

İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 7

Prof. Dr. Naciye Doratlı
Editör

Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları

İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler – 7

25-26 Kasım 2013

Kemal Tunç
Üner Ulutuğ
Yücel Köseoğlu

Jale Derviş
Zeki Taner
Fikret Özgün

Prof. Dr. Naciye Doratlı
Editör

Bu kitapta yer alan yazılardaki düşünce, görüş, tez ya da varsayımlar yazarlarına aittir. Yazılar, kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 2016

ISBN: 978-605-9595-01-8

Sunuş

Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin, 1999 yılında başlatıp, her iki yılda bir inançla sürdürdüğü İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nun 7.si, 25-26 Kasım 2013 tarihinde gerçekleşmişti. Elde olmayan nedenlerle biraz gecikmeli de olsa, müzik ve tiyatro konusunda değerli şahsiyetlerin konu edildiği sempozyumu, bildiri, anı ve fotoğraflardan oluşan, değerli ve kalıcı bir kaynak olarak sizlerin ilgisine sunuyor olmaktan mutluyuz.

Geçmişini bilmeden bu günü doğru anlamak ve gelecekle ilgili sağlıklı hayaller kurmak mümkün değildir. Geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman arasında, güçlü köprüler kurulmasını sağlayacak yazılı kaynak ve dökümanlara duyulan gereksinimin farkında olarak, bu gereksinime cevap verecek çalışmalar üretmek, üretilen çalışmaları kolay ulaşılabilir, güvenli kaynaklara dönüştürmek, merkez olarak üzerinde önemle durduğumuz bir görevdir.

Her sempozyum ve sempozyumda sunulan bildirilerin kitaplaştırılmasındaki amacımız, yaşamları boyunca düşünce, fikir ve gerçekleştirdikleri işlerle toplumun belleğinde iz bırakmış şahsiyetleri, yaşadıkları sosyal ve tarihsel doku içinde ele alarak, akademik ortamda tartışma fırsatı yaratıp, yeni yorum ve değerlendirmelerle günümüze taşımaktır.

İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nda, zaman zaman konu şahsiyetlerin yakın akrabaları veya dostlarının yaşanmış anılarına dayalı görüş ve değerlendirmelere özellikle yer verdiğimiz görülebilir. Çünkü bu aktarmaların da kayıt altına alınmasının, daha sonra yapılacak araştırmalar için önemli bir katkı olacağına inanıyoruz.

Elinizde tuttuğunuz kitapta, 7. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'na konu olan, altı değerli şahsiyet: Kemal Tunç, Üner Ulutuğ, Yücel Köseoğlu, Jale Derviş, Zeki Taner, Fikret Özgün, yer almaktadır. Bahis konusu kişiler hakkında sunulan ve kitapta yer alan toplam 16 bildiriye, yaşanan dönemle ilgili sosyal tarih, Kıbrıs Türk Tiyatro ve Müzik Tarihi ile ilgili çok değerli ipuçları bulacaksınız.

Bu bağlamda İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nun ve ardından yayın dünyasına kazandırılan kitabın önemini bir kez daha vurgular, katkı koyan, emek veren herkese, başta Üniversitemiz Rektörlüğü olmak üzere DAÜ Yayınevi'ne, Sempozyum bünyesinde açılan sergiye fotoğraf arşivleriyle destek veren kıymetli ailelere ve özverili çalışmalarından dolayı değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Naciye Doratlı
Merkez Başkanı

İçindekiler

Sunuş	iii-iv
İçindekiler	v-vi

Bildiriler

Jale Derviş: Kıbrıs'ta Müzikte Bir Ekol

Fatma AZGIN	1-11
-------------------	------

Jale Derviş

Arman RATIP	13-14
-------------------	-------

<i>Jale Derviş</i> Fotoğrafları	15-19
---------------------------------------	-------

*Kıbrıs Türkü'nün Milli Mücadelesini Müziğe
Dönüştüren Bir Misyoner: Mustafa Zeki Taner*

Yılmaz TANER	21-28
--------------------	-------

İnsanlık ve Notalarla Yaşamda İz Bırakmak

Hasan HASTÜNER	29-35
----------------------	-------

<i>Zeki Taner</i> Fotoğrafları	37-42
--------------------------------------	-------

Müzik Öğretmenim Fikret Özgün

Ulus IRKAD	43-47
------------------	-------

Fikret Özgün'ün Çok Sesli Müzikteki Yeri

Aytaç ÇAĞIN	49-51
-------------------	-------

<i>Fikret Özgün</i> Fotoğrafları	53-58
--	-------

Üner Ulutuğ ve Kıbrıs Türk Tiyatrosu

Ali NESİM	61-65
-----------------	-------

Üner Ulutuğ'un Kıbrıs Türk Tiyatrosuna Katkıları

Ayla HAŞMET	67-73
-------------------	-------

<i>Babam Üner Ulutuğ</i> Aysun Ulutuğ TUZCU	75-78
<i>Üner Ulutuğ</i> Fotoğrafları	79-83
<i>İlklerin Adamı Kemal Tunç</i> Osman BALIKÇIOĞLU	85-98
<i>Zeytin Ağacının Sırrına Eren Bilge: Kemal Tunç</i> Türegün TUNÇ	99-100
<i>Babam Kemal TUNÇ</i> Nelin TUNÇ	101-102
<i>Kemal Tunç</i> Fotoğrafları	103-106
<i>Ailesinin Gözleriyle Yücel Köseoğlu</i> Şehbal Köseoğlu HAMZAOĞULLARI	107-111
<i>Yücel Köseoğlu</i> Fotoğrafları	113-117
<i>Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi 'nde ve Toplumsal</i> <i>Süreçte Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu</i> Yaşar ERSOY	119-137
<i>Gazeteci Gözüyle Üner Ulutuğ, Kemal Tunç</i> <i>ve Yücel Köseoğlu</i> Ahmet TOLGAY	139-147
<i>Kuruluşundan Bugüne Kadar Olan Sürede</i> <i>Tiyatro Sanatçısı Olan Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve</i> <i>Yücel Köseoğlu'nun Devlet Tiyatroları İle Olan İlişkileri</i> Türkey ÖZTİĞİN	149-155
<i>Üner Ulutuğ, Kemal Tunç, Yücel Köseoğlu</i> Fotoğrafları	157-161

Müzik

Jale Derviş
Zeki Taner
Fikret Özgün

Jale Derviş: Kıbrıs'ta Müzikte Bir Ekol

Fatma AZGIN

Sevgili konuklar, müzik öğretmenim Jale Derviş'ten bahsedeceğim bugün. Çok ilginçtir, Kız Lisesi'nde, Jale hanımın öğrencisi olduğum dönemden iki hocam, bugün burada bulunuyor: Ali Nesim bey ve Sümer hanım. Ali Nesim beyin felsefe hocam olmasının, her zaman söylerim benim yetişmemde çok önemli katkıları olmuştur. Bilincimi geliştiren, ilerdeki hayatımı nasıl şekillendireceğim konusunda bana yön veren, yalnız bana değil pek çok arkadaşıma aynı katkıda bulunan, her zaman saygıyla adını andığım çok değerli bir hocamdır. O yıllarda okulumuza gencecik bir öğretmen olarak gelmiş ve genellikle herkesçe korkulan bir ders olan felsefeyi, bizlere sevdirmiştir. Üniversiteye girmek için "olgunluk sınavı" denilen bir sınav vardı o yıllarda; hiç kimse sınava girmek için, -tarihle felsefe seçmeliydi-, felsefeyi seçmezdi çünkü oldukça zor bir konuydu ama ben, Ali Nesim hocamın desteğiyle, olgunlukta felsefeyi seçtim; ve sınavı başarıyla verdim.

Zaten hayatımı, eğitimimi, mesleğimi o alanlarda, ilerletmek isterdim; sosyal bilimler, felsefe, hukuk daha çok ilgilendiğim konulardı ama sonradan birşeyler oldu, okul müdürem Leman hanım sayesinde hedef değiştirdim. 'Altın bilezik' olan bir meslek seç demişti bana. Ben de eczacı oldum fakat hayatım boyunca da o eskiden içimde ukte kalan, içimde yer eden ilgi ve merakımı cezbeden konuların çekiciliği hiç değişmedi. Tabii bu arada edebiyatı da unutmayalım; Bahire Uzman'ın değerli katkıları da ...

Sosyal bilimlerle olan ilişkim, yurduma karşı, özellikle kadınlara karşı sorumluluklarımı beni, eczacılıkla, araştırmacı gazetecilik arasında hep bir gel-gitte tuttu. Hatta bu uğraşlarıma çoğu zaman asıl mesleğimden daha fazla zaman ve enerji harcadığımı söyleyebilirim.

İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nu en başından beri işittim, uzaktan, yayınlarından izledim fakat Mağusa'da ve mesai saatleri içinde olması nedeniyle üzülenek belirtmeliyim ki bugüne kadar şahsen katılamadım. Bugün de Jale hanımın hatırına geldiğimi söylemeliyim. Tabii ki sempozyumda yer alan konu şahsiyetlerin hepsi de çok çok önemlidir. Ben şahsen Kıbrıs Türk Kültür Tarihi'ne karşı son derece meraklı ve duyarlıyım... Kıbrıs'ın siyasi tarihinden ziyade, kültür tarihi

beni daha çok ilgilendiriyor. Bu insanlar Kıbrıs Türk kültürüne katkı yapmış insanlar, nacizane önerim bu gibi toplantıların, -Lefkoşa halâ daha bir kültür merkezi sayılır- merkezde yapılmasıdır; oralarda daha fazla ilgili insan olduğunu düşündüğümden, büyük emek ve özveri isteyen bu gibi organizasyonların kaliteli bir katılımcı kitlesini de hakettiği görüşündeyim. Özellikle hafta sonu yapılmasının üstünde ısrarla duruyorum çünkü böylelikle katılmak isteyenlerin işinin kolaylaşacağına inanıyorum. Çünkü bizler gibi bu konulara meraklı insanlar, yazarlar olsun, gazeteciler olsun, müzisyenler olsun, tiyatrocular olsun hemen herkesin, bu çalışmalarla ilişkisi gönüllülük bağlamındadır; herkesin değilse de çoğunun full-time mesai yaptığı başka bir mesleği vardır.

O nedenle bu gibi toplantıların hafta sonu düzenlenmesi halinde ilgililere, ulaşım ve katılım kolaylığı sağlanmış olacağından bence herkes daha mutlu olacaktır.

Bir konuya daha vurgu yapmak istiyorum. Sayın Rektör Yardımcısı açılış konuşmasında belirtmeden önce, ben de aynı şeyi düşünüyordum. Neden hep hayatta olmayanlar üstüne çalışılıyor, sorusu benim zihnime de takılan bir konu olmuştur hep. Bugüne kadar organize ettiğim bütün etkinliklerde -ki benim çalışmalarım daha çok kadınlar üzerinedir. Kadın şairler, yazarlar, müzisyenler olsun veya toplumda çeşitli başka alanlarda sosyal gelişmeye faydası olmuş, katkı koymuş kişiler... Yani şimdi bakıyorum da İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler projesi çerçevesinde, geçmişten bugüne çok az sayıda kadına yer verilmiş olduğunu üzülenek görüyorum. Peki bunu biraz ters çevirecek bir durum, bir şans yaratmak gerekmez mi? Yaşarken bir insan hakkında çalışmak çok daha kolay ve sağlıklı çünkü onu şahsen çalışmaya dahil etme şansını buluyorsunuz. Onun şahsından alacağınız bilgi ve belgeler hem daha zengin, hem daha eksiksiz ve güvenilir olacaktır. Ayrıca onu onurlandırmak, yaptıklarının karşılığı olmasa da hayattayken onu mutlu etmek, onore etmek, çok yerinde ve anlamlı bir davranış olacaktır. Kişi öldükten sonra çoğu belgeleri kaybolup gidebilir, yahut onları toplamak daha zor olur. Sayın Rektör Yardımcısının konuşması esnasında bu konuyla ilgili söyledikleri, şahsen beni çok memnun etti. Gelecekte yapılacak olanlar için şimdiden heyecanlandırdı. En kısa zamanda bu hayallerin gerçek olmasını dilerim.

Bu uzun girişten sonra konuya gireyim. Jale hanımı Mayıs 2012'de kaybettik. Cenaze töreninden sonra Yenidüzen Gazetesi'nde yayınladığım bir makalem vardı orada şöyle diyordum:

Geçen Pazar günü sevgili müzik öğretanimiz Jale Derviş'i toprağa verdik. Kıbrıs'taki müzik geleneğinin ve kültürünün kurucularından, kaç kuşağa müzik öğretmenliği yapmış ve piyano dersi vermiş Jale Derviş'i kaybettik. Kabristanlığa değişik dönemlerde mezun olmuş Lefkoşa Türk Lisesi mezunları ve kendisinden piyano dersi almış öğrencileri akın ettiler. Hayatımda ilk kez bir toplulukta istisnasız herkesin, oldukça yaşlı sayılacak bir vefatın arkasından gözyaşlarına boğulduğuna tanık oluyordum. O yoğun hüznün ve sevgi, cenaze törenine katılanların Jale hanım ile çocukluğunda, gençliğinde, orta yaş döneminde içtenlikli ve güçlü buluşmalarının, paylaşımlarının, ortaklaştıkları unutulmaz anıların tezahürüyle ilgiliydi.

Bu makalemde Kıbrıs Türk Toplumunun sosyal tarihi içinde öne çıkmış yetenekleri, bilgileri ve yöneticilikleri ile kadınlarımıza örnek ve rol model olmuş diğer şahsiyetler gibi Jale hanıma da bir gece düzenleyip genç kuşaklara onu daha yakından tanıtmamız gerektiğini bunun sorumluluğundan kaçmayacağımın sözünü verdim. Nitekim o yazıdan sonra da değerli piyanist ve aynı zamanda Jale hanımın oğlu Arman Ratip beni telefonla aradı ve bu etkinliğe her türlü katkıyı vereceğine dair söz verdi.

Nitekim 02 Mayıs, 2013 tarihinde Atatürk Kültür Merkezi salonunda, Jale Hanım'ın ölüm yıldönümünde, geçmişte okul korosunda yer alan, solist olan, kendisinden özel piyano dersleri alan ve halen müzikle uğraşan çok sayıda öğrencisini bir araya getirdik. Onun disipliniyle, onun çizgisinden sapmamaya özen göstererek çalıştık ve sonuçta bir gece düzenledik. Bu geceye müzik ve piyano öğretmeni olan Jale hanımın kızı Sümer Sungurtekin ve müzisyen besteci oğlu Arman Ratip de katkılarıyla emek koydular.

Bu program dolu dolu oldu ve çok beğenildi. Bu gibi toplantılarda mesela burada konuşma yapılırken eminim Hakan Çakmak'ın elinde arşivinde o geceki müzik şöleni kayıtları da vardır. Daha önceden düşünülüp hazırlansaydı ve hepsini değilse de bir bölümü bugün burada gösterilebilseydi çok iyi olurdu diye düşünüyorum. Çünkü gerçekten o gece iyi bir hazırlığın, emeğin ürünüydü ve ortaya çıkan görsel bir kaynak değerindeydi. Günün anlamıyla bütünleştirici olurdu. Jale hanımın bizlere öğrettiği şarkıları, solistlerle, koroyla sunduk o düzenlediğimiz gecede. Tabii yaşam hikayesini de. Elimizde kayıtları duruyor geleceğe önemli bir belge olarak kalacağı için mutluyuz.

Şimdi yapacağım sunum, benim Jale Derviş ile ortaokul birinci sınıftan başlayan, ölümüne kadar süren sıcak ve candan ilişkimiz üstünden okunabilir; ya da müzik sevgim ve Jale hanımın en yakın arkadaşı Kamuran Aziz ile 1972 yılında meslektaş olmamızla perçinleşen üçlü ilişkimiz üstünden. Çünkü Kamuran hanımla da çok yakın olduğum için liseden ve hatta üniversiteden sonra da Kamuran hanım vasıtasıyla zaten Jale hanımdan hiç kopmadım. Böylesine güçlü bağlarla bağlı bir üçlü ilişki kurduk. Buna rağmen benim Jale hanıma ve Kamuran hanıma karşı ilgim toplumsal bağda ayrı bir önem taşıyor. Esas amacım ülkemizin yetiştirdiği değerli diğer kadınlar için rol model olabilecek kadınlara vurgu yapmak... Çünkü erkeklerle ilgili olarak çok fazla araştırma yapılmakta olduğunu görüyorum. Yani kadınlara karşı, vefasızlık demiyeceğim ama belki bir ihmalin söz konusu olduğunu, bir ilgi eşitsizliğinin varlığını kabul etmek gerekiyor gibi geliyor bana. Bu sınırlı koşullarda erkeklere oranla daha büyük bir mücadele veren ve başarıya ulaşan kadınların öykülerini ortaya çıkarmak, bu kadınları yapıp ettikleriyle topluma hatırlatmak, toplumsal moral değerleri açısından da çok önemli diye düşünüyorum.

Evet ben kendiliğimden böyle bir misyon yüklendim; iş hayatımdan, siyasi ve özel yaşantımdan artırdığım zamanlarda toplumumuzda benden önceki kuşaklar içinde politik düşünceleri sanat ve kültür etkinlikleri ve sosyal ilerici yol göstericilikleri ile katkı koyan kadınları ortaya çıkarmak, görünür kılmak, onları toplumsal belleğe kazımak ve Ahmet Tolgay'ın deyişiyle kendim ve herkes adına bir vefa borcu ödemek için 1980'lerden beri içten gelen bir motivasyonla çalışmaktayım. Bir akademisyen değilim, yaptığım araştırmaların, bilgiye ulaşma ve bilgiyi derlemek anlamında akademik tekniklerden uzak olması, bazı kişilerin çalışmalarımı yeterince ciddiye alıp beğenmemesi sonucunu doğurabilir ancak yeniden vurgulamalıyım ki tamamen dağıntı ve gözlerden uzak kalmış gerçekleri toplamaktan ve düzenlemekten ibaret olan bu çalışmalarım üzerinden yeni çalışmalar yapmaya elverişli yazılı ya da görsel kaynaklar ortaya koyuyorum. Ne yaptığımı bilincindeyim, inancım odur ki bir toplumu dürterek bir bilinç oluşturulabilir; nasıl ki bir örnek verecek olursak Türkiye'de yıllarca feminizm konusunda pek çok akademisyen gibi Şirin Tekeli ve daha niceleri bilimsel yazılar yazmışlardır ancak hiçbirisi Duygu Asena'nın 'Kadının Adı Yok' isimli kitabı kadar etkili olamamıştır. Türkiye'de kadın erkek eşitliği, feminizm özellikle gençler arasında ve diğer çeşitli gruplar arasında Duygu

Asena'dan sonra ilgi görmüş ve konuşulup tartışılmaya başlamıştır. Şimdi burada sosyal değişim teorisinden bahsetmek istiyorum, yani bu öncü kadınlar mesela Jale hanım gibi veya geçmişte diyelim ki Türkiye'de veya Kıbrıs'ta Ulviye Mithat gibi Kıbrıs'ta feminizmi ilk dillendiren kadınlar, o değişimi oluşturacak yapıya kolay kolay toplumsal destek bulamazlar. Değişim Teorisi'nde şöyle birşey vardır: Eğer öncüler bunu başlatır ama kritik yığınlar denen çok sayıda insan, süreklilik içinde-ki bu en az yirmi otuz yıl ister- bunu izler ve hayatın içine aktif olarak katarsa ancak o zaman kalıcı bir değişimden söz etmek mümkün olur. İşte Duygu Asena'nın kitabı, kendinden önce yazılan onca bilimsel yazıdan, uyarı ve dürtüden sonra, sözü edilen o 'Kritik Yığınlar Teorisi'yle hayata dahil olabilmiş, feminist görüşü gündeme etkin biçimde taşıyarak, benimsetebilmiştir. Bu noktada bizim toplumumuzda da kadınlar açısından çok değerli şahsiyetlerin olduğunu kabul etmek gerek. Bu kadınlar hepsi de yaşadıkları döneme göre son derece cesur, modern, rol model olabilecek şahsiyetlerdir. Yaşama biçimleriyle olsun, günlük yaşama getirdikleri yeniliklerle olsun, her zaman için alışılanın dışında, sıradışı, adabı muhaşeretten tutun da giyimleri, kuşamları, konuşmaları, yöneticilikleri ile sosyal hayatı etkilemeyi başarmışlardır. Bu insanların hayatlarına biraz daha yakından bakacak olursak gerçekten de etkili yöneticilik vasıflarına da haiz olduklarını görürüz...

Mesela yakın geçmişte 1980'lerden günümüze kadın şairler gecesi düzenledim, tabii bunları yaparken yalnız değilim, bir sürü arkadaşla işbirliği içinde yapıyorum böyle geniş çaplı çalışma gerektiren organizasyonları. Ben öncülük ediyorum ve koordinasyonu sağlıyorum. Örneğin Pembe Marmara'yı anma gecesi yaptım. Urkiye Mine Balman, Emine Otan'la ilgili 1940'lı yılların dergi ve gazetelerinde yayınlarım olmuştur. Mesela bu toplum uzun yıllar Vedia Barut'u bildi ama eksik bildi. İşte bir mağazası olan, erkekler dünyasında ticarete atılan cesur bir kadın olarak. Tabii ki doğru ama bu kadarı yetmez Vedia Barut'u anlamaya. Gazete satarak başlattığı, gazeteyle iç içeliği daha sonra gazete yazılarıyla perçinlendi. Herkes Vedia Barut'u çok severdi ama bana göre Vedia Barut'un toplumsal kimliğinin gerçek anlamda farkında değillerdi. 1937 yıllarında Ulviye Mithat'ın yayımlanan makalelerini karıştırırken, 1937 yılında bir ilan gördüm Vedia Barut ilk kez bir kadın olarak ticarete atılmış ve dükkan açmıştır. O zamanlar gazete çıkarıyordu Vedia Barut ve kendisi de yazıyordu. Babası oldukça geleneksel, tutucu dindar bir adamdı. Ona rağmen erkeklerin hakim olduğu ticaret alanına girebilmesi

özellikle o yıllarda, onun girişimci ruhunu ve cesur karakterini temsil eder.

Ülviye Mithat da 1937'de Kıbrıs'ta çıkan gazetelerde ilk feminizm konusunu gündeme taşıyandı. Kıbrıs'ta, Kadın haklarından söz eden ilk kadın makale yazarıdır kendisi. O zaman tiyatrolar vardı Kıbrıs'ta; kadınların sahnede olması öyle pek kabul gören birşey değildi ve Vedia Barut o dönemde oyuncu olarak tiyatrolarda görev alırdı. Ülviye Mithat'ın da Sosyal derneklerde hizmetleri var. Ülviye Mithat'ın Kıbrıs'ta yayınlanan bütün gazetelerdeki makalelerini taradım, üzerlerinde çalıştım, bir kitap haline getirerek 1998'de yayınladım şimdi biraz önce sinevizyonda gördüğünüz pek çok bilgi belge büyük ihtimalle oradan alınmıştır. Lefkoşa Türk Belediyesi 2003 yılında bana bir teklif getirdi; dedi ki siz bu tür organizasyonlarda deneyimlisiniz, belediyemiz adına Lefkoşa'nın yetiştirdiği iki değerli kadın müzisyen ve kadın şair hakkında bir gece düzenler misiniz? Ve bu işe giriştik. Tabii Lefkoşa Belediyesi'nin yönetmeninden de ve oradaki tiyatro sanatçılarından da yararlandık. Mesela, şiirlerin okunması konularında ki çok da güzel oldu.

Hatta bu konularda bir takım araştırmaları olan insanlarla da programlar hazırladık yine AKM'de. Orada iki kadın şair seçmiştik; Urkiye Mine Balman ve Pembe Marmara ve yine müzisyen olarak da Kamuran Aziz'le Jale hanımdı odaklandığımız şahsiyetler. Tabii çok etkili ve aynı zamanda hoş bir program oldu çünkü müzik vardı. İnsanlar müziği çok seviyor; müzik aracılığıyla insanlara ulaşmak, onları yakalamak çok daha kolay oluyor. Bilhassa Kamuran hanımın, Jale hanımın besteleri ve onların tazeliğini yitirmeyen anıları salonda bulunan herkesi derinden etkiledi. Kamuran hanımın, Pembe Marmara ve Urkiye Mine Balman'ın şiirlerinden çok güzel besteleri vardı, onları da okuduk. Şimdi, Jale Hanım sanıyorum, 1914'de doğmuştu. Nerden biliyorum diyeceksiniz. Benim annem de lise mezunuydu ve hep derdi ki, "Jale hanım benimle yaşittir". Annem, 1914 doğumluydu. Annem Jale hanımla yaşıt olduğunu söylerken ben o zamanlar ona inanmakta zorlanırdım. Anne, sen nasıl Jale hanımla yaşıt olabilirsin? derdim çok şaşırırdım. Jale hanımın duruşu, giyimi, kuşamı- şort giyerdi mesela - hayat tarzı - bisiklete binerdi örneğin - annemle hiç bağdaştıramadığım şeylerdi bunlar ve daha pek çok şey...

Naciye hanımın dediği gibi evindeki yaşam tarzı, bizim o dönemin Kıbrıs'ında kolay kolay görebileceğimiz bir şey değildi. Annem de lise eğitiminden geçmiş olmasına rağmen bizim evimizdeki hayat Jale

hanımın renkli hayatına göre siyah beyaz bir film gibiydi. İngiltere'dentaşdığı kültürle sıradan bir İngiliz vatandaşı değil de tam bir İngiliz Leydisinin hayatını taşımıştı sanki. Evine gittiğinizde beş çayı rituelini görebilirdiniz. Her zaman için masasında taze veya kuru çiçekler bulunurdu. Menekşeleri çok severdi. İzzet ikramı önemserdi; davranış biçimi, konuşma tarzı, çevremizde görmeye duymaya alışık olduğumuzdan çok farklıydı.

1914' ten 2012'ye kadar yabancı kültürlerden beslenme şansını bulmuş ve bunu çok iyi değerlendirmiş birisiydi. Biyografisi burada anlatıldı; işte dokuz yaşında Fransız Lisesine gitmesi, diğer akranlarına göre kendisi için önemli bir artıydı; daha sonra ailesiyle İngiltere'ye gitmesi; babasının hakim oluşu, o dönemlerde bir Kıbrıslı Türkün hakim mevkisine gelmesi çok çok önemli, elit bir sınıfa mensup oluşun göstergesiydi. Kıbrıs'a döndüğü zaman bir yıl kadar İngilizce öğretmenliği yaptığını sanıyorum.

1946 yılında da Lefkoşa Türk Lisesi'ne müzik öğretmeni olarak atandı. Servet Sami Dedeçay'ın bu konuda oldukça detaylı araştırmaları vardır. Ben 1950'lerin sonuna doğru bu okula kaydoldum. Okulun idealler çıtası oldukça yüksekti. Kadınları, verilecek eğitimle güçlü birer sosyal varlık olarak desteklemek, hatta geleceğin kadın liderlerini yetiştirmeyi amaçlayan bir okuldu. Tabii o dönemde Kız Lisesi'nden mezun olanlar öğretmen oluyordu genellikle çünkü eski zamanlarda daha ileri bir eğitim pek yoktu. 1937 yılında, Ulviye Mithat bir yazı yazdı ve dedi ki Türk İslam Lisesi vardı erkekler için ve o lise düzeyinde bir okuldu. Fakat Kız Lisesi, o zamanki adıyla, Viktorya Kız Lisesi ortaokul düzeyindeydi. 1930'lu yıllarda Ülviye Mithat, neden kızlarımızın eğitim şansını bulduğu bu okul da lise düzeyine çıkarılmıyor ve neden kızlarımıza da üniversite yolları açılmıyor diye, bu konuyla ilgili sürekli eleştiri, öneri, uyarı mahiyetinde İngiliz Müdüre, nitelikli yazılar yazıyordu. Bu çabası sonuç vermiş olacak ki 1940'larda bahis konusu okul, lise düzeyine çıkarıldı. Şimdi şunu da belirteyim, ben kendi eğitim serüvenime baktığımda, gerek ilkokul gerekse Kız Lisesi'nde almış olduğumuz eğitim, kazandırılmış olduğumuz bilgi ve görgü, yani iyi bilgili bir insan olarak yetiştirilişimiz oldukça iyiydi.

Atatürk İlkokulu'nda, hiç unutmam mesela okula, Jale hanımın bir misafiri geldiğinde, öğrencileri arasından birilerini seçerek yanına çağırırdı, izzet ikram servisi için. Ben kahve yapmanın inceliklerini, örneğingüzel kahvenin soğuk suyla yapılması gerektiğini, özenli ikramı hep ondan öğrendim. Jale hanımın konuklarına hatıra defteri verir, çiçek

takdim ederdik. Hep bu usülleri Jale hanımda görürdük. Ben çok mutlu olurum Jale hanımın yakınında olmaktan, onu gözlemlemekten. O herkesten farklıydı, yani sadece ders veren bir öğretmen olarak görmüyorum Jale hanımı, hem yetişkinler için hem çocuklar için etkileyen, değiştiren, hayata gerçek anlamda hazırlayan örnek bir şahsiyetti. Ben çocuklarımdan da onun disiplininden geçmesini önemsedim ve iki oğluma da ondan piyano dersi aldırardım. Biz gerçekten şanslıydık. İlkokulda olsun, lisede olsun çok mükemmel öğretmenlerle karşılaştık.

Eğitimin başarılı olabilmesi için, öğrenci eğitimci arasındaki sevgi saygı çok önemlidir. Şimdi değil kendi çocuklarımdan döneminde de eğitimciyle öğrenci arasına girilmesini doğru bulmadım. Günümüzde çoğu veli, çocuklarını aşırı korumacı bir tavırla öğretmenleri eleştiriler ve farkında olmadan çocukların öğretmenlerine karşı duyduğu saygıyı zedelerler. Ben ne zaman bir şikayet olsa, çocuğumun değil öğretmenin yanında olmayı doğru gördüm, bunun çocuğum için de daha yararlı olacağına inandım. Konuşturmam, öğretmenindir o dedim, vazifesinin dinlemek ve saygı göstermek olduğunu hatırlattım. Tabii bizim dönemde Kız Lisesi'nde Leman hanım gerçekten çok sert bir müdüre olmasına rağmen, ben yine o zamanda bile onun o sert tutumunun altındaki disiplin anlayışını, bizleri mükemmel yetiştirmek arzusunu görür anlardım.

Öyle bir müdüre ki, mesela yine hiç unutamadığım bir anım var. Müsamereye hazırlanıyordu, yedi kişilik bir koro vardı; ben de çok meraklıydım müziğe Jale hanım farketti ve dedi ki, senin sesin çok güzel, meraklısın da ben o yediyi sekiz yapıyorum ve seni koroya alıyorum dedi. Dediği gibi de oldu; nasıl mutlu olduğumu anlatamam. Leman hanım da, Jale hanım koroya verdiği değer kadar, koroya titizlenir özenirdi. Aryalar, enternasyonal parçalar, çift sesli, çok sesli müzikler okuturdu bize Jale hanım. Leman hanım da koroyu yakından takip eder hatta kıyafetlerimizle ayrıca ilgilenirdi. Özel olarak diktirilen koro kıyafetlerimizin renkleri modelleri, etek boylarındaki uyum için yakından ilgilenirdi. Etek boylarının eşit olup olmadığını şahsen gelip kontrol ederdi.

Gerek müsamerelelere, gerekse daktilo dersi için Cambridge Lower'e yoğun çalışmalarımız olurdu. Öğleden sonraları öğretmenlerimiz okula gelir, hazırlanmamıza yardım ederdi. Jale hanımın korusu diller destan olmuştu. Erkek Lisesi'nin öğrencileri de katıldı ki 1950'lerde böyle bir şey o dönem için olağanın dışındaydı. Jale hanım hem koroyu yönetir hem de piyanosuyla eşlik ederdi. TV'de Cuma geceleri yayınlanırdı

koronun konserleri ve toplum çok mutlu olurdu. İlk defa klasik temelli ezgilere Türkçe söz yazıldı. Söz yazarlığı konusunda Kamuran Aziz hanım çok iyiydi. Vicdan hanım da. Çok güzel sözler yazarlardı bazen birebir çevirilerdi çünkü Fransızca, İspanyolca, İngilizce dillerine hakimdiler. Türkiye’de o dönemde böyle bir uygulama henüz yoktu.

Jale hanım, okulda o dönemde yeni açılan bir barakada, özel müzik sınıfı gibi bir ortam oluşturmuştu. Öğleden sonraları klasik müzik dinlemek için, plaklar, teypler, getirirdi ve orada gidip kaliteli müzik dinler, beğeni zevkimizi geliştirirdik. Zaten temelde klasik müzik eğitimi alan birisi daha sonra bütün güzel müzikleri sever ve dinler. Jale hanımın etrafında her zaman bu müziğe meraklı öğrenciler vardı. Ben de ona hep çok yakındım. Okul yetmez evine de giderdim zaman zaman. Hiç unutmam, yine Sümer hanım Samsun’daydı o zaman, doğum yapmaya hazırlanıyordu .Ve Jale hanım, Sümer hanıma loğusayken giymesi için dönemin modası olan bir lizöz hazırlıyordu. Bütün bunlara şahitlik etmek beni içimi ruhumu zenginleştiriyordu. Evine giden sadece ben de değildim, benden başka epeyce insanlar girip çıkardı hayatına. Mesela 1963’de Bayrak Radyosu kurulacak, Yılmaz Taner bey de hatırlayacaktır. Program lazım radyoya, kime başvurulacak? İlk akla gelen isimlerin başında yine, Jale hanım, Kamuran hanım, Yılmaz bey, belki Zeki bey de vardı. Öğrenciye ihtiyaç olunca görev düşen şanslı öğrencilerden olmuşumdur ben de onlara yakınlığımla. Marşlar hazırlardık, sonra okul korosundan programlar, sololar ve mutlaka her zaman için iştahla, gönüllülükle, coşkuyla hazırдық; yani inanılmaz bir dayanışma vardı aramızda.

Mesela 9 Eylül’de Bayraktarlığın özel kutlamaları yapılırdı; o zamanda okullar henüz tatil olduğu için bizlerievlerimizden ararlardı, törende şiir okumamızı isterlerdi. Böyle bir talep geldiğinde ben bunu bir iş zahmet angarya görmezdim hemen okul önlüğümü bulur, hazırlanır coşkuyla gider şiirimi okurdum.

Yılbaşı gecelerinde örneğin hiç unutmam Jale hanım bizim için program düzenlerdi. Yani, yılbaşımızın renksiz sönük geçmemesi için hiç mecbur değilken, ekstra zaman ayırır bizimle birlikte barakakayı süsler, türlü eğlenceler kostümler hazırlamamıza yardımcı olur, renkli coşkulu bir yeni yıla girmemizi sağlardı. Tabii Naciye hanımın annesi Mevhibe hanımı da hiç unutamam. Müdür muaviniydi kendisi, çok kibar insanlardı hepsi de, unutulmaz anılarımda özel yerleri var herbirinin.

Böyle birlik ve dayanışma içinde gönüllülük esasıyla çalışılıyordu. O zamanlar belki başka sosyal aktiviteler, televizyon, cep telefonu, videolar, bilgisayarlar olmadığı için ihtiyaç yaratıyordu bütün bunları. Yılbaşı eğlenceleri, maskeli, kostümlü balolar vs... Bir defasında tencere tava orkestrası kurmuştuk; bir defasında ben futbolcu olmuştum. Yani ilginç şeyler yaptırıyorlardı bize; çok eğleniyorduk. Şimdi Jale hanım 2012’de vefat etti. Biz en son 2010’da Kamuran hanımla birlikte gittik ziyaretine; odasında yatıyordu. Arman da vardı yanında. Dedik ki Jale hanımı alıp piyano odasına götürelim, yavaş yavaş götürdük. Ondan sonra oturttuk. Beni tanımadı, işte Fatma’dır dediler; tekrar tekrar tekrarladılar adımlarını; çok gayret etti sıkıldı; hem zihinsel olarak, hem fiziksel olarak büyük gayret sarfetti, en sonunda Fatma dedi... Sonra Arman piyanonun başına geçti. Çok istedik biraz birşeyler çalmasını ama yapamadı. Arman çaldı, biz de şarkılar söyledik, resimler çektik, bu çok güzel bir anı olarak kaldı hepimize. Ne kadar büyük bir mutluluktur ki Jale hanım hakkında en ufak bir eleştiri veya olumsuz söz söylenmedi arkasından ve söylenmeyecek de... İnsanlarla nasıl güzel sahici bir ilişki kurardı; nasıl sevecen, nasıl disiplinli ve tutarlılık içinde sürdürürdü o ilişkiyi. Ne kadar severse sevsin piyano başında yanlışı affetmez, hoş görmezdi. Yanlış yaptığın anda, bir çirpisi vardı, onunla parmaklarına vururdu. Yani çok disiplinli bir idareciydi. Öğretmenlik de bir yerde bana göre yöneticiliktir; sadece bilgi aktarılan birşey değil, iyi bir yöneticilik ve örnek ve rol model olunması gereken bir meslektir.

Ben de Naciye hanıma katılıyorum mesela bu Mayıs ayında yaptığımız etkinliğin çalışmalarına geçen Kasım ayında başladık. Tabii çok zor böyle yetişkin ve herbirinin farklı alanlarda, meslekleri bağlantıları olan insanları bir araya toplamak gerçekten bizim için de çok zor oldu. İyi ki altı ay önce başlamışız çalışmaya. Çalışma mekanı özellikle Jale hanımın evi olsun istedim; çalışmalar esnasında, onu yanımızda hissedebilmek hem çalışma disiplinimiz açısından hem de duygusal olarak ne yapmakta, niçin yapmakta olduğumuzu daha etkili biçimde kavramamız açısından yararlı olacağını düşündüm, öyle de oldu. Hakikaten onun evinde onun mekanında çalıştık, yani onunla birlikte olduk, çok müthiş bir duyguydu; heyecanı hepimizi sardı. Sümer hanım olsun, Arman olsun, onun zamanında nasıl yapılıyorsa herşey, izaz ikramlar, aynen o şekilde yapıldı. Ve ben de o evin bir müze olarak düzenlenme fikrini önemsiyorum. Çocukları herşeyini korudular ve orada

tutuyorlar. Tabii İdadi Sokaktaki evi Naciye hanımın da bahsettiği gibi simge haline gelmiş, Jale hanımla özdeşleşmiştir.

Orası daha önce bir ara da toptancı olmuştu ve ben de her geçtiğimde çok üzülürdüm. Orda da olabilir, kendi evinde de olabilir. Şimdi tabii Jale hanıma ilaveten başka müzisyenler Zeki Taner bey, Fikret Özgün bey, Yılmaz Taner bey var hayatta olanları da kapsayan bir müzisyenler müzesi olabilir. Buna ek olarak benim esas mesleğim olduğu için de özellikle ilgileniyorum bir Eczacılık Müzesi neden olmasın. 1998'de Kamuran hanım eczahanesini kapatırken bu fikri geliştirdim ve bu amaçla bir müze haline getirmek için girişim başlattım fakat ilgili kişilerin ailelerinden pek birşey toplayamadım. Çok şey bulmayı ümit ettiğim eski, vefat eden eczacılardan, geriye hiçbir şey nasıl kalmaz anlamak mümkün değil. Attığım her adımda, çaldığım her kapıda, o eski Eczacılık dönemlerine ait olan ne varsa olur benim için değerdir dediğim, herkes boynunu büktü ve ben de ilerleyemedim. Onun için diyorum erken başlamak lazım, onlar hayattayken başlamak lazım, onların verebileceği şeyleri, maddi manevi ilk elden ağızdan toplamak lazım. Jale hanım müzesi yanısıra, tarihimizde iz bırakan ve halen de yaşamakta olan insanların hepsinin de yer bulacağı bir müze ne kadar güzel olur. Düşünmesi bile heyecan verici. Belki toplu bir müze projelendirmek, onun malzemesini toplamak, oluşturmak, kurmak, daha kolay olur. Bir tek kişiyle müze hazırlamak, bizim ülkemizin koşullarında çok zor hatta imkansız gibi görünüyor. Sonradan bu müzeleri yaşatmak, sürekliliğini sağlamak da var çünkü. Onun için Naciye hanım demem o ki ben böyle bir konuda çalışmaya, elimden gelen katkıyı koymaya hazırım. Bütün ülkelerde müzeler vardır, çeşitli dönemlere ait çeşitli konularda yoğunlaşmış müzeler. Müzeler bir ülkenin, şehrin, halkın karakteristiğinin en temel ipuçlarını bünyesinde barındırır çünkü.

Kamuran Aziz topluluğuna ait çok az da olsa birtakım bilgiler, belgeler elde ettik. Düşünün kaç yıl devam eden o çalışmaları, televizyonda ve radyoda kullandığı o notlar, notalar, el yazılarıyla dolu not defterleri hep duruyor. Jale hanımın bize öğrettiği, gerek okulda, gerekse Kamuran Aziz topluluğunda, bütün o güzel şarkıların sözlerini içeren bir defteri var ve o defter bende. Bir ara fotokopisini çekmek için almıştım. Hem bu paha biçilmez değerleri saklamak, korumak hem de daha çok kişinin, ilgilinin kullanımına, paylaşımına açmanın bir yolunu bulmak çok önemli. Umarım hakkını vermiş, anlatabilmişimdir. Jale hanımı, benden dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

Jale Derviş

Arman RATİP

Daha önceki konuşmalarda da annemin o evde yaşadığı yıllar, aktif müzik hayatı, öğrencileri dahil herşeyiyle o evle nasıl özdeşleştiğinden söz edildi. Gerçekten de bizler o evde gözümüzü müziğe açtık ve tam anlamıyla müzikle yatıp müzikle kalktık; müzikle beslendik. Geriye dönüp baktığım zaman en güçlü hatıralarımda, hep o ev ve müzik vardır. Benim için bunları anlatmak o kadar kolay değil ancak bir bölümüyle de olsa anlatmak isterim.

Yani o ev, inanın bütün samimiyetle söylüyorum hala benim hayatımın odak noktası. Hemen hemen hergün oraya gidip dolaşıyorum ve o güzel günleri anımsayıp tekrar tekrar yaşıyorum. Geçmişime ait, annemle ve onun merkez olduğu bütün anıları orada buluyorum. Kısa bir süreliğine de olsa onları yaşamak, o anıları hatırlamak benim maneviyatımı güçlendiriyor, kendimi daha iyi hisstmeme yardımcı oluyor; annemle buluşuyor özlem gideriyorum gibi oluyor.

Ve samimiyetle söylemek isterim ki o evde daha küçük bir çocukken annemin büyümlü müzik dünyasının bir parçası olmak benim için büyük bir şans ve ayrıcalıktı. Ben bunun farkındaydım ve en iyi şekilde değerlendirmeye çalıştım. Tabii o evle ilgili anılar anlatmakla bitmeyecek kadar çok. Biraz önce Naciye hanımın dile getirdiği hayal benim de hep aklımdan kalbimden geçirdiğim bir keşke. Keşke başarılılabilsen ve o ev gerçek bir müze olabilse. Elbette bunun gerçekleştirilebilmesi o kadar kolay değil. Ancak Naciye hanımın da söylediği gibi belki biraraya gelinip konuşulabilirse ve böyle birşey başlatılabilirse, tabii ki ev sahiplerinin yaklaşımı da burada çok önemli, ilgi ve anlayış gösterirlerse böyle bir fikir onları da heyecanlandır ve böyle bir hayalin paydaşı olmak isterlerse neden olmasın.

Şimdi ben annemle özdeşleşen bu eski evimizle ilgili anılardan anlatmak isterim. Biz küçük yaşta Sümer’le birlikte annemden piyano dersleri almaya başlamıştık. Ve annem sayesinde piyano dersleri aracılığıyla büyük bestecilerin eserleriyle, oldukça küçük yaşta tanıştık. Annemin sürekli çaldığı ve bizim yalnız dersler esnasında değil derslerin haricinde, oynarken, hatta uyurken bile sürekli dinlediğimiz bu büyük bestecilerin eserleri yalnız müzik zevkimizi değil, estetik anlayışımızı,

algımızı da geliştirdi, zenginleştirdi. Bu benim hayatımda önemli bir yer tuttu. Daha sonraki müzik kariyerimde de çok büyük etkisi oldu

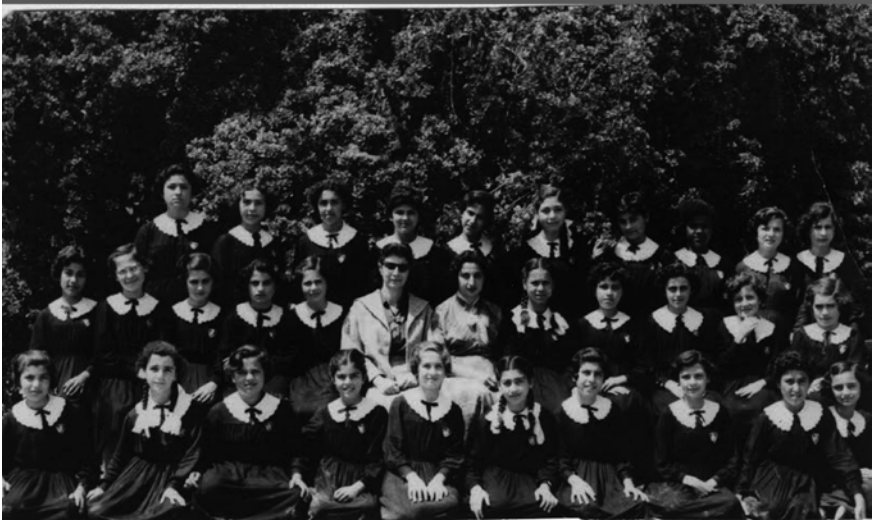
Daha çok küçük bir çocukken bazen annem çaldığı inanılmaz güzel ve aslında belki bir çocuğu çok aşan eserler beni öyle çok derinden etkilerdi ki oyunumu ya da ilgilendiğim her ne ise, herşeyi bırakır onun yanına giderdim. Örneğin Liszt'in veya başka herhangi büyük bir bestecinin bitene kadar kendimden geçmiş bir şekilde dinlerdim; bitince de yeniden aynı parçayı çal, anne lütfen bana tekrar çal, bir daha çal diye çalana kadar ısrar eder yalvarırdım.

Bu ev gerçekten çok önemli. Ben bu evin üzerinde duruyorum daha çok çünkü Annemin o zengin arşivinden yararlanmamız benim için önemli. Annem için söylenen bütün güzel sözlerin onunla ilgili gerçeklerin ifadesi olduğunu biliyorum ama bunların ailesi olan bizler dışında hele akademik bir ortamda kayıtlara geçmek üzere dile getirilmesi çok anlamlı. Bunun için herkese teşekkür ederim, Naciye hanıma özellikle çok teşekkür ederim. Konuşmamı fazla uzun sürdürmeyeceğimi baştan söylemiştim. Sözlerime son vermeden bir kez daha vurgulamak isterim ki ben annemin, sonradan satın aldığı evinde değil, o eski evinde yaşadığımı düşünüyorum.

Jale Derviş

Kıbrıs Türkü'nün Milli Mücadelesini Müziğe Dönüştüren Bir Misyoner: Mustafa Zeki Taner

Yılmaz TANER

Çok değerli Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin saygıdeğer başkanı, değerli konuklar, hakikaten bu çok anlamlı günde sizlerle birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyorum. Tabii birisini, sevdiğiniz birisini size 'Anlatın.' deseler, nasıl anlatırsınız? Hele bu kişi sizi dünyaya getiren, size hayat veren birisi olursa. Zannediyorum ki bu çok daha farklı bir heyecan ve bir anlam getiriyor insanın yaşamına. Samimiyetle söylemek istiyorum ki, beni davet etmeselerdi ne iyi olurdu diye düşündüğüm oldu; dün akşam sabah 03.30'ta uyandım ve sabaha kadar uyuyamadım. Hele hele bir sanatçı için ciddi söylüyorum, sahneye çıkarsınız, konserinizi verirsiniz, o başka bir heyecan; ama böyle sizler gibi kıymetli konuklar arasında, böyle bir sahnede olmak ve sizlere hitap etmek, heyecanların en büyüğü. Evet konu çok sevdiğim rahmetlik babam Zeki Taner. Zeki Taner'i biraz önce yine çok sevdiğim bir öğrencim Hasan Hastürer'den dinledik. Meslek hayatında kendini hakikaten kanıtlamış, değerli bir gazeteci Hasan, babam hakkında bir kesit sundu. Sizlere, Zeki Taner'in daha fazla onun mücahit bandosuyla olan döneminden bahsetti. Biraz önce sayın yöneticilerin söyledikleri gibi, insanın öldükten sonra değil de ölmeden önce birtakım görüşlerini ve onlar hakkında birtakım bilgileri almak gerçekten önemli. Mesela ben bugünkü sunum için hazırlanırken düşündüm de babam evet tek başına hakikatten bir dönemi başardı. Mesela annemle babamın ne zaman evlendiği konusunu merak ettim. Kızkardeşlerime sordum, aileye sordum, gerekli bilgiyi alamadım samimiyetle ifade ediyorum ve ancak benim doğumumdan yola çıkarak annemin bahsettiği senden önce de birkaç düşüğümlü olmuştu deyişinden bir tahminde bulunarak ve dönemin koşullarını alışkanlıklarını da göz önünde bulundurarak, onların 17-18 yaşlarında evlenmiş oldukları sonucuna vardım. Böyle birşey var! O nedenle ben de değerlerin yaşadıkları dönemde de onlara sahip çıkmak, onlar hakkında doğru bilgileri toplamak gerektiğine yürekten inanıyorum. Çünkü bazı araştırmalar yapıyoruz, biz araştırmaları yaparken araştırdığımız konuların gerçek ilgilileri hayattan göçmüş oluyorlar.

Bazen ‘Ah keşke bir sene önce, bir ay önce, bir hafta önce, işin özü vefat etmeden önce gelseymişiz’ hayıflanmasıyla kalıyoruz. İşte o zaman değerlerimizi yaşarken sahiplenmenin kıymeti açığa çıkıyor. Sizlerin bu zamanı doğru kullanarak, geç kalmayarak fevkalade işler başaracağınıza inanıyorum.

Zeki Taner 1918 yılında doğmuş. Ben her zaman söylüyorum. Kıbrıs Türkü 1571’de adaya geldi diye tarihsel bir geçit yaşıyoruz ama zannediyorum ki tarihsel süreçte Kıbrıs Türkü bu adada 1974’ten sonra yaşamış olduğu özgürlüğü ve refahı yaşamamıştır. Kendimiz önceki dönemleri yaşayan kişiler olarak, babamın üç tane evladı yetiştirmek için nasıl çaba gösterdiğini bir iş değil, üç beş iş yaptığını hatırlıyorum. Yani müziğin yanında başka işler de yaptığını hatırlıyorum. Küçüklüğümde büyük bir evimiz olduğunu ve evin içerisinde onun sazıyla uyduğumuzu hatırlıyorum. İki kızı bir oğlu vardı. Büyük bir evimiz yoktu. İki oda bir evimiz vardı. Biz üç küçük kardeş bir odada yatıyorduk, babam ise südürme dediğimiz bir odada gece çalışmalarını yapıyordu ve biz müzik sesiyle doyardık. Benim meslek seçimim ise annemin bütün karşı durmalarına karşın günün şartlarına bağlı olarak gelişti.

Anlatılanlara ve kendisinin de anlattığına göre, rahmetli babamın onbir, onüç yaşlarındayken o zamanın rağbette olan müzik aleti olan udu vardı ve ud çalardı. Başkalarının anlattıklarına göre babam, o kadar ustaca çalarmış ki, daha udun gövdesini kendisi kucaklayamazken, başkasının tuttuğu udu çalma becerisini gösteriyormuş. Gerçekten büyük bir yeteneği vardı. Ben de onun müzik kulağına ve yalnız başına çok büyük işler başardığına inanıyorum ve şahit oldum. Çünkü o dönemlerde çevresinde de bazı arkadaşlar vardı ama kendisi 17 yaşında bu becerisi nedeniyle Polis Bandosuna alınmış ve kısa sürede bandonun en yetenekli kişileri arasında yer almış.

Bandoda solo klarnet en başta gelir. Rahmetli babam bütün parçalarda solo klarnetist olarak yer alıyordu. Gene altı yedi yaşlarında hatırladığım kadarıyla, dönemin 34-35 kişilik bandosunda 8 Türk, 15 - 20 Rum, 3 - 4 Ermeni, Maronit görevli vardı. Ben o yaşlarda o bandoyu dinlemeye giderdim. Şimdi yeşil hattın ötesinde kalan, o zamanlar bizim itfaiyecilerin de olduğu bölgede Polis Bandosu’nun çalışma yeri olduğunu hatırlıyorum. Zaman zaman oradaki çalışmalara gidiyordum ve babamın Bando’nun diğer Rum ve Ermeni üyeleri arasındaki saygınlığını hissediyordum. Çünkü bana karşı da çok ilgileri ve özenleri vardı;

gittiğimde beni çocukları gibi aralarına alır ve sevgilerini bana yansıtırlardı.

İki kızkardeşimden birisi Yücel Veziroğlu, ikincisi de Yıldan Birand. Ben 11 yaşına geldiğimde önce kızkardeşim Yücel, benden sonra Jale hanımdan piyano dersleri almaya başladı. Fakat bir süre sonra evimizde piyano olmadığı için - tabii olmadığı için derken gerçekleri de söylemek lazım; piyano almak kolay değildi - çalışamayacağımız gerekçesiyle piyano derslerini durdurmuştuk. Ben 11 yaşımıdaydım, babam ise Polis Bandosu'na girdiğinde 17-18 yaşındaydı. 1950-51 yıllarında bando çalışmaları esnasında kendine ulaşan bir haberle çalışmakta oldukları müzik aletlerinin satışa çıkarılacağı haberi gelmiş. Babam bu haberi alır almaz dönemin yöneticilerine, sayın doktor Fazıl Küçük ve diğer arkadaşlarına bu haberi iletiyor ve 'Polis Bandosu'nda çalıştığımız müzik aletleri, yenileri geleceği gerekçesiyle satışa çıkarılacaktır. Bu nedenle arzu ederseniz bu bando aletlerini biz alalım.' diyor.

Burada bir parantez açıyorum: Bugünkü Lefkoşa Türk Lisesi'nin kurulduğu günden bu yana birkaç kez ismi değiştirilmiş; Kıbrıs Türk Lisesi, İslam Lisesi, Türk Lisesi vs. Türk Lisesi olduğu 1920 yılında yapılan çalışmalar sonucunda 1921 yılında kurulan bir bandosu, Kıbrıs Türk Lisesi Bandosu varmış. Bedelyan isimli Ermeni bir keman hocası bu bandoyu 1935 yılına kadar çalıştırmış. Bando şunu çalınıyor bunu çalınıyor ve o zamanki Türk Cemaatı arasında milli duyguları geliştiriyor gerekçesiyle, İngiliz yönetimi 1935'te bu bandoyu, yeniden izin verildiği 1950-51 yılına kadar kaldırıyor.

1951'de az önce sözünü ettiğim gibi, babamın uyarısı doğrultusunda bando iş adamları tarafından satın alınıyor ve Türk Lisesi'ne hibe ediliyor. O dönemde Maarif Dairesi vesaire yok ve eğitim komisyonla yönetiliyor. Babama haber salınıyor ve babam üç dört arkadaşı ile birlikte bu bandonun oluşumu için ilk çalışmalarına başlıyorlar ve öğrenciler seçiliyor. Dört sene sonra Komisyon başkanı bando yönetimini ve hocalığını rahmetli babama bırakıyor. Bandodaki öğrencilerin yüzde doksanı ileri yıllarda ya tıp ya mühendislik veyahutta başka alanlarda çok başarılı görevler aldılar. Bu durumun aslında sanatsal gücün diğer bütün mesleklere olumlu yansımaları olduğu söylenebilir. Bunlar arasında tanımıyor olabilirsiniz ama sayabileceğim birkaç isim vardır. O zamanın doktorlarından Doktor Pertev bey'in oğlu Erbil Pertev. Mağusa'dan Özer Raif, Dinçer Raif. Bu gibi abilerimiz ilk bandoya seçilenlerdi. 11 yaşında ortaokul birdeyken ben de bandoya girdim. Büyük bir şans, ben evde

biraz akordiyon çalıyordum ama ilk olarak çocuk denilecek yaşta yani 11 yaşında babamın aracılığıyla bandoya girdim. Babam hakikaten kısa bir sürede çok iyi bir duruma gelen bir bando yarattı. Bu bando şimdi Rum tarafından kalan sinemalarda konserler veriyordu. Hatta bir konsere o dönemin Cumhurbaşkanı Makaryos'un da geldiğini hatırlıyorum.

O dönem hocalarımızın da müzikle ne kadar yakından uzaktan ilişkide olduğunu belirtmek bakımından size bir anı daha aktarmak istiyorum. Bir konsere hazırlanıyorlar. Saat sekizde konser başlayacak ve babam titizleniyor. Bütün enstrümanların akord edilmesi lazım; yani her enstrümanın belirli bir düzeye getirilmesi lazım. Babam hazırlığı yaparken haber geliyor; büyükler geldi, Dr. Fazıl Küçük geldi hemen başlamamız gerekiyor falan diye. Babam 'Beş dakikaya daha ihtiyacım var.' diyor. "Hayır efendim!" diyorlar, "Bekleyemeyiz artık büyükler geldi, bandonun başlaması lazım!". Babam, "Akord hazır değil" diyor; "Akord edilmesi lazım." "Taner bey," diyorlar. "Bırakın akordu, konserden sonra yaparsınız!" Bu şekilde bir uyarı aldığını da biliyoruz.

Babam Zeki Taner, tek başına gerçekten önemli bir görevi başardı; çünkü Avrupa'da bu tip çalışmalarda her enstrümanın uzman bir hocası vardır. Düşünün ki bando yalnız bir tek enstrümandan değil, birçok enstrümandan oluşuyor. Ve her enstrümanın kendine özgü bir teknik çalışma stili vardır. Babam, kendisinin ana dalı klarnet ve piyano olduğu halde, bunlar dışındaki bütün enstrümanları gece hazırlayarak, her enstrümanın nasıl ses verebildiğini şemalar halinde hazırlayarak, ertesi gün çalışmalara gidiyordu. O dönemde biz İstiklal Marşı yerine Kral Marşı'nı çalıyorduk. Ama bunu iftiharla söylüyorum ki her Kral Marşı'nı çaldığımızda arkasından da İstiklal Marşı'nı çalıyorduk. Babam, bandoyu çoğu kez kendisi yönetiyordu; ancak gidemediği bazı günlerde yönetimi bana veriyordu. Hatta Evfakaf İdaresi'nin Türklere devredildiği gün, babama yine izin verilmedi ve orada İstiklal Marşı'nı bandoyla ben yürütmüştüm. Bu da anılarımın en güzel kesitlerinden biridir.

Evet rahmetlik Zeki Taner sevecen bir babaydı. Her baba öyledir ben buna inanıyorum. Her baba kendi çocuklarına karşı hep sevecendir. Babam bütün güçlülere karşı devamlı uğraştı ve batılı bir sistem içinde bando olayını yarattı.

Ben liseyi bitirdiğim dönemlerde Ankara'ya gidiyorum. Babam hiç bana yön vermedi. Yani müzikle meşgul oluyorsun, müziğe gir falan demedi; hele annem hiç istemedi müzikle uğraşmamı. "Bir evde bir tane müzisyen yeter" diyordu annem. Bir olay daha anlatacağım size. Annem

rahmetlik, kızım da bu mesleğe yönelince her fırsatını yakaladığında aynen şöyle diyor: “Rüya, sakın babanı dinleme, çalışma.” diyor.

Müzikle uğraşmak hiç kolay değildir. Meslekleri ayırmıyorum ama müzik hiç başka mesleklere benzemez; öyle bir meslek ki çok nankör hiç ayrı kalamazsınız. Samimiyetle söylemek istiyorum ben bugün sabahleyin buraya gelmeden önce en az bir saat kadar çalıştım. Bir konser yaşamım yok artık ama yine de çalışmam lazım.

Evet Zeki Taner böyle bir hayatın insanı ve 1960’a kadar Kıbrıs Türk Lisesi bandosunun hocalığını yaptı. Bu arada da namık Kemal Lisesi’nde, aynı güçle ve aynı heyecanla, iki büyük litemizin, güzel ve güçlü bandoları olması için büyük bir uğraş verdiğini anımsıyorum. Ve zaman zaman da bunları birleştiriyordu. Bir de Namık Kemal büstünün açılışı için Lefkoşa’dan Türk Lisesi bandosuyla Mağusa’ya gelişini hatırlıyorum. Bu açılıştaki, bir enstrümanın ağızlığının düşüşünü ve bir enstrüman eksikliğinin yarattığı heyecanı ve herşeyden önce babamın yaşadığı telaşı unutamıyorum.

Türk Lisesi bandosunun bireyi olmak ayrıcalıktı çünkü en büyük özelliğimiz ve güzelliğimiz erkek öğrenciler olarak bandoyla, tek kız lisesine milli günleri kutlamalarda kızların oyunlarına, danslarına eşlik etmek için girebilmemizdi. Bir gün oradaki kız öğrencilerden biriyle, çarpanak denen zili (bandolarda vurularak çalınan ve tek perdeleri olmayan bir müzik aleti idi) çalan arkadaşla ilginç bir diyalog yaşanmış. Kız öğrenci bakmış ki diğer bütün enstrümanların gayet güzel perdeleri var ve herkes parmaklarını oynatarak çalıyor fakat çarpanak çalının öyle birşeyi yok; gitmiş sormuş, demiş ki: “Bütün arkadaşların bemol diyez falan çalıyorlar da senin çarpanak da bemol diyez nerde?” demiş. O da bilemedi tabii gidip rahmetli babama: “Hocam, kızlar bana soruyorlar, diyez bemol nerededir bu çarpanakta diye”. Peder de ilk defa böyle bir soruyla karşılaşılıyor tabii. “Kenara vurduğumda diyездir, ortaya vurduğumda bemoldur de gendilerine” demiş. Evet, o kadar da esprituél bir yaratılışı vardı ve gençlerle genç, çocuklarla çocuk, büyüklerle büyük olabiliyordu.

Ben Ankara’ya gittikten sonra rahmetli pederim bandolarda eğitimlerine devam etti. Ben 1960 yılında öğretmen olarak adaya döndüğümde üç yıl yine kendisine bandoda yardımcı oldum fakat 1963’ün 21 Aralık gününü hiç unutmuyacağım. Göreve gittiğimde baktım sabah erken saatlerde kendisini geri göndermişler. Oradaki Rum arkadaşları babama: “Ne olur burada durmayın hemen evinize dönün ve

bir daha da buraya gelmeyin.” demişler. Ve 1963, 21 Aralık günü babam oradaki görevini bırakarak bu tarafa geliyor ve o günden itibaren Türk Lisesi Bandosu resmen Mücahitler Bandosu oldu ve bir süre sonra da mücahitler bandosu, güvenlik kuvvetlerinin oluşumuyla güvenlik kuvvetleri bandosuna dönüştü. Ama bu arada tabii babamın yaşı gelmiş ve emekliye ayrılıyor. Ama bu dönemde gerek Lefke'deki Gazi Lisesi'nde – o zaman ortaokuldu- gerekse Mağusa'daki Namık Kemal Lisesi bandolarına hizmetlerini hiç aksatmadan yürütüyor.

Çalışmaktan yorulmayan birisiydi ve dediğim gibi yaşamı müzikle geçti yalnız evrensel boyuttaki çalışmalarıyla değil, çalmış olduğu enstrümanda en iyisi olmanın verdiği bir avantajı da her zaman yaşadı. Kıbrıs'a gelen yabancı organizasyonlar -ki bunlar operalar düzenliyorlardı- gelirlerken soruyorlardı, eğer Kıbrıs'ta daha ucuza çalacak sanatçılar varsa, bazı sanatçıları getirmek yerine, Kıbrıs'tan sanatçı bulup onların yerine icra ettiriyorlardı. İşte babam da bu şekilde çok aranan bir sanatçıydı. Onun yanında Türk Sanat Müziği faaliyetlerinde bulunan yani müzikte yapılabilecek bütün iyi türlerin arasında Zeki Taner ve arkadaşları daima bulundular. Muhakkak ki yetenekler toplumun içerisinde var ama babam için söyleyecek olursam, kendisi o zamanın rüştüyesi diye bilinen okulu bitiriyor ve babası da dediğim gibi zengin değildi. Hatırladığım kadarıyla rahmetlik dedem de çok ilginçtir bu: Ailede çok torun vardı ama tek erkek torun bendim ve dedem bana çok kıymet veriyordu, çok güveniyordu. Onun için faiz günleri geldiğinde, bir çantacığı vardı, beni çağırırdı ve ben babamdan gizli gider, rahmetli dedeme yardımcı olurum. Dediğim gibi Zeki Taner, üç evladın üçüncüsüydü. Hatırladığım kadarıyla ablası Behiye halamın da çok güzel sesi vardı. Onun kızlarının da çok güzel sesleri vardı hatta bazen bazı durumlarda onların da korolarda şarkı okuduklarını biliyorum. Müzikle iştigal etmedi hiç kimsesi ama ailede bir müzik yeteneğinin olduğu, onların da seslerinin güzelliğinden belli oluyordu. Ve şöyle diyorum bizim bugünkü şartlarda eğer rahmetli ninem ve dedem benim gibi düşünmüş olsalardı ve fırsatları olsaydı ve o dönemin yöneticileri bu tür sanatsal faaliyetlerdeki gençlerin elinden tutup yön verebilselerdi, bugün evrensel boyutta bir sanatçıyla karşı karşıya olurduk hiç tereddütsüz. Bunu, müziği bilen biri olarak söyleyebiliyorum çünkü ben bununla yaşadım. Yeteneğinin ne kadar olduğunu, nasıl bir yetenek olduğunu şu anda söyleyebiliyorum. Yeteneklerimize sahip çıkabilmek, onları görüp bulabilmek bir kere her müzik öğretmenin görevi. Bir

müzik öğretmeninin görevi, sadece derse girip yalnızca notaları öğretmek değildir. Herşeyden önce kabiliyetleri bulup ortaya çıkarmak da bir öğretmenin görevidir. Bu noktadan bakacak olursak, Zeki Taner'in oğlu olmak, ondan sonra ve benden sonra bir nesil daha yaşatabilmek çok anlamlıdır. Kızım, babamın en büyük mutluluğu oldu. Rüya en az onbir yıl öğrenim gördü; 11 yaşından itibaren ve İngiltere'ye gittiğimizden birbuçuk yıl sonra ilk konserini Kıbrıs'ta verdiğiğinde babam bana: “Ben bugün ölebilirim.” dedi. Bu çok büyük bir heyecan mutluluk ifadesi ve her zaman torununa konserlerinde şunu sorardı konser sonrası “Beni gördün mü?” Çünkü kendisine parmağıyla işaret ederek “Biriciksin.” demek istiyormuş.

Çok genç diyebileceğim bir yaşta kaybettik. Çalışma hayatına çok genç yaşta atıldığı için, rahmetli babam 1978 yılında 60 yaşında memuriyetten emekliye ayrıldı; fakat sanattan emeklilik diye birşey düşünülemez. Ben her zaman bunu savunuyorum bir sanat insanını belirli kriterler ve belirli sınırlar içerisine koyarak onu, en verimli çağında görevden almak, ona yapılacak en büyük kötülüktür. 60 yaş, bir sanatçının en verimli olduğu bir dönemdir. Düşünün. Allah bana ömür versin, babam benim bugünkü yaşında, 74 yaşında vefat etti. Altmış yaş! Düşünün yani ben 24 saat değil 48 saat çalışıyorum ve rahmetli babam da arzusu dışında emekliye ayrılmak durumunda kaldığında aynı enerji ve işine bağlılıkla çalışıyordu. Onu hayattan zamansız koparacak kadar büyük hayal kırıklığını bugün burada belirtmek istiyorum: 59 yaşındaydı, “eğer beni emekliye ayırmazlarsa ben daha çok yaşarım” derdi. ve kendisine “Zeki Taner bey sen hiçbir zaaman emekliye ayrılmayacaksın. Seni emekliye ayırmayacağız” diyorlardı . İnanır mısınız o, 60. yaş gününüde ona “Bugünden itibaren hizmetleriniz için teşekkür ediyoruz görevinize son verilmiştir” denilmesinden sonra bana ertesini gün şu ifadeyi kullandı. “Ben hayatımda hiçbir gün müzik yapmadım.” Bunu da burada ifade ediyorum. Bu bir sanatçının hayatında en büyük kırılma noktasıdır. Düşünün altmış yaş bugün Avrupa’da, dünyada sanatçıların en verimli çağlarını yaşadıkları bir dönemdir. O nedenle ben şu sözü söylerken çok heyecanlandım. Çünkü cidden babamı o günden sonra hiç mutlu görmedim. “Ben hiçbir zaman müzik yapmadım oğlum” dedi bana. Düşünün 17 yaşından 60 yaşına kadar müziğin içinde bilfiil gecesini gündüzüne katarak çalışan bir insanın, en verimli olacağı bir çağda siz onu hayatından uzaklaştırıyorsunuz. Ama dediğim gibi.. Bizler onun çocuğu torunu olmaktan gurur duyuyoruz. Biz yaptıklarıyla yaşayacağına

inıyoruz. çünkü Zeki Taner bando ile özdeşleşmiştir. Bugün, yeni yetişen gençlerle, elemanlarımızla gurur duyuyoruz. Ama o günleri yaşayan kişiler bize, “Bando gördüğümüzde hep Zeki Taner’i hatırlıyoruz.” Diyorlar ve bu da inancımızı pekiştiriyor ve Zeki Taner yaşıyor ve yaşayacaktır. Sizlerle beni heyecanlandırduğınız ve dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

İnsanlık ve Notalarla Yaşamda İz Bırakmak

Hasan HASTÜNER

Öncelikle Kıbrıs Araştırmaları Merkezi başkanı sayın Naciye Doratlı'ya çok teşekkür ediyorum bu davet için. Tabii ki programla ilgili birtakım zorunlu değişiklikler, izleyicilerin yetersiz ilgisi veya son anda katılımcılardan bazılarının maazeret bildirerek gelmemesi gibi nedenlerle arada bazı haklı sitemler dile getirildi. Her zaman altını çizirim, herhangi bir etkinlikte bin kişiye hitap etmektense, nitelikli ve gerçekten ilgili on kişiye hitap etmeyi tercih ederim. Demek istediğim katılımcı sayısı ile ilgili gereğinden fazla tatminsizlik, mutsuzluk ifadesi gelenlere saygısızlık olabiliyor, o nedenle buna dikkat etmek gerekir diye düşünüyorum.

Bu toplumsal bir eksiklik ama hepimiz biliyoruz ki hemen akabinde söylenenler, paylaşılanlar kitaplaştırılarak kalıcı hale getirildiği sürece amaca ulaşılmış olunuyor; yani bu salon full dolu da olsa, yarım dolu da olsa sonuç değişmeyecek. Kalıcılık en önemli faktör, her şekilde düzenlenen programı izleyecek olanların sayısı sınırlıyken, kalıcı kaynak yaratarak, hem zamanda hem de yararlanacak insan sayısında sınırsız hizmet yakalanmış oluyor.

İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu sayesinde, bu ada üzerinde eğer varsa izlerimizi bularak, okuyarak, tartışarak varlığımızı sorgulamamız gerekiyor. Bütün canlılar gibi insanlar da doğar, büyür ve bilinmeyen bir zamanda, mekanda yaşamı son bulur. Ancak insanları konuşabilmek için, onların bıraktığı izleri kaybetmemek gerekir çünkü o izler, ciddiyetle okunması gereken ömür çizgileridir. Başlık olarak İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler diyerek aslında bu adada iz bırakmışlığımızı konuşuyoruz. Yükselen her ruh, Dünya'yı da yükseltir. Yani bireysellik gibi, tek başınalık gibi algılanacak yaklaşımlar da aslında bir araya gelerek, toplumsal, kolektif bir dinamizim kazanılır. *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç, Yücel Köseoğlu, Jale Derviş* isimlerine baktığımda ne kadar şanslı olduğumu görüyorum çünkü tümünü de tanıma fırsatım. Hepsiyle de az ya da çok temasım oldu. En az *Üner Ulutuğ*'la diyebilirim. Çok yararlı, çok anlamlı toplumsal boyutu olan bir işlev yerine getirdiğiniz için, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'ni gerçekten yüreğinden kutlarım. Az önce Fatma Azgın'ın konuşmasını dinlerken, tam da bu düşüncelerimle örtüşen konulara değindiğini memnuniyetle farkettim.

Geçmiş, bugüne göre derleyip toplama, kayıt altına alma bakımından sıkıntılı dönemlerden geçildi. Şimdilerde her şey daha kolay. Bir dijital ses kayıt cihazı ile kolayca canlı kaynağı bulduğunuz yerde konuşturup, bilgiyi kaydedebiliyorsunuz. Bir kamerayla yine öyle, işte hepimizin cebinde çantasında olan akıllı telefonlar var, şöyle çıkardınız mı anında dilediğiniz görüntüyü, belgeyi, bilgiyi, kaydedebiliyorsunuz ve hemen ardından da bunu internet ortamına taşıyarak ilgililerle paylaşabiliyorsunuz. Zaman, saat farkı hiç önemli değil, Avustralya'dan Kanada'ya kadar her yerde de insanlar bir dokunuşla aynı anda o bilgiye ulaşırlar. Demek ki bu değerleri günümüz teknolojisiyle tekrar kayıt altına almak ve yorumlamak bizlere düşen önemli bir görev.

Bu çalışma aslında birazcık da sözlü tarih ekzersizi gibidir; tabii ki bu tür bir çalışmaya Kıbrıs Türkü'nün ihtiyacı, başka toplumlara göre, başka uluslara göre, biliyorum ki kendimizi bütünlüklü tanımlamada sıkıntı çekiyoruz, yani Kıbrıs Türk Milleti, Kıbrıs Milleti vesaire gibi tanımlamaları yerine koymakta sıkıntılarımız vardır ve bunu kolay kolay da aşamayacağız gibi görünüyor. Ama zaman bu değerler bakımından eksildiği oranda, bunun telafisinin zorlaşacağı da bir gerçektir ve Kıbrıs Türk toplumu pek çok etkenle toplantının, bu sempozyumun konuşma sınırlarının dışında kalacak kapsamlı yaklaşımlarla kendi değerlerini öne çıkarıp sahiplenmede sıkıntı yaşamıştır. Bunu aslında bu toplantıyı politik bir kulvara taşımadan Türkiye ile yakınlığımız Türkiye'nin her türlü iletişim enstrümanlarının doğrudan bizde de var olması işte bugünden konuşursak radyolar, televizyonlar, gazeteler oranın daha popüler unsurlarını bizim değerlerimiz üstüne bastırıyor. Bastırıyor ifadesini de kendi tercihim olarak seçiyorum Bir toplumun ki biz bu adada varlığımızı her bakımdan sürdürmek istiyoruz, ırkçı bir yaklaşım içine sığmadan, o alana geçmeden bunu düşünmek istediğimiz zaman da idolü, bireyi çok öne çıkarmak anlamında demiyorum ama toplumun farkedilen değerlerini yaratan topluma da malederek söylüyorum. İdol mü yoktur hayatın hiçbir alanında, yoksa idol olacak değerleri öne çıkarmak bakımında ihmallerimiz, sıkıntılarımız mı vardır? Ben Fatma Azgın'ın konuşmasını dikkatle dinledim. Fatma hanımın yaptığı aslında hatırlatmadır, farkındalık yaratmadır, değer bilirliliği öne çıkarmadır. Bugün buraya gelirken ben de aynı düşünüyordum; evet aynı yaklaşımlarla burdayım ve inanıyorum ki bugün bu etkinlikte konu edilen, yaşatmak istenilen tüm şahsiyetler, birer idol olabilecek insanlardır ve meselemiz sadece onları anmak değil, toplumsal kimliğe, bu değerli şahsiyetler aracılığıyla sağlam

dikişler atmaktır. Evet toplum olarak biz de varız diyoruz, dün de, bugün de bu varoluşun hem sosyal, hem de siyasal mücadelesini vermekteyiz. Bazılarımız bu mücadelede daha etkin roller yükleniyor ve çok daha ağır bedeller ödemek durumunda kalıyor. Düşünün bir Jale hanımın İngiltere'ye gittiği, İngiliz kültürü eğitimiyle tanıştığı dönemi ve o dönemde bizdeki kısır, tutucu ortamı. Kaç kişinin evinde piyano vardı, ya da kaç kişi piyanodan haberdardı o dönemde? Jale hanım, modern dünyalı bir insan olarak geri döner ve toplumda genel geçer yaşam standardından çok farklı bir yaşamı tesis etmek için, büyük bir medeni cesaret gösterir. Bugün bir üniversitede böylesi bir organizasyonla anılmaya, tartışılmaya değer bulunuyorsa, bu sadece müzik alanında yaptıkları için değildir, sosyal yaşamın bütününde temsil ettikleri içindir de. İnanıyorum ki bugün burada bu sempozyum vesilesiyle gündeme getirip, akademik ortamda tartışma fırsatı bulduğumuz, yaşamlarıyla örnek alınacak bu değerli insanlarımızı, ailelerinin sorumluluğundan öte toplumsal bir sahiplenmeyle gelecek kuşaklara taşımak üzere kalıcı kaynak yaratarak, onları zamanda unutulup gitmekten kurtarmış olacağız. Bu sadece onları taltif etmek, ailelerini memnun etmek için mi? Hayır, elbette değil; aynı zamanda toplumun kültür ve sanatı, bütün moral değerleri içindir; biz Kıbrıslı Türkler olarak, yaşama daha umutla sarılabilmek için bu başarı öykülerine çok ihtiyacımız vardır. Bu sempozyuma beni de davet ederek sizlerle buluşturdukları için tekrar teşekkür ederim ve şimdi de Zeki Taner hocamıza geçmek istiyorum.

Sene 1968, tabii ondan öncesi de var işte bandoyu biliyoruz. Bandoya yazılıyoruz, orda hocamızla tanışıyoruz. 1918 doğumluydu hocamız; ben de bandonun en genç elemanıydım. Farklı bir ortam, bugünün koşullarından bakarak Zeki Taner hocayla bulduğumuz ortamları okumaya çalışmak pek kolay değil, çok dikkatli olmak lazım. 1963 sonrası, Kıbrıs Türk toplumunun tamamen bir kışla yaşantısı içinde, sivil ve demokratik yaşamın lüks sayıldığı bir dönem. Mücahitler bandosu şefi, daha doğrusu bandonun bölük komutanı Zeki Taner'le böyle bir dönemde tanışıyoruz.

Bir kışlanın kapısından giriyorsunuz askerler var, aynı kışla içerisinde ağır, havan toplarıyla ve çeşitli mühimmatla donatılmış farklı askeri birlikler, kışla komutanlığı, hiçbir esnekliği olmayan askeri disiplinin varlığı. Ve ilk anda sizi kucaklayan, sıcak bir kişilik buluyorsunuz karşımızda: Zeki Taner.

Kendinizi Zeki Taner beyin yerine koyun bir an için ve düşünün ve böyle bir yapı içerisinde, müzikle uğraşacaksınız; müziğin ihtiyaç duyduğu disiplini, askeri disiplinle dengeleyeceksiniz. Askeri birliği bozmadan, sanatsal sosyal bir birliktelik yaratacaksınız. O dönemlerde insanlar mücahitliğe girdiği tarihi biliyorlar ama çıkacağı tarihi bilmiyorlardı. Türkiye'den gelen komutanlar ve diğer birlik komutanları katı bir askeri disiplin uygularken, Zeki Taner bizi, öyle bir yapının içerisinde bir baba şefkatiyle koruması altına alarak, hem bir arada tutmayı başarıyor hem de eğitip yetiştiriyordu.

Düşünün bir kışla ortundasınız ve o askeri birlik yaşamına, ruhuna da saygı göstermek, zarar vermemek durumundasınız ki Zeki Taner hocanın bu dengeyi önemseydiğini ve koruduğunu çok iyi biliyor, hatırlıyorum. Tabii o günün şartlarında, biraz da bulunduğumuz yaşın getirdiği delişmenlikle, hem lisede okuyoruz, hem mücahitlik yapıyoruz. Yani asker miydik, izcimiydik, sivilmiydik, bandocu muyduk belli değildi, hepsinin ara yerinde, şırmarmadan, kabolmadan bizi birlik içinde tutan Zeki Taner hocanın hem babacan, hem de karizmatik ve etkin kişiliği vardı. Bir şef miydi, evet hem de çok başarılı bir şefti. O bandoyu, o günün koşullarında, enstrumanlardaki başarımız kadar kıyafetlerimiz ve duruşumuzla, herşeyimizle ilgilenerek yaratmıştı ve ayakta tutuyordu. Yani bizi hiçbir zaman ne ezdi ne ezdirdi ve şurası da önemliydi; o dönemdeki araştırmalar yapıldığı zaman ki o yılları çok iyi bilen sayın İsmail Bozkurt da şu anda aramızda, onaylayacaktır. Zeki Taner, mücahitler bandosunun komutanı, resmi törenlerde askeri disiplini bozmadan, askere yaraşır biçimde, o emir komuta zincirini kırmadan, hiyerarşiye uygun biçimde, temsillerini gerçekleştirmiş ve ne bayraktar, ne sancaktar, ne tabur komutanı hiç kimse Zeki Taner'e, askeri hayat içinde aslında son derece normal olan buyurgan anlamda talimat verememiştir. Ona duyulan bu saygının kaynağını bugün burada sizlere anlatmanın bir olanağı yok, ancak onunla yaşayarak bunu idrak edebilirsiniz. Her yaptığının bir farkı, kalitesi vardı. Yani kurduğu bando öyle komediye kaçan Türk filmlerindeki gibi sağdan soldan toplama ve kanattkar sıradan bir bando değildi. Seçilmiş ve her bir üye ile kişisel, özel olarak ilgilenilerek emek verilerek sınırları zorlayan, çıtayı yüksek tutan bir bandoydu. O koşullar içerisinde bu bandonun sadece marş çalması ve bayrak törenlerini yapması yeterli gelebilirdi ancak Zeki Taner hoca kurduğu bandonun, askeri hizmetin dışında, toplumun sosyal hayatı içinde hizmet üretmesini istiyordu, hedefliyordu ve bunu ekibiyle çok da

güzel başarıyordu. Özellikle Pazar günleri, insanlar en güzel giyisilerini giyerek bandonun vereceği konseri dinlemeye giderlerdi. Bando sadece İstiklal Marşı'nı çalıp bayrak indirip, bayrak çekmez, günün popüler ezgilerini de icra ederdi. Bu sıradışı askeri bando konserleri, dönemin kısır sosyal hayatı içinde, halk tarafından sevgiyle, coşkuyla karşılanıp izleniyordu.

Zeki Taner disiplininin farkı, temelinde sevginin oluşuydu. Buradan çıkışla şunu söylemek yanlış olmaz diye düşünüyorum: Bir insanın ruhunda müzik, sanat varsa, o insan üniformalı bir disiplini bile sevecenlikle yeniden yaratıp düzenleyebilir. Gönüllülük esasını merkeze yerleştirdi mi, sırtındaki üniforma diğer üniformalara hiç benzemez. Kısaca Zeki Taner askerdi ancak diğer komutanlarla arasındaki fark ilk bakışta ortaya çıkıyordu. Biraz geriye giderek bakarsak, elbette Yılmaz Taner, babasıyla ilgili bizim anlatabileceklerimizden çok daha detaylı bilgiler paylaşacaktır ama bir düşünün, Kıbrıs Türk toplumunda o dönemlerde dokunulmamış o kadar çok alan, olay vardır ki Zeki Taner, bu bağlamda hiç şüphe kaldırmaz bir ilktir. İngiliz sömürge döneminde polis yazılıyor, poliste bandoda yer alıyor, Kıbrıs Türk toplumunda müzik kültürünün temellerinin atılması için bandoyla anlamlı, heyecan verici, dönemin ruhuna çok uygun - terminolojik bir hata yaparsam lütfen uyarın - önemli bir katkı yapıyor. Liselerdeki bando oluşumuna öncülük yapıyor, mücahitler bandosuna öncesinde ve sonrasında da hizmet etmeyi sürdürüyor. Belki bugün güvenlik kuvvetleri komutanlığının bandosu var ama artık güvenlik kuvvetleri komutanlığı bandosunda müzik insanı yetişmiyor; Zeki Taner'i rahmetle, saygıyla anıyorum. Onunla, bando içerisinde başlayan müzik hayatını, ileriye taşıyıp devam ettiren, bir yaşama biçimi olarak müziği seçen insanlar olmuştur. Zeki Taner'e baktığımız zaman hem müzisyen kimliğini, hem komutan kimliğini, hem de sevgi dolu babacan kimliğini bir arada görmek, okumak mümkün olur ki onu doğru anlamak ve anlatmak için bu geniş açı gereklidir. Zeki Taner diğer pek çok değerli isim gibi her türlü saygıyı, adımı, ruhunu yaşatmak, onun ideallerini yeni kuşaklara aktarmak için hakkında çalışmalar yapmayı hakeden bir şahsiyettir.

Zeki Taner'in alanı enstrüman olarak klarnetti; hade ona yakın enstrümanlar olarak saksafonda da iyi olabildiğini anlayabiliyoruz ama ya diğer bütün aletleri, hem kullanması de başkalarına öğretecek kadar alt yapı sahibi olmasını anlamak gerçekten de hiç kolay değil. Çok özel bir yetenek olduğunu kabul etmek gerekir. Ve bir de müziğe olan aşkı,

sevdasıyla açıklanabilir bu olağanüstü başarısı. Hiçbir şekilde yılgınlığa düşmeden, yorgunluğa yenilmeden, müthiş bir şevkle, inançla, inatla çalışarak bandoya hayat verdi. Ve işte militarist bir müzik topluluğundan öte, askeri forma giydirilmiş sivil bir okul bandosu yarattı. Aslında mücahitler bandosu demek en doğrusu. Bunun altını çizmek istiyorum çünkü bu çok önemli ve bunda Zeki Taner'in payı oldukça önemli.

Bugün için hazırlanırken, elbette Zeki Taner'le ilgili konuşabilecek insan sayısı çok daha fazladır ancak ben sekiz on kişiyi aradım, neler söylersiniz diye, Zeki Taner hakkında neler söyleyebilirsiniz diye yalın bir soru yönelterek notlarımı aldım. Baktım ki konuşan herkes saygıyla sevgiyle çizdiği ışıltılı bir çerçeve içinde söylüyor söyleyeceğini. Hocamızla ilgili müracaat ettiğim hiç kimse, en küçük bir olumsuzluk dile getirmedi, negatif eleştiri yapmadı. Kötü bir anı paylaşmadı. Şunu da söylemek isterim, ilginçtir en azından ben kendi yaşadığım dönemden anımsadığım kadarıyla, özellikle bandocularda, böyle hababam sınıfı gibi demeyim de yüksek enerjili, kendi aralarında çevirdikleri muzip bir hava vardı diyeyim. Yani böyle bir enerjii Zeki Taner'den başkası yönetemezdi. O birlikteliği derli toplu, bütünlük içinde, ve çalışkan verimli bir kanalda ileriye taşıyamazdı. Neticede Bremen mızıkacılığı değildi yaptıkları. Hazırlayıp konserlerde hakkını vererek icra etmek durumunda oldukları parçalar şakaya gelmez disiplinli sıkı çalışma gerektirirdi.

Bu çerçeveden de baktığımız zaman, Zeki Taner'in başarısını idrak etmek daha kolay olur ve neden kimsenin hakkında olumsuz konuşmadığını anlamak da. Zeki Taner bir profesyonel miydi? Evet, ama profesyonelliğe tat katan amatör ruhlu sevdasını da unutmamak gerekir. Bunların hepsini de Zeki Taner hocamızda gördük; bu vesileyle yıllar sonra onu anma fırsatı bulduğumuz için mutluyum. Tabii biz sadece küçücük bir katkı koyduk ve araştırılması, kalıcılaştırılması için, hakkında çalışma başlatılması son derece isabetli ve yerinde bir karardır diye düşünüyorum. Böylesine önemli bir toplumsal değerimiz için atılan bu adımdan duyduğum memnuniyeti ifade ederken, emeği geçenleri bir kez daha buradan kutluyorum. Tabii ki noktayı koymadan Naciye hanımın gündeme getirdiği, Fatma hanımın da katıldığı müze konusunda da kısaca birşeyler söylemek isterim. Kalıcı projeler üreterek, toplumsal tarihin, ömrü kısa ve güvenilirliği kuşkulu bireysel hafızalardan kurtarılıp, zamana dayanıklı hale getirilmesini ve genç nesillere kılavuzluk yapabilecek, yazılı, görsel kaynaklara dönüştürülmesini

gerçekten çok önemli ve hayati buluyorum. Bu vesileyle toplumsal bir özleştirme yapmamız gerektiğini de vurgulamak isterim. Bu toplumda ekonomik anlamda bir burjuva sınıfı oluşmuştur, ekonomik düzen kendi zenginlerini yaratmıştır ama ne yazık ki yeterince sosyal sorumluluk kazanılamıştır. Bu anlamda kayda değer güzel diyebileceğimiz, işaret edebileceğimiz örneklerimiz maalesef yoktur. Bugün sabahleyin Milliyet Gazetesi'nde okudum. İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın çok önemli bir eseri olan Deniz Palas ekonomik sıkıntı ve borçları nedeniyle satılmak durumunda kalmış. Eczacıbaşı burayı satın alarak, mükellefiyetlerinden kurtarıp binayı tekrar vakfa hediye etmiş. Bu ne kadar sevindirici, çoğaltılması gereken bir davranış. Böyle bir anlayışa, sahiplenmeye bizim de toplum olarak çok ihtiyacımız var. Şimdi az önce ifade edildi, Jale hanımın pek çok öğrencisini, müzikle piyanoyla buluşturduğu mekan yerinde duruyor ama bir an önce sahip çıkılmazsa, belli tehditler altında kaybolup gidecek. Elbette özel sektör kadar, bu anlamda devlet de sorumluluk alabilmeli. Jale Derviş, Kamuran hanım da Zeki Taner hocamız da Fikret Özgün hocamız ve anılması, yaşatılması, vefa borcumuz olan toplum hayatında değerli izler bırakmış başka diğer isimleri de bünyesine alacak bir müze için kolları sıvamanın zamanı gelmiş de geçiyordur diye düşünüyorum. Bu müzeler yaratılabildiği yaşatılabildiği takdirde, ülkemize şehrimize gelen turistler için de bizim bundan sonraki kuşaklarımız için de son derece önemli bir zenginlik olacaktır. 1930'lardan 1940'lardan 1950'lerin izlerini ruhunu bulacağımız bir müzeyi düşünmek bile heyecan verici. Sonradan, görmüştükçe yaratılan değerlerin hiçbir topluma itibar kazandırdığı görülmemiştir. Geçmişe sahip çıkarak şimdiyi yakalama ve yarınları tesis etme şansı bulabiliriz. Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Zeki Taner

Müzik Öğretmenim Fikret Özgün

Ulus IRKAD

Esas konum olan öğretmenim Fikret Özgün hakkında konuşmadan önce, ben de Zeki Taner hakkında birkaç söz söylemek isterim. 1967 olaylarından sonra biliyorsunuz toplumumuz büyük bir dağınıklık yaşadı. Geçitkale olayları yaşandı; 1968'de Beyrut'ta Klerides ile Denkaş, görüşmelere başladılar; yollar açıldı. 1963-1964 yıllarında mezun olan öğrencilerin hepsi yüksek öğrenim için Türkiye'ye gittiler. Baf Kurtuluş Lisesi'nin bandosu bu öğrencilerin himayesindeydi ve onlar gidince aletler, davullar, mızıkalar boşa kaldı. 1967'den sonra çok iyi hatırlıyorum, milli gün kutlanacak, eleman yok. Ne yapacaklar? Zeki Taner'i çağırdılar Baf'a. Rahmetli Zeki Taner de hiç üşenmeden elinde bulunan on-onbeş öğrenciyi de alarak geldi. Yaklaşık dört yıllık boşluğu, 1964'ten sonra bu öğrenciler doldurdu. Sanırım 9 Mart 1968'di; bizim öğrencilerin mızıkalarıyla tören kutlandı. Daha sonra ise Zeki Taner Baf'ta kaldı ve kısa zamanda mevcut öğrencilerle tekrardan yeni bir bando oluşturdu. Zeki Taner'in Baf Kurtuluş Lisesi'ne işte böyle önemli bir katkısı olmuştu; paylaşmak istedim.

Fikret Özgün hocam, 10 Kasım 1928 yılında doğdu. İlkokula Lefkoşa'da başladı, Larnaka'da tamamladı. Daha sonra İslam Lisesi'ne ve akabinde Öğretmen Koleji'ne devam etti. 1950 yılında öğretmenliğe başlayan Fikret Özgün, keman derslerini Bedelyan Efendi'den aldı. 1959 yılında İngiliz Kraliyet müzik sınavlarını tamamladı; 1963 yılında kazandığı bir bursla İngiltere'de eğitimine devam ederek şeflik diploması aldı. Kıbrıs'a gelince Limasol'da 19 Mayıs Lisesi'ne tayin oldu. Orada, Sancak Radyosu'nun kuruluşunda hizmet gördü. Limasol'da müzik faaliyetlerine devam etti; müzik gruplarının kurulmasına katkıda bulundu.

O dönemlerin enklav dönemi olmasına rağmen, adanın belli merkezlerinde çok sayıda pop müzik grupları kuruldu. Mesela babam rahmetli Hüseyin İrkad'ın kurduğu, manerliğini yaptığı Baf Kurtuluş Lisesi'nin 'Renkler' müzik grubu vardır ki daha sonra kardeşlerim de bu grubun elemanları olacaklardı. Fikret Özgün'ün de Limasol'da Kareler'in kurulmasında büyük katkısı vardır.

Halam matematik öğretmeni Sultan Şifa Arıkan 24 yaşında rahmetli olunca babam bu acıya dayanamamış ve hep beraber Lefkoşa'ya

taşınmıştık. Babam orada Fırtınalar'ın, Sıla 4'ün ve Bayrak Quartet'in sunuculuğunu yapmıştı. Güryeller'in, Kareler'in, birçok topluluğun da seslerini babam alıyordu. Tabii bu arada çevresi, arkadaşları Bayrak Radyosu'ndaydı. Çok iyi hatırlıyorum, gerek Sıla 4, gerek Güryeller'in Bayrak Radyosu'ndaki seslerini hep babam alıyordu.

Rahmetli Fikret Özgün hocamız, 1968 yılında Lefkoşa Türk Lisesi ve Öğretmen Koleji'ne tayin oldu. 1972'de Eğitim Bakanlığı'na müzik danışmanlığına/ müfettişliğine atandı. Fikret Özgün Kıbrıs'ta müziğin gelişmesinde büyük katkısı olan önemli bir sanatçıdır. Özgün'ün bugün birçok besteleri bulunmaktadır. Eğer Fikret hocamızın bu eserleri bir kayda geçmemişse, eğer notaları varsa, bunları daha fazla zaman kaybetmeden kayda geçirmek öncelikli görevimiz olmalıdır. Çünkü maalesef arşivcilik yönümüz, toplum olarak oldukça zayıftır. Örneğin benim babamın da beste çalışmaları vardı. Türkü dalında 6 tamamlanmış çok iyi çalışma. O yıllarda Mehmet Kansu bey Kültür Dairesi Başkanı'ydı. Babam bu çalışmalarıyla ödül de almıştı. Fakat 1974, 20 Temmuz'unda düşen bir havan bombası ile bütün sözler, notalar, hepsi tahrip oldu. Şu anda ben müziklerini hatırlıyorum sadece; babam çalışırken ben hep yanında olurum çünkü ve bir besteyi tamamladığımda ilk bana okuturdu. Ancak ne yazık ki bunları çalacak insanları bulamıyorum. Maalesef bugün bu bestelerin kayıtları bulunmuyor. Yardım aradım ancak bulamadım; inşallah Fikret hocamın kayıtları vardır. Çok büyük bir müzik adamıydı Fikret hocam. Şunu da belirterek devam edeyim. 1983 yılında Devlet Senfoni Orkestrası müdürlüğüne atandı Fikret Özgün. 1987 yılında Devlet Konservatuarı'nı kurdu. Daha sonra Güzel Sanatlar Ortaokulu adını alan bu okuldan 1988 yılında emekli oldu. Tüm yaşamını müziğe adayan ve onlarca gence müzik sevgisi aşıl原因an Fikret Özgün, 1993 yılında 64 yaşında henüz çok gençken aramızdan ayrıldı. Evli ve üç çocuk babasıydı.

Fikret hocamla ilgili anılarım Öğretmen Koleji'nde başlıyor. Beni, iki sene orada okuttu. Kendi anılarımı da onun özelliklerini de buradan sizlere aktarmak istiyorum. Aslında Fikret beyle ilk tanışmam daha önce, 1976 yılında Girne'de eski Anafartalar Lisesi binasında bulunan Öğretmen Koleji'nde oldu. İki sene ondan müzik dersi aldım. Her zamanki gibi sessiz, ağır başlı haliyle okula gelir, biraz öğretmenler odasında zaman harcadıktan sonra özellikle boş dersi olduğunda müzik odasında tango ve eski Klasik Türk Müziği parçaları çalardı. Sırf bize

yardımcı olsun diye, çok sevdiği parçalardan özellikle Kıbrıs bestelerini içeren bir teksir kitapçığı hazırlamış ve bizlere dağıtmıştı.

Öğretmen Koleji'nde bize ilk öğrettiği şarkı 'Kız sen geldin Çerkeş'ten' adlı şarkıydı. Aklımda kalan diğer bir şarkı da 'Vapurum üç Borulu' adlı parçaydı. Bu parçaları piyanoda çalar ve biz de ona eşlik ederdik. Piyanoda 'Kız sen geldin Çerkeş'ten' adlı parçayı çalarken daha bir coşkuyla tuşlara bastığını hatırlarım. Bu parçayı çok sevdiğini farketdiğimden, sınavlarda ona 'Kız sen geldin Çerkeş'ten' adlı parçayı söyler ve çok iyi not alırdım.

Fikret beyin okula gelmediği günleri hiç hatırlamam. Sessizdi, disipline çok önem verirdi. Küstahlığa, ukalalığa, şımarıklığa hiç prim vermezdi. Kendisi de sınıf içinde son derece ağırbaşlı idi, boş konuşmayı sevmezdi. Biraz teorik bilgi verdikten sonra hemen aktiviteye geçirdi. Her dersin sonunda bize dağıttığı kitapçıkta bulunan parçalardan birini mutlaka çalardı.

Daha sonra 'Bu şarkılardan sınavda da sorumlusunuz.' derdi. Fikret beyin yüzü pek gülmezdi; mesleğini en ince detaylarına kadar düşünerek icra ederdi. Eğer piyanoda çalmış olduğu parçaya güzel seslerle katılıp parçanın yorumunu tam da onun istediği gibi yapabilirsek, yüzü aydınlanır, keyif içinde gülümserdi. Yani bu da görevine ve müziğe ne kadar bağlı olduğunu gösterirdi. İki senelik eğitimimiz sırasında bize sert davrandığını, ters sözler söylediğini ne gördüm, ne de duydum.

Dolayısıyla öğrencilerin, dersin dışına çıkma veya kaytarma gibi fırsatları olmazdı. Çok duyarlı, hassas, huzurlu bir hali vardı. Müziği hayatının bir parçası olarak belirlemişti.

Kendisinin ne kadar geniş bir müzik kültürü olduğunu da gösteren, Fikret bey hakkındaki bir başka anı da 1950'lere ait. Sevgül Uludağ'ın 'Hamam Böcülerini' web sitesinde yer alan yeraltı notlarındaki makalelerinden birinde, 25 Aralık 2005 tarihinde ablası İlkay Adalı'yla yaptığı söyleşide, İlkay Adalı'nın ağzından Fikret Özgün şöyle anlatılıyor:

Sevgül Uludağ: *Mesela genç bir kızken akordiyon çalardın... Nereden merak saldıydın buna?*

İlkay Adalı: *Bir arkadaşım vardı, Beha beyin kızı Zerrin, o akordiyon çalardı, kardeşi Derviş da keman çalardı. Ve onlarda gördüm, hoşuma gitti, ben da istedim. Hemen babam bana küçük bir akordiyon aldı... Daha önce piyano dersi alırdım Jale hanımdan, epey zaman... Akordiyon*

dersini da Fikret Özgün'den aldım... Ondan sonra Fikret bey bir müzik topluluğu kurdu. "Fikret Özgün Topluluğu" ydu... O toplulukta şimdi yargıç olan Metin Hakkı vardı, kardeşi vardı, Sait Kenan vardı, keman çalardı Sait... Ben akordiyon çalardım... Çetinkaya 'da konser verirdik...

Ulus Irkad: Yani buradan Fikret Özgün'ün, akordiyondan da ders verecek kadar iyi anladığını, çıkarıyoruz; bize hiç akordiyon çalmadı ama hep piyano çalardı. Fikret beyin bir müzik topluluğu kurmuş olması, insanları bir araya getirip, grup kurma yönündeki büyük kabiliyeti de ortaya çıkıyor böylelikle.

Sevgül Uludağ : *Neler çalardınız o dönemde?*

İlkay Adalı: *Klasik müzik çalardık, Mozart, Chopin filan... Tangolar da vardı, o dönem çok modaydı... Firket Özgün bizi hazırlardı. Bizim evin bahçesinde bir şadırvan vardı, Çağlayan'daki evin bahçesinin ortasında bir odaydı ve o odada çalışırdık... Kardeşim Alper da keman çalardı... O da vardı toplulukta, o da Fikret Özgün'den ders alırdı... O, çok küçük başlıydı kemana, 4-5 yaşında Bedelyan'dan ders alırdı... Sonra müfettiş Özdemir bey vardı, keman hocası, ondan aldı... En son da Fikret Özgün'den...*

Sevgül Uludağ: *Fikret Özgün nasıl biriydi?*

İlkay Adalı: *Çok iyi, sakın bir insandı, çok efendi... Ve çok titizdi... Eve gelirdi... O zaman özel dersler için hocalar eve gelirdi. Mesela Salih Coşar benim özel hocamdı o zaman, matematikten geriydim çünkü – eve gelirdi. Toplulukta 8-10 kişi vardı... Gaye Kenan'ın kardeşi Suphi da vardı, o da keman çalardı.*

Ulus Irkad: Demek ki hayatı boyunca bu özelliklerini çevresine benimsetmiş bir insandı hocamız. Biliyorsunuz o dönemlerde dersaneler yoktu; 1940'lı yıllar veya 40'lı yılların sonları. Fikret hocamızın giyime de önem verdiğini biliyoruz; bunu onun hakkında yapılan konuşmalardan anlıyoruz. Klasik müzik için farklı bir giyim tarzı kullanmak ve toplumun dikkatini müzikle birlikte görseleliğe çekmek onun titizliğini gösteriyordu.

Sevgül Uludağ: *Peki ilk konseri hatırlar mısın?*

İlkay Adalı: *Evet... Beyaz saten bir elbisem vardı, üzeri desenli, onu giyiydim... İlk konserim olduğu için çok heyecanlandım ama iyi*

geçtiydi... Konsere bizim ailelerimiz gelirdi, halk da gelirdi. Daha sonra Güzel Sanatlar Derneği kuruldu, ben ona da üye oldum... Dernekte tiyatro da vardı, biz müzik kolu olarak katılırdık. Orada yalnız başıma da konser verdim. Salih Miralay vardı, onunla beraber devamlı çalışırdık, o da akordiyon çalardı.. Ve konser verirdik... Güzel Sanatlar Derneği'nin korosu da vardı, tiyatro da yaparlardı. O zaman Çağlayan'daki Halk Sineması'nda halka konser veriydik. Daha sonra Kamuran Aziz Topluluğu'na katıldım... Orada da Ayer Kaşif vardı, Faiz vardı, Münür-Yalkın Muhtaroglu, Suna-Hülagü Aytaçoğlu, Jale hanımın kızı Sümer, Jale Derviş, Kamuran Aziz, ben vardık... Arkadaşım Kutlu vardı, Salim Mirata keman çalardı... Kutlu Adalı da bize afiş tutardı!

Ulus Irkad: Bitiriyorum sözlerimi. İlkay hanımın da verdiği bilgilerden de Fikret Özgün' ün ne kadar müziğe tutkun birisi olduğunu ve hayatının tümünü, topluma müzik sevgisi aşılama, birçok öğrenci yetiştirmeye, büyük eserler kazandırmaya adanmış olduğunu görüyoruz. Ne kadar şanslıyım ki benim de müzik öğretmeni olmuş bu büyük insanın anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

Kaynak

Sevgül Uludağ (2005), Yeraltı Notları

http://www.stwing.upenn.edu/~durduran/hamambocu/authors/svg/svg11_25_2005.html

Fikret Özgün'ün Çok Sesli Müzikteki Yeri

Aytaç ÇAĞIN

Fikret Özgün hocamızın manevi huzurunda sizleri selamlıyorum. Kendisiyle hasbelkader birkaç kez beraberliğimiz oldu. İlk beraberliğimiz, 1967-68 yıllarında benim öğretmen kolejine girdiğim dönemde, müzik hocam olarak. İki müzik hocamız vardı; Özdemir beyle, *Fikret Özgün* bey. *Fikret Özgün* beyin dersleri, ilkokulda bir müzik öğretmenin veyahut bir ilkokul öğretmenin müzik dersinde neler yapması gerektiği, nasıl bir çerçeve izlemesi gerektiği, birinci sınıftan altıncı sınıfa kadar ihtiyaç duyacağı her türlü donanımdı. Özdemir beyin dersleri de yine aynı yönde metot olarak okuldaki müziğin psikolojisini kapsıyordu. Biz, *Fikret Özgün* beyden ders aldık. Ne gariptir ki *Fikret Özgün* beyle benim doğum günüm aynı güne denk geliyor. Ben, 10 Kasım 1947 doğumluyum, *Fikret* hocam ise 10 Kasım 1928 doğumlu. İkimiz de Akrep burcu. Ben *Fikret Özgün* beyde şahsına ait özelliklerini çok net görüyordum. Hırslı ve idealist birisiydi. Öğretmen Kolejindeki beraberliğimiz çok enteresan oldu. Özdemir bey zaman zaman rahatsızlanır derslere gelemezdi. *Fikret Özgün* beyin ben de o dönemler kemanda Kraliyet Sınavları'nı bitirmiştim; Bedelyan'dan ders alıyordum. Müdürümüz Reşat Süleyman Ebeoğlu'na yaptığı tavsiyenin sonucunda, birinci sınıflara derse girmem uygun görüldü. Bir yanda ikinci sınıflara *Fikret* Bey ders verirken, kolejin birinci sınıfında da yine kendi arkadaşlarımıza ben ders veriyordum. Kolejın İngilizce bölümünden mezun oldum GC'leri verdim, müzik öğretmeni olarak Lefke'ye tayin oldum. Bu *Fikret* beyin sayesinde. Bunu buradan vurgulamak istiyorum çünkü bize verdikleri feyz o kadar güçlüydü ki! Sakin, kendini bilen, ne yapacağını önceden kestirmiş, sonucunu keşfetmiş bir insan olarak sınıfta herkesin yüreğini okuyan bir insandı. Bu sakin sözcüğünü Ulus İrkad çok kullandı ben de kullanıyorum; o kadar çok sakindi ki konuşurken karşısındakini kendini dinlemeye mecbur ederdi. Birçok öğretmen sınıfta cetveli sıraya vurur ve susun diye bağırırken, *Fikret* bey sadece bakardı. Bizim sınıfımız çok kalabalıktı; Öğretmen Koleji'nde 34 kişi idik çünkü o dönemde muvakkat öğretmenlik yapanları da almışlardı bizimle beraber. Biz 12 kişiydik; sekiz erkek dört kız; geriye kalan 22 kişi muvakkat öğretmendi. Yaşlıbaşlı insanlardı bizimle beraber 3 sene koleje

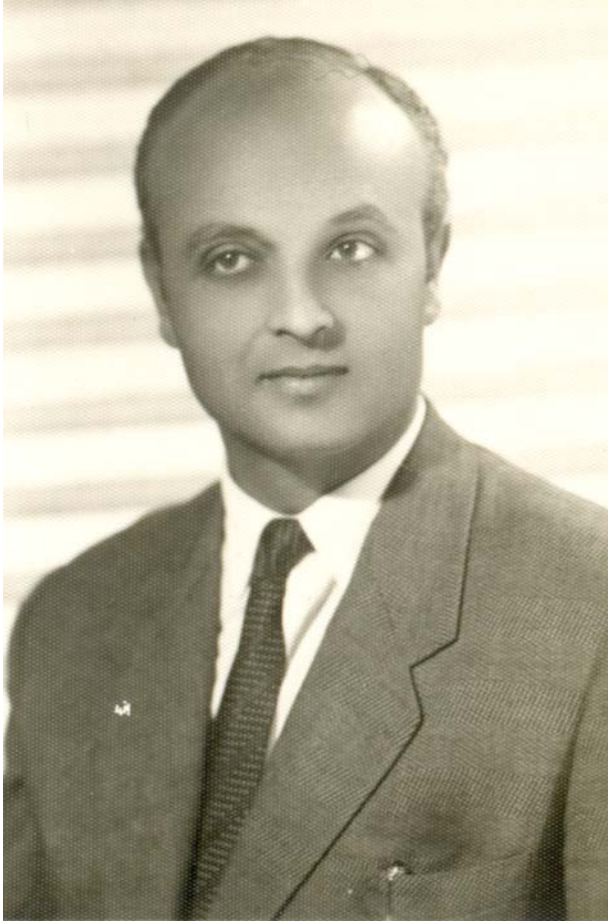
devam ettiler. 34 kişilik bir hababam sınıfı düşünün ki her kafadan bir ses çıkardı ve *Fikret* bey geldiğinde bir anda herkes susar, ses kesilir, tıs çıkmazdı. O kadar güzel anlatırdı ki daha tahtaya yazmadan bütün anlattıkları aklımıza yazılırdı. Yani ne mutlu bana ki onunla bir dönem paylaştım. Beni farkedip desteklemesi, tavsiyeleriyle tanıdığı olanaklar özgüvenimi artırdı. Özellikle Özdemir beyin gelmediği zamanlarda, onun sınıfına girerek benden bir sınıf küçük arkadaşlarıma öğretmenlik yapmak inanılmaz bir keyif ve gurur kaynağıydı benim için. Daha öğrenciliğimin başlarında, Fikret beyin güveni takdiri sayesinde yakaladığım öğretmen olma fırsatı beni mesleki hayatım için yüreklendirdi, cesaretlendirdi, büyük motivasyon sağladı.

Fikret beyin av merağı vardı. Çok mükemmel bir avcıydı kendisi. İkinci beraberliğimiz Fikret Özgün beyle flarmonide oldu. Devlet Senfoni Orkestrası'nda Mustafa Kenan beyin maestroluğunda ben birinci keman çalarken, Fikret bey de ikinci kemanların maestrosuydu. Ve orada iki seneden fazla birlikte çok güzel zaman geçirdik, önemli eserler çaldık, çok güzel sahneler paylaştık. Her zaman için sahne sonunda da küçük bir yorumunu esirgemezdi. Bu anlattıklarım, Yılmaz Taner beyin şefliği dönemindeydi. Daha sonraki buluşmamız da Eğitim Bakanlığı'nda oldu. 1980'den sonra, ben Eğitim Bakanlığı'na tayin olduktan sonra Fikret beyle orda karşılaşır buluşurduk. Ben 1984'e kadar kaldım. O, 1983'te ayrıldı ama en azından oradaki konuşmalarımızda, okullarımızın, daha kaliteli ve etkin bir müzik eğitimi açısından ne gibi ihtiyaçları olduğunu, müfredat açısından eksiklerini tartışıp değerlendirme imkanı buldum. Bunlar benim Fikret Özgün hocam hakkında, içimde silinmez izler bırakan anılardır. Ulus beyin bahsettiği tango konusu benim zihnimi de meşgul etti. Buraya gelmek için evden çıkarken, onun tango aşkını bu panelde hakkıyla izleyenlere nasıl duyurabilirim, duyuramazsam onu eksik anlatmış olmaz mıyım diye kendi kendime bir soru sordum; karışık düşünceler içinde gidip geldim. Kapıdan çıkıp arabama bindikten sonra, eve geri döndüm ve kemanımı aldım.

Ona buradan bir tango gönderebilirsek, en ince, en duygulu ve aramızdaki değerli bağa en yakışan ifadeyi yakalamış olabileceğimize karar verdim. Şu anda bunları söylerken sanki bizi duyuyor ve bizimle birlikte bu tangoyu dinlemeye hazırlanıyor gibi hissediyorum bütün vücudumdan elektrik geçiyor, tüylerim diken diken oluyor... Sizler de biliyorsunuz ki Kıbrıs'ta tutkuyla yaptığı işe sarılan, sahiplenen, yaratıcı, paylaşımcı ve kendinde sonrayı da düşünüp yetiştirmek için emek veren

insan sayısı çok fazla değildir. Bu anlamda Fikret bey gerçekten de ender kişiler arasındadır. Şimdi burada onun sevip çaldığı tangoların hepsini hatırlatmaya paylaşmaya imkan yok ama izninizle sunumumu onun çok sevdiği tangolardan biriyle tamamlamak isterim. Bu güzel gün için emeği geçen herkese sonsuz teşekkür eder, saygılar sunarım.

Fikret Özgün

Tiyatro

Üner Ulutuğ
Kemal Tunç
Yücel Köseoğlu

Üner Ulutuğ ve Kıbrıs Türk Tiyatrosu

Ali NESİM

Yaşar Ersoy'un hazırladığı Hakan Çakmak'ın çektiği belgesel gerçekten son derece doyurucu ve tatmin edici bir belgesel oldu, kutlarım. İz bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nun amacı nedir? İz bırakmış Kıbrıslı Türklerin biyografisini çıkarmak ve yaptıkları çalışmaları belgelemek. Çünkü gerçekten araştırmacılar eserlerini ortaya koyarken kaynak bulamıyorlar. Örneğin ben araştırmacılığa başladığım 20-25 yıl öncesini düşündüğüm zaman, elimizin altında hemen hemen hiçbir kitap, hiçbir belge yoktu. Ben, Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları'na hasbel kader 1990'da müdür olduğum zaman, *Kıbrıs Türk Tiyatrosu* hakkında elimizde hemen hemen hiçbir belge yoktu. Konuşmamın sonundan başlayarak geliyorum. 1993'te 30. Yıl Dergisi adı altında bir dergi yayınlamak fikrini ortaya attım ve belge aramaya başladım. Devlet Tiyatroları'nın kuruluşuna ait hiçbir bilgi, yazılı belge yoktu. O zaman Eğitim Bakanlığı'nda da bir süre çalıştığım için - çünkü Devlet Tiyatroları'na müdür olarak atanmadan önce beş yıl da müfettiş olarak Bakanlık'ta çalışmıştım - arşivlerin nerede olduğunu biliyordum.

Aylarca gidip arşivleri karıştırdım ve nihayet devlet tiyatrolarının kuruluşu, ilk yazışmaları, yapılan ilk çalışmalarla ilgili dosyaları buldum; onlardan çıkardığım belgeleri de daha önce sözünü ettiğim 30. Yıl dergisindeki makaleme ekledim. Aradan 25-30 yıl geçti. Geriye dönüp baktığımız zaman ortada hiçbir belgenin olmadığını görüyoruz. Eğitim Bakanlığı'nın arşivi yok edildi. Çuvallara dolduruldu ve Haspolat'taki ambarlara kaldırıldı; hiçbir dosya kalmadı. Devlet Tiyatroları'nda müdür odasında bulunan basın dosyası, basın açıklamaları dosyası ve her yılın afiş dosyası ve ayrıca her yıl oynanan oyunların albümleri, fotoğraf albümleri ortada yok. Biz 30. Yıl dergisini hazırlamaya çalışırken, bütün bunlar vardı ve dergiyi çıkarırken elimizin altındaki belgelerin onda birini bile kullanamadık. Ne yazık ki daha sonra bu belgeler çar çur oldu; fotoğraflar yok oldu; dosyalar yok oldu. Ve bugün yeniden bu konuyu araştırmaya başlayacak birisi çıkmış olsa, hiç bir kaynak bulamayacak. 'Bulabileceği şey nedir?' diye soracak olursak: Yaşar Ersoy'un hazırladığı *Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi* kitabı; Otuzuncu Yıl Dergisi'nde benim yayınladığım makale ve belgeler; daha sonra yine Kıbrıs Türk

Tiyatrosu hakkındaki *Suya Düşen Sancak* adlı bir kitap. Bu kitapta da *Kıbrıs Türk Tiyatrosu* hakkında 80 sayfalık bir yazı yazmışım. Elimizde kaynak çok az. Bu sempozyum işte kaynak oluşturmak için düzenlenmiş bir sempozyumdur ve ümit ederim bu gün katkı koyan arkadaşlar sayesinde ve kaynaklarımız ve yazılarımıza ek olarak ortaya koyacağımız belgeler, ilerdeki araştırmacılara büyük bir kaynak oluşturacaktır.

Dolayısıyla ben konuşmamı bu düzeyde ve bu zemin üzerinde yeni kaynak oluşturacak biçimde hazırladım. Az önce konuşan üç arkadaşımın verdikleri bilgilere değinmeyeceğim. Hemen hemen hiçbir şey söylemeyeceğim. Söyleyeceğim şudur: *Kıbrıs Türk Tiyatrosu*'nu geleneksel *Kıbrıs Türk Tiyatrosu* ve sosyal kültürel eğlence amaçlı *Kıbrıs Türk Tiyatrosu* olarak ikiye ayırdıktan sonra üçüncü aşama olarak da kurumsallaşmış tiyatro, amatörlikten çıkıp profesyenelliğe, akademik bir kuruluş haline gelmeğe yönelik ve geçicilikten amatörlikten kurtulmuş ve süreklilik kazanmış bir tiyatrodan söz edebiliriz. Bu aşama üçüncü kuruluş dönemini oluşturuyor. Üçüncü dönemin oluşturulmasında en büyük adımı bugün aramızda bulunan Ayla Haşmet hanımdır ve ben onun anılarını da derledim. Bu bildirimi, özellikle söyleşi yaptığım kişilere dayanarak hazırladım. Ayla Haşmet, Bilal Demircioğlu, Hakan Demircioğlu, Harid Fedai ve gene BRT'nin teknik elemanlarından Yusuf Gazi ile söyleşiler yaptım.

Böylece *Kıbrıs Türk Tiyatrosu*'nda Üner Ulutuğ'un yeri ve *Kıbrıs Türk Tiyatrosu*'nun kurulmasında bu alanda emek vermiş olan kişileri biyografik çalışmalar yapmak üzere ilerde araştırma yapacak kişilere kaynak olarak sunmak amacındayım. Bu arada incelediğim kaynaklar, az önce de söylediğim gibi Yaşar Ersoy'un kitabı başta olmak üzere benim yayımladığım iki makale; 1957, 1958, 1959, 1960'larda çıkan Gençlik ve Beşparmak dergileri ve 1961, 1952, 1963 yıllarında çıkan Nacak Gazetesi'ndeki tiyatro ile ilgili olarak yayınlanan pek çok makale ve söyleşidir. Özellikle Nacak Gazetesi'nde, Salih Çelebioğlu'nun, Ayla hanım ve konservatuvarda okuyan üç arkadaşıyla yaptığı söyleşiler son derece önemlidir. Yine Salih Çelebioğlu'nun mezun olup geldikten sonra aynı arkadaşla yaptığı bir de röportaj vardır.

Bunların yanı sıra İsmail Bozkurt'un Ekim 1963 yılında Nacak Gazetesi'nde çıkan 'Devlet Tiyatrosu Niçin Kurulmalıdır?' diye bir yazısı var ki son derece önemlidir. O dönemde Devlet Tiyatrosu'nun kurulmasının gerekliliği üzerinde durmuş olan İsmail Bozkurt, Salih

Çelebioğlu, İzzet Rıza Yalın ve Ahmet Tolgay Beylerin çok değerli makaleleri vardır.

Şunu demek istiyorum: Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi'nde bir resmi Sanat Tiyatrosu'nun, sürekliliği olan kurumsallaşmış bir tiyatronun kurulmasına yönelik sesler 1960'lı yıllarda başlamıştır. 63'lü yılların sonuna doğru bu sesler yoğunlaşmıştır. Bunların etkisiyle önce *İlk Sahne* kurulmuş, nitekim Yaşar Ersoy'un anlattığı gibi, 1965 yılında *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu İlk Sahne*'nin kurulması yönünde somut adımlar atılmıştır. Ancak burada dikkatimi çeken, Haldun Taner'le yapılmış bir başka söyleşi vardır, şöyle ki: Haldun Taner, 1960 yılında İsrail dönüşü bir günlüğüne Kıbrıs'a uğruyor ve Erol Erduran, Nacak gazetesinin yazarı olarak Haldun Taner'le bir söyleşi yapıyor. Bu söyleşide Haldun Taner'in kullandığı çok güzel bir cümle var: 'Kıbrıs'ta en büyük eksikliğini duyduğumuz şey, bir Türk Tiyatrosu'nun nüve halinde bile bulunmayışıdır.'

Arkasından, Salih Çelebioğlu'nun Kıbrıs'a oyun oynamak üzere gelen Ankara'daki Devlet Tiyatrosu'nun altı veya yedi sanatçısıyla yapmış olduğu söyleşiler var. Onların tümü de Kıbrıs'ta bir resmi tiyatronun kurulması yönünde görüş bildirmişlerdir. *İlk Sahne*'nin kurulması, ardından Devlet Tiyatroları'nın kurulması konusunda, Yaşar Ersoy'un da ifade ettiği gibi, *Üner Ulutuğ*'un büyük çabaları vardır. Kendisi, mezun olup geldikten sonra (Ayla hanım bunları daha güzel anlatacak) *Üner*, CBC yani Cyprus Broad Casting Corporation'a girdi. Ayla hanım yüksek bölüme kaydolduğu için onun mezuniyeti gecikti. Ayla hanımın bana anlattığına göre, Şubat ayında gezi için Kıbrıs'a geldiğinde bakmış ki arkadaşları iş sahibi olmuşlar. Bunun üzerine o da yüksek bölümden ayrılarak Kıbrıs'a dönmüş. Şunu da ifade etmekte yarar görüyorum. Konservatuvardan mezun olup gelen ve yeni bir tiyatro anlayışıyla yeni bir tiyatro sahnelemeye başlayan arkadaşlar, beraberlerinde bir tiyatro kültürünü, bir tiyatro disiplinini de taşımışlardır. Daha önce tiyatro oynanırken insanlar girer, çıkar, oyunculara laf atar, bizi güldür diye v.s. Gong çaldıktan sonra sessizliğin sağlanması, oyunun başlamasından sonra girip çıkışların olmaması, bunlar tiyatro disiplininin gereğidir, ki biz bunlara bu arkadaşlarımız geldikten sonra bizzat yaşadık, değişime şahit olduk.

Ayla Haşmet: Özür dileyerek bir parantez açmak istiyorum. Bunları Ali Bey biliyordu herhalde ama kendisine ben nakletmişim. Bu disiplini evet

biz sağladık; bununla ögünüyoruz; oyun başladıktan sonra kapılar kapanıyor, artık seyirci alınmıyor, o zamana kadar böyle kurallar yoktu tiyatrodaki. Küçük çocuk alınmıyordu yani bizzat biz ilgileniyorduk ve bunlar zaman içinde bir kural bir tiyatro kültürü olarak toplumsal hayatta yerini aldı.

Ali Nesim: O dönemde yaşanan zorlukları da çok iyi biliyorum. *Üner*'le dostluğum çok eskilere, 1957-58'li yıllara dayanır. Ayla hanımla tanışıklığımız da o döneme dayanıyor çünkü komşuyduk. Evet örneğin Atatürk İlkokulu'nun altındaki sahnede oyun oynanacağı zaman ve tiyatro kurulduğu zaman, *Üner* kapı kapı, dükkan dükkan gezip tüccarlardan tiyatro için bir sandalye hediye etmelerini, sandalyenin üzerine adlarının yazılacağını söyleyerek sandalye temin etmeye çalışıyordu. O dönemde tiyatroya gidenleriniz varsaydı, oturduğu sandalyenin üzerinde tüccar falanın adı, tüccar filanın adı diye yazdığını anımsayacaktır. *Üner* bizim evden de iki sandalye almıştı o dönemde, yani o hasır sandalyelerden... Büyük bir güçle, büyük zorluklarla kurulmuştur tiyatro. Bu tiyatronun kurulmasında, *Üner*'in hırsı – 'hırs' kelimesini isteyerek kullanıyorum – önemli bir rol oynamıştır. Ayla hanım da *Üner*'in tiyatroya hizmet için harcadığı çabaları anlatırken, onun son derece hırslı olduğunu, ancak bu hırsın egoizm anlamında bir hırs olmadığını ifade etmektedir. Aynı hırs kelimesini *Üner* için, Harid Fedai beyin de kullanmış olduğunu görmekteyiz. Harid Fedai bey *Üner*le ilgili olarak bana şunları söylemiştir. 1975'te Bayrak Radyosu'nun televizyon bölümü kurulacağı zaman *Üner*, Bayrak Radyosu'nda programcılık görevine devam ediyordu. Bu arada Kızıldaş'ta Bayrak Televizyonu'nun kurulması için kendisiyle geceli gündüzlü çalışıyordu. Harid Fedai, *Üner*'in hastalığının bu dönemde tekrar nüksettiğini ve arkasından da İngiltere'ye tedavi için gidip nasıl yaşamının sonlandığını da anlatmıştır. Eşi Ayşe hanımdan da çok dinledim. *Üner*'in böbrek yetmezliği, nefrit, 1960'lı yıllarda ortaya çıkan bir hastalıktı. Bu hastalığa yakalananlar genellikle 5-6 yıldan fazla yaşayamazlar ama *Üner* disiplinli yaşamı sayesinde 15-16 yıl yaşama başarısına ulaşmıştır. Son olarak sizlere şunu söylemek istiyorum. Dün de burada vurguladık. Biz belgeci, evraklarımızı koruyan bir toplum değiliz. Bir araştırmacı, bir yazar öldüğü zaman yapılan ilk iş onun notlarını, dosyalarını, kitaplarını sokağa atmaktır. Bunun acısını az önce anlattım; Eğitim Bakanlığı'nın ve Devlet Tiyatroları'nın dosyalarının nasıl kaybolduğunu anlattım.

Bu kültürümüze yapılan en büyük darbedir. Bizim görevimiz araştırmacılar olarak yalnız günümüze değil, geçmişimize de not düşmektir, bunları belgelemektir; gelecek kuşaklara ve araştırmacılara sunmaktır. Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin bu yolda verilmiş çabalarını candan kutluyorum ve kendilerine başarılar diliyorum.

Üner Ulutuğ'un Kıbrıs Türk Tiyatrosuna Katkıları

Ayla HAŞMET

Nihayet söz sırası bana geldi ama bütün söyleyeceklerim de söylendi onun için çok kısa konuşacağım. Aslında söyleyecek çok şey var yani bazen şaka yollu deriz ya hayatım roman, öyledir gerçekten. Yaşım 71 oldu, çok şey yaşamış, tecrübe edinmiş olduğum için diyorum. Bu güzel ve anlamlı etkinliği düzenleyen sevgili arkadaşlarıma teşekkür ediyorum. Katılımın az oluşuna üzuldüm fakat sunulan bildirilerin bir kitapta toplanacak olması da beni hem mutlu etti, hem de umutlandırdı. Hazırlanmaya vaktim olmadığı için sunumumu doğaçlama yapıyorum; bir kusurum olursa hoşgörünüzü rica ediyorum. Bizim yaşadığımız dönemde özellikle Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu, bu toplumda ve gönüllerimizde silinmeyecek izler bırakmışlardır. Onları rahmetle anıyorum. Öncelikle onların bende bıraktıkları etkiyi anlatmak için çok kısa cümlelerle, sıfat halinde söyleyecem. *Üner Ulutuğ* tiyatro sevdalısı, hırslı, yani iyi iş yapmak için, tiyatro yapmak için hırslı, çalışkan, disiplinli bir arkadaşımızdı. Onunla yolumuzun nasıl kesiştiğini az sonra anlatacağım. *Kemal Tunç*'u tiyatrodan tanıdım, *Üner* ile farklı tabii, onunla okuldan da birlikteliğimiz oldu. *Kemal Tunç*'u ise sahnede oynadığımız oyunlarda tanımaya başladım. Şunu söylemeliyim ki *Kemal*'le olmak, mutlu olmak demektir; yani onu gördüğünüzde rahatladınız; çok sempatik, çok pozitif bir insandı; ne yapsa ona hiç kıyamazdınız. Mesela onun bir özelliği vardı, oyunlarda diğer arkadaşların da bahsettiği gibi çok fazla tuluat yapardı. Replik bizde çok önemlidir, aldığımız eğitimde de bunun önemi üstünde çok durulur. Örneğin ezberinizi yaparken, karşı tarafın son sözünü de mutlaka ezberlemelisiniz ki kendi konuşmanıza doğru zamanda girebilirsiniz. Bu oyun akışı için çok önemlidir. *Kemal*, ezber yapmayı pek sevmezdi, tuluat yapmak da onun doğuştan ruhunda olan bir özellikti bu yüzden, *Kemal*'in görev aldığı oyunlar he zaman sürprizlerle dolu olurdu. Sık sık tuluata kaçardı acemi arkadaşlar karşısında bocalarlardı ama onu iyi tanıyan ve tiyatro tecrübesi olan bizler zor durumda kalsak da toparlardık. Canımız sıkılsa, gerilsek de oyun sonrasında, ne sahnemiz ne

oyunculduğumuz zarar görmez hatta çoğu zaman artı bir enerji, renk ortaya çıkmış olduğunu gördüğümüzden katiiyen ona sitem edemedik. Çok bambaşka bir insandı ve ondaki yetenek bence Allah vergisiydi. Yani herkeste yetenek olabilir ama bence ona Allah biraz fazlasını vermişti. Ve o da bu yeteneği kullanmasını bildi. Okullu, yahut alaylı diye bazen tartışılıyor, ayırım yapılıyor. Okullu olmanın elbette bir avantajı vardır. Alaylı olmak, Kemal gibi çok özel bir yeteneğiniz varsa işi götürürsünüz ama okullu olmanın ayrıcalığı da işi kendi başınıza keşfetmek yerine ustalardan öğrenme şansınızın olmasıdır. Nerde ne yapacağınızı, sesinizi mimiklerinizi bedeninizi nasıl daha güçlü ve etkileyici kullanacağınızı size hep okulda öğretiyorlar. Sahne duruşunuzu, bunlar çok önemli maddi ve manevi olarak bedel ödemeyi gerektiren ciddi bir eğitimle kazanılabilen değerler. Tiyatro tarihini geçmişten bugüne size öğretirler ve bütün bu bilgiler elbette sizin için avantajdır, içinde bulunduğunuz alanda daha kolay yükselirsiniz. Mesela işte rejisör daha sonra dramaturg, sonu yok bu işin, yani teknikle bu iş yürüyebilir. *Yücel Köseoğlu*'nu da *Kemal*'i de rahmetle anıyorum.

Yücel Köseoğlu'nu da sahnede tanıdım çok babacan ve sevecen bir insandı yani Yücel kimseyi kıramazdı. Ona saygı duyardınız, onu çok severdiniz. O kadar babacan o kadar iyi bir insandı. Onu da rahmetle anıyorum. Şimdi eğer tiyatronun zorluklarını anlamak anlatmak istiyorsak, 55 sene öncesine gitmemiz gerekir. 1950'lerde, yani ben ilkokul son sınıfa devam ederken -şunu da belirtiyim ki ben 1942 doğumluyum. Radyo henüz yeni kurulmuştu; Türkler, İngilizler kendi milletlerine yayın yapıyorlardı; ablamın vasıtasıyla radyoya girdim. Çocuk saatinde göreve başladım, ama tabii o günün koşullarında henüz bant yayını yapılamıyordu, yaptığımız programlar canlı olarak yayınlanıyordu. Bir kısa ön prova yapar sonra hemen yayına geçerdik. Kısa süre sonra rol aldığım skeçlere baktılar ve gördüler ki bende iş, potansiyel var; 'gel seni radyo oyunlarına alalım' dediler; böylece radyo oyunlarında görev almaya başladım. Pazar skeçleri olurdu, onlarda da görev aldım, bu arada şunu söylemeliyim ki o zaman Kıbrıs'taki Türk toplumun sosyal yaşantısı son derece kısıtlıydı. Yani Ahmet Bey kitabında da yazdı makalelerinde de hep söylüyor bilhassa Lefkoşa' da, - ben doğup büyüdüğüm yer olduğu için Lefkoşa'yı daha iyi biliyorum. Bahis konusu olan dönemle ilgili sosyal yaşantı hakkında özellikle Lefkoşa içinde birebir yaşadığım ve gözlemlediğim tecrübeler hafızamda taze olduğundan daha rahat konuşabilirim - Örneğin eğlence yerleri,

Çağlayan, Çağlayan Parkı, Çağlayan'daki yazlık sinamalar, Çağlayan Gazinosu... Bayram yerleri kurulurdu mesela o bölgede, bayram yerlerindeki eğlenceler, hafta sonları çağlayan bölgesinde yapılan piyasalar, okullardaki müsamereler, o dönemin sosyal yaşantısıyla ilgili en temel dinamiklerdi, çok önemsenirdi, yakinen katılır, izlenirdi.... Mesela benim ortaokulda oynadığım Kanlı Nigar, Köroğlu oyunundan uzun zaman sonra da herkes beni Kanlı Nigar diye çağırmaya devam etmişti. Yani o kadar önem verilirdi yapılanlara, etkili de olurdu. Sonra radyo çok önemliydi, bir diğer kadaşlarla aileyle topluca maç seyretmeye gitmelerimiz vardı.

Çirit Hisarı'nda futbol maçlarına giderdik, çok keyif alırdık; yani bunlardı hayatımızı renklendiren, tatlandıran etkinlikler. Türkiye'den zaman zaman gruplar gelirdi, çok sınırlı olsa da. Tiyatro veya konser için. Yani kültürel sosyal sanatsal etkinliklere açtı milletimiz. Adada yaşamayı her zaman büyük bir hapishane yaşamına benzetmişimdir bu bakımdan. Düşünün bir, yani ulaşım yoksa siz orada mahkumsunuz, kendi yağınızla kendi ciğerinizi kavurmaktan başka yapabilecek birşeyiniz olmaz. Yani biri gelip size birşey getirmese orada öyle yoksunluk içinde kalabilirsiniz. Her tarafınız denizlerle çevrili çünkü; bu nedenle kendinize yararlı şeyleri yaratmak mecburiyetindediniz. O nedenle bu anlamda atılan her adım gösterilen her çaba çok çok önemliydi bilhassa radyo. Bir anım var hiç unutmam; annem öyle çok övünen bir kadın değildi, yaşlı kendi halinde birisi, bir gün kulak misafiri oldum, komşulara diyordu ki 'benim beş tane evladım var, beş tane radyo alacağım onlara' rahat rahat radyoda diledikleri programı izlesinler. Bugün cep telefonu ne ise, internet vb diğer ileri teknolojiyi temsil eden donanımlar, enstrümanlar ne ise işte o zaman da radyo öyle önemliydi. Annem bunu çocukları için hem bir ödül hem de onları günün ilerisinde tutacak bir araç görmüş ve kendine yapması gereken bir hedef olarak seçmiş. Çok şaşırmıştım duyduğumda hiç unutmadım. O dönemde herkes radyo dinliyordu, televizyon 1958'lerin sonunda kuruldu yani televizyon olayı çok sonraki bir adım. Onun için ilk zamanlar hatta radyolar pilliydi. Aradan çok zaman geçmeden annemin radyo alacağım evlatlarıma diyerek önemsedığı övündüğü o radyo'nun içine girdim ben. Bu benim hayatımda çok unutulmaz önemli bir dönüm noktası. Radyo müdürü dedi ki, 'Sen yeteneklisin gel bakalım buraya'.

Bu dediğim rahmetli Hakkı Süha Abim. 'İster misin Ankara'da konservatuvara yollayım seni?' dedi. Ben tabii o zamanlar ne Ankara'dan

haberdarım ne konservatuvardan. Ama başarılı bulunduğum için yapılan bu tavsiyenin iyi birşey olduğunu da hissediyorum. Heyecanlandım. ‘Bilmiyorum ki olur’ dedim. Bana bir kitapçık getirtti. Suat Taşer’le iyi diyalogları vardı onların, yani Ankara radyosuyla ilişkileri vardı buradaki programları düzenlemek için düzenli haberleşiyorlardı. Kitapçık geldi; iyice okudum hazırlandım, Ankara’ya gittim. Hep kısa kısa cümlelerle söylüyorum bunları çünkü çok zor yıllardı gerçekten, detaylara girip kaybolmak sizleri de yormak istemem. Sınava girdim ve kazandım. Kıbrıs’a geldiğim zaman Üner Ulutuğ ve Hilmi Özen benden yardım istediler dediler ki bu kitapçığı nasıl bulabiliriz. Dedim işte bu kitapçığı okuyacaksınız neler istendiğini öğrenip hazırlanacaksınız, gidip sınava gireceksiniz. Ve onlar da kazandılar geldiler ikinci sene konservatuvara. Çok zorluk çektik.

Yaşar Ersoy: Peki birşey sorabilir miyim Ayla abla, Üner abiyle, Hilmi Özen aynı yıl mı girdiler okula?

Ayla Haşmet: Evet aynı yıl, birlikte geldiler; benden sonra.

Yaşar Ersoy: Peki Üner abi daha erken mi mezun oldu?

Ayla Haşmet: Evet şimdi işte onu söyleyeceğim. Kıbrıs ağzının etkisiyle, diksiyonda çok zorluk çektik. Bazı öğretmenlerimiz bizi sevdiler, anlayış gösterip yardımcı oldular; bazıları ise çok daha katı ve kuralcı olduğu için diksiyona taktılar. Halbuki daha hoşgörülü olabilirdi. Bizim hiçbirimizin orada kalma niyeti yoktu; hepimiz eğitimimizi tamamlayıp Kıbrıs’a dönecektik. Bunu göz önünde bulundurup özel bir değerlendirme yapmak istemedi bazı hocalarımız, kapris yaptılar biraz. Yani kısaca ben sınıfta kaldım diksiyondan geçemedim. Çünkü diksiyondan kalınca bir üst sınıfa geçme şansınız yoktu. Sahne, mimik, diksiyon zorunlu derslerdi; bunlardan birinden kalmanız halinde bir üst sınıfa geçemiyordunuz. Bu nedenle ben kaldım; tabii çok üzülüm başaramadım diye ve geri döndüm Kıbrıs’a. Dönmeden önce ki-orada akrabalarım vardı-orada bulunan yakınlarım aracılığıyla dönemin milli eğitim bakanından randevu alarak görüşmeye gittim. O zaman ilgili bakan Nazım İleri’ydi. Kapısını çaldım; derdimi anlattım.’ Ben efendim dedim. Burda kalacak değilim, beni diksiyonum yüzünden sınıfta bıraktılar; ben tiyatro okumak, eğitimimi tamamlayıp ülkeme dönmek istiyorum.’ dedim.

Hakkı Süha Abi bana, ‘Rum yayın radyosunda Atina’da okuyan bir hanım geldi ve çok da güzel bir maaşla işe girdi. Sen de mezun ol gel seni

de radyoya yerleştirelim' demişti. Bu benim için kaçırmak istemediğim bir gelecek güvencesiydi. Babamı böyle ikna etmişim Türkiye'ye eğitime gitmek için. Çünkü ailem oldukça tutucu bir aileydi. Şimdi bu önüme çıkan engel bütün planlarımı, geleceğe dair ümitlerimi altüst ediyordu. İşte Eğitim Bakanlığı'nda yalvardım yakardım ağladım: 'Efendim lütfen yardım edin bana bir yol gösterin, eğitimimi yarıda bırakarak ülkeme dönmek istemiyorum' dedim. Notlarını aldı bakan, ne desin, 'Bir araştıracağım durumu.' dedi. Ben Kıbrıs'a geldim. Sanırım benden sonra başkaları da aynı ya da benzer sorunlarla gitti. Çünkü müzik bölümü, piyano, keman hepsi bir konservatuarda biraradaydı ve Opera da tabii. Çok geçmeden bir haber geldi, o zaman 'ikmal' derlerdi; ek bütünleme sınavı konuldu diye. Ben de gittim ve başarıyla sınavımı verip bir üst sınıfa geçmeye hak kazandım. Yani diyeceğim o ki çok büyük zorluklarla başladık, bugünlere geldik. Bizim kültürümüz, mizacımız da pek uymuyordu oradaki arkadaşlara. Yani sosyal ilişkilerimizde de uyumsuzluklar zorluklar yaşadık. Biz daha kapalı tutucu değerlerle büyütülmüş olduğumuz için pek rahat değildik arkadaşlarımızla ilişkilerimizde özellikle de erkeklerle. Öyle bir yerden çıkıp gitmiştik ki biz.

Yaşar Ersoy: Gettoda!

Ayla Haşmet: Kıbrıs'ta o dönemlerde kız erkek arkadaşlığı diye birşey yoktu; hoş karşılanmazdı yani gizli saklıydı, mektuplaşmadan ibaretti. Yani bu dediğim 50'lerde öyleydi.

Türkey Öztigin:

- Türkiye'nin gerçeğini yansıtmıyor ama konservatuvar ayrı bir birimdi.
- Türkiye'nin gerçeği 50'li yıllarda da Kıbrıs'tan farklı değildi.

Ayla Haşmet: Çok da iyi bildiğimi söyleyemeyeceğim ben o yıllardaki Türkiye gerçeğini. Ben yatılıydım ve dışarıyla çok fazla ilişkim yoktu..

Türkey Öztigin: Söylediğiniz nokta çok önemlidir.

Ayla Haşmet: Evet kaldığımız yerden devam ediyorum ek sınav haberi geldi, gittim sınavımı vererek bir üst sınıfa geçtim ve eğitim hayatımı koparmadan sürdürme şansını yeniden yakaladım. Bu diksiyon yüzünden tabii Üner de çok zorluk çekti; Hilmi de. Dedim ya öğretmenlerin özellikle de sanat camiasında kaprisleri fazla olur. Zaten bunları tecrübe edinmek benim kafamdan orada kalma fikrini tamamen uzaklaştırdı. O hayat beni çekmedi yani; gözümü ürküttü; inancımı zedeledi. Özetlemek

gerekirse bir kez daha, ilk ben gittim konservatuvara, orada opera bölümünde okuyan sadece Cemaliye isminde Mağusalı bir kız vardı. Soyadını hatırlayamadım şimdi. Sonra birisiyle evlendi orda kaldı. Kocasının soyadı Kıyıcı'ydı. Yani ben gittim arkamdan da *Ünel ve Hilmi*; müzik için de Ali ve Dinçer geldiler. Yani yolu ben açtım, bu arkadaşlarımı ben motive ve teşvik ettim dersem yanlış olmaz. Benden önce konservatuvar diye bir kavram yoktu Kıbrıs'ta. Sonraki yıllarda arkamdan gelen arkadaşlarla giderek Konservatuvarda sayımız çoğaldı.

Üner üç sene okuyup geldiği zaman radyo evinde münhal açıldı iş için, *Üner* müracaat etti ve alındı radyoya program müdürü olarak. Ben de bir sene de yüksek okudum, Şubat'ta geldim ve işte ondan sonra serüven başladı. İlk Sahne'yi kurdu arkadaşlar. Ben de katıldım. Yani Yaşar'ın söyledikleri birebir doğrudur; bu iki arkadaşın *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç*'un yanında her zaman hep ben de vardım. Ben idarecilik bölümünde yoktum ama oyuncu olarak onlarla hem sahne üstünü hem sahne gerisini paylaştım. Bütün toplantılara, buluşmalara birlikte gidiyorduk.

Biraz da işe alınmam konusundan bahsedeyim sizlere. Ben geldim tabii nereye gideceğim. *Üner* radyoya girdi başka başvurabileceğim münhal yok. Yine bir şans yakaladım, bana yardımcı olabilecek Elçilikte Kültür Dairesi sorumlusunu buldum, onu da rahmetle anıyorum- beni Maarif Dairesine yönlendirdi. Marif Dairesinin desteğiyle -torpil de diyebiliriz- öğretmen olarak alındım. Öğretmen Koleji öğrencilerine diksiyon dersi vermek üzere görevlendirildim. Evet öğretmen kolejine, ileriki eğitim hizmeti yıllarında, çocuklara örnek şahsiyet olabilmeleri açısından, konuşmalarını desteklemek üzere, güzel konuşma dersi, vermek için işe alındım. Keşke günümüzde de bu konu üzerine aynı titizlikle eğiliniyor olsa. Kıbrıs ağzı bir yana her zaman ağızların korunmasından yanayım; Kıbrıs ağzı unutulmasın, bilsin elbette ama sokak ağzı dışında güzel konuşmayı da öğrenmek öğretmek önemli. Ancak bu görevim çok uzun sürmedi; hadiseler başladı. Şunu belirtmeliyim ki ben halen öğretmen kadrosundayım ve oradan emekli maaşı alıyorum.

Tekrar tiyatroya dönmek gerekirse bir kez daha gururla mutlulukla vurgulamak isterim ki tiyatronun bu ülkede verdiği bütün mücadelede bu iki arkadaşla birlikteydim; bu zorlu yollarda birlikte yürüdük; sorunları birlikte tartıştık, birlikte çözdük: Yine şunu da söylemek zorundayım tiyatro kurulurken ben, eşim mücahit olduğu için ona köyünde görev

verilmişti, onunla birlikteydim. Mücahitlik görevinden dolayı boşta kalan yerini doldurmak sorumluluğu bana kalmıştı; orada eşimin köyünde ilkokul çocuklarını okuttum; çocuklar başıboş, eğitimden geri kalmasınlar diye. Yani tiyatro resmi olarak kurulurken gönülden yanlarındaydım ancak fiilen yanlarında bu dediğim nedenden ötürü bulunamadım. Sonra geldim tabii ki ve işte Tekin Akmansoy'lu dönemde ben de yeniden tiyatro dünyasındaydım.

İşte böyle kısa kısa değinmelerle anlatıyorum. *Üner*'in bir özelliği daha vardı daha önce değinmediğim. Hani demiştim ya bazı öğretmenler bizi seviyorlar bazıları kapris yapıyorlar kullandığım ağızdan dolayı dışlıyorlardı diye. Mesela Türk Edebiyatı, Batı Edebiyatı tiyatrosunun öğretmenleriyle çok iyi anlaşırđık özellikle de *Üner*'in arası çok iyiydi. Ruşen Kan, Türk Tarihi Edebiyatı öğretmenimizdi. *Üner onu Kıbrıs'a* davet etti, o da *Üner*'in davetini kabul edip geldi; *Üner*'in evinde kaldı; çok iyi, çok kıymetli bir öğretmendi. *Üner* sayesinde Kıbrıs'ta da buluşmak hepimiz, için unutulmaz anılardı. *Üner*'le sahnede çok iyi anlaşırđık.

Üner benim hem konservatuvar arkadaşım, hem sahne arkadaşım, hem de mücadele arkadaşımıdı; onu rahmetle anıyorum. *Üner, Kemal, Yücel* bu toplumda tiyatroya emek vermiş gönül vermiş sahnede parlayan yıldızlardı. Şimdi nur içinde yatsınlar, yıldızlar onların üstüne yağıyor.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim. Bu arada *Üner*'in yolundan giden, *Üner* kadar hırslı, *Üner* kadar mücadeleci, *Üner* kadar bu tiyatroya emek veren Yaşar Ersoy arkadaşımıza da teşekkürler.

Babam Üner Ulutuğ

Aysun Ulutuğ TUZCU

Değerli katılımcılar, saygıdeğer konuklar, İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nun yedincisine hepimiz hoşgeldiniz. Bu organizasyonu yapıp unutulmaması gereken değerlere yer verdiği için, Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Başkanı Prof. Dr. Naciye Doratlı'ya gerçekten çok teşekkür ediyorum.

Küçük çocuklara, bana babandan bahset denildiğinde, çoğunlukla “kahramandır benim babam” cevabını alırsınız. Ben de babamı hatırlayacak kadar geç, ama onu tam anlamıyla tanıyamayacak kadar erken kaybettim. Ben 10, abilerim 11 ve 15 yaşlarındayken, annemi ve bizi bırakıp giden bir kahramandı o; bize ondan geriye, sadece kucak dolusu anı kaldı.

Evet, kim midir Üner Ulutuğ? Büyük zorluklarla büyüyen bir çocuk. Ailesinin tek çocuğu olmasına rağmen, diğer tek çocukların aksine şımartılmadan, ekonomik zorluklar içerisinde büyümek zorunda kalan, babasının çocuk yaşta onları bırakıp Londra'ya gitmesinden sonra, kendi yağıyla kendi ciğerini kavuran yalnız bir çocuk.

Kim midir Üner Ulutuğ? Eğitimini tamamlamakta kararlı bir genç. Eğitim hayatını da ekonomik zorluklar içerisinde tamamlayan, kimbilir belki de hayatını kaybetmesine sebep olacak kadar hastalanıp bu hastalık sırasında iyi bakılmamasına rağmen yine de okulunu bitirmek için orada kalarak bunun bedelini yıllar sonra ödeyen bir genç.

Kim midir Üner Ulutuğ? Çocukken bile etrafındakileri etkileyip onların sevgilerini kazanabilecek bir çocuk. Bunu ben de tesadüfen öğrendim; öğrendiğimde çok etkilenmişim.

Ben öğretmenim. Okulların yeni açıldığı günlerden bir gündü. Öğrencilerimi tanımaya çalışırken, isim listemden bir öğrencimin adının Üner olduğunu gördüm. Ben de ona:

-Senin adın Üner mi? diye sorduğumda,

-Evet hocam, dedi.

Ben:

-Üner çok rastlanan bir isim değil, ailede birisinin adı Üner mi? dedim.

-Dedemin dedi ve devam etti:

-Ona da bir zamanlar, bizim köye Kalavaç'a gelen bir çocuk varmış.

EŖeđe binmeyi çok severmiŖ, büyüyünce bir de tiyatrocu olmayı istermiŖ, hem de TMT'ciymiŖ. Büyüyünce de bu yüzden köye gelmeye devam etmiŖ. Bizimkiler ona hayranmiŖlar, bu nedenle dedemin adını ner kymuŖlar. Bana da dedemin adını vermiŖler.

Çok gururlandım; ona, isim babasının benim babam olduğunu söyledim ve annesiyle taņıŖıp, bir demet anı da onlardan aldım.....

Kim midir ner Ulutuğ? Küçük büyük herkese elinden geldiğince yardım yapmayı seven birisi. Kendi, konservatuvarda binbir zorlukla okurken, küçük yaŖta, en küçük ocuk olduğu için kendini onun ailesi bensimseyip maddi ve manevi olarak bir çocuğa kol kanat gelecek kadar büyük bir abi. Yine hiç ihtiyaı olmadığı halde sırf arakadaŖının ihtiyaı olduğunu bildiği için, onu rencide etmemek adına bozuk olan bir aleti değerinden fazla para ödeyip alabilen bir arkadaŖ.

Kim midir ner Ulutuğ? Kırılđan ve gururlu bir yetiŖkin. Kendi hakkı olduğuna inandığı bir makam için yapılacak mülakata, hakkının yeneceğinden emin olduğundan, katılmayacak kadar gururlu. 16 yaŖında bir çocukken, sırf para kazanmak için babasının yanına Londra'ya gittiğinde, aralarında yaŖanan bir problemden dolayı İngiliz pasaportunu iptal ettirecek kadar kırılđan ve aynı zamanda gözükara.

Kim midir ner Ulutuğ? Bir sanatsever, o dönemde tiyatrodan bihaber olan bir toplumun içinden çıkıp, tiyatro eğitimi alabilecek mektepli ilk erkek oyuncu olup, aynı topluma tiyatroyu sevdirecek kadar idealist.

Kim midir ner Ulutuğ? alıŖkan, üretken ve fedakar bir birey. Tiyatro seyircisinin henüz olmadığı dönemlerde, oyunun ikinci ve üçüncü gecelerinde, çünkü birinci gece aileler geldiği için genelde seyirci bulunurdu; bazen kız lisesi öğrencilerini, bazen de mücahit blğindeki askerleri davet edip, oyunu onlara oynayacak, tüm zorluklara karŖı arkadaŖları ile esas iŖlerinden çıktıktan sonra, daha evlerine gitmeden önce provalarını yapacak, sonra evlerine gidecek kadar fedakar. Her sezon  oyun çıkaracak kadar da retken.

Kim midir ner Ulutuğ? İŖini tam yapmak isteyen, aksi durumda makamına ve iŖine sayđılı bir idealist. Tiyatro müdürü olduğu sıralarda, her oyunda ekonomik yönden yokuŖa sürüklenmekten iŖ yapamaz hale geldikleri bir dönemde, yine bir oyun için kral sandalyesine ihtiyaç duymuŖlardı. Yönetime bir kral sandalyesine ihtiyaç duyduklarını sleyince, böyle bir sandalye pahalıya mal olur normal bir sandalye kullanın denildiğinde, laf ola bir iŖ yapmanın layıkıyla olmayacağını

düşünüp tiyatrodaki görevinden ayrılacak kadar işine saygılı ve ilkelerinden ödün vermez biri.

Kim midir Üner Ulutuğ? Hiç yılmadan üreten bir sanatçı görevinden ayrıldıktan sonra bile üretmeye devam eden ve şiir, skeç ve oyunlar yazıp, yazdığı oyunlarla üs üste ödüller kazanan bir aydın.

Kim midir Üner Ulutuğ? Toplumsal olayları her şeyden ön planda tutan bir yurtsever. 1963'te BRT'nin kuruluşunda arkadaşlarıyla seslerini duyurabilmek için günlerce evlerine gelmeyecek kadar fedakar bir mücahit. 1974'de savaş sırasında işini, çocuklarını, evlerinden daha güvenli olduğuna inandığı bir yere taşıdıktan sonra, toplumsal mücadeleyi ön planda tutup onlardan ayrı kalmayı göze alabilen bir vatansever.

Kim midir Üner Ulutuğ? Yayla köyünde bir kişinin ifadesine göre gerektiğinde kritik kararlar verebilen birisi. 1974'te Baf kazasına bağlı, Yayla köyüne yapılacak bir Rum baskınıni engellemek için Bayrak Radyo Televizyonu'nda, "Bayrak, Bayrak, Bayrak" anonsunun ardından, Türk askerinin Yayla'ya çıkarma yapacağı anonsunu yaparak- böyle bir çıkarma olmamıştır- Rum askerinin gelmesini engelleyecek kadar hızlı karar verebilen birisi.

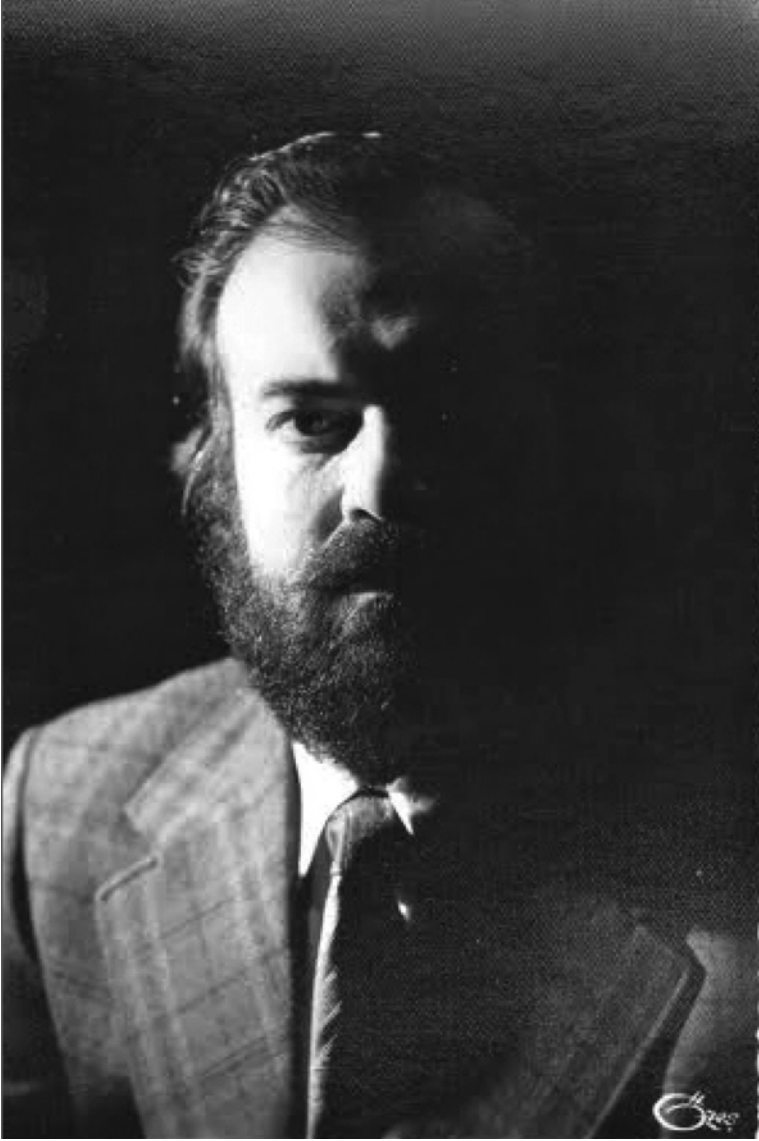
Kim midir Üner Ulutuğ? 6 Temmuz 1978 Halkın Sesi Gazetesi, 7 Temmuz 1978 Zaman Gazetesi'nin ölüm haberlerinde yer alan; topluma katkıları olarak *İlk Sahne*'nin kurucusu ve ilk "Bayrak, Bayrak, Bayrak" anonsunu yapan. 1974 savaşı boyunca sesiyle halka moral veren çok yönlü bir mücahit.

Akşam çok kötü bir olay yaşadık; bugün gelemeyecek vaziyetteydim ama çok büyük saygı duyduğum program adına, burada olmam gerektiğine inandığım için geldim. Çünkü biliyorum ki burada olmak yalnız sevgili babama ve bu programı hazırlayan Kıbrıs Araştırmaları merkezi'ne karşı değil, Kıbrıs Türk Toplumuna karşı da önemli bir sorumluluk.

Kim midir Üner Ulutuğ? Aslında son zamanlarında çok yalnız bırakılan ve çok çaresiz kalan bir hasta Londra'da verdiği yaşam mücadelesi sırasında, böbrek naklinden başka çare kalmayınca, Kıbrıs'taki kurul kararından gelecek olan para beklenirken, gönderilecektir haberi üzerine ameliyat olan ama beklenen para geciktiği için hastahaneden çıkarılıp kaderine terkedilen bir biçare. Beklenen para gelmediği için oradaki Ortodoks Kilisesi'nin topladığı yardım paralarını kabul edecek kadar çaresiz. Paranın geç gelmesi üzerine durdurulan

tedaviden sonra, nakledilen böbreğin de iflası karşısında çok olan ve yalnız kalan birisi. Hatta kendi kurumu bile ölümünden dört gün sonra başsağlığı ilanı verip aslında onu ne kadar yalnız bıraktıklarını ispatlamış gibi geciktikleri için özür dileyen, kurumundan, ölümünden önce ümidini yitiren bir yalnız. İşte işin z: Aslında bu kadar da unutulmuş biriydi ner Ulutuğ.

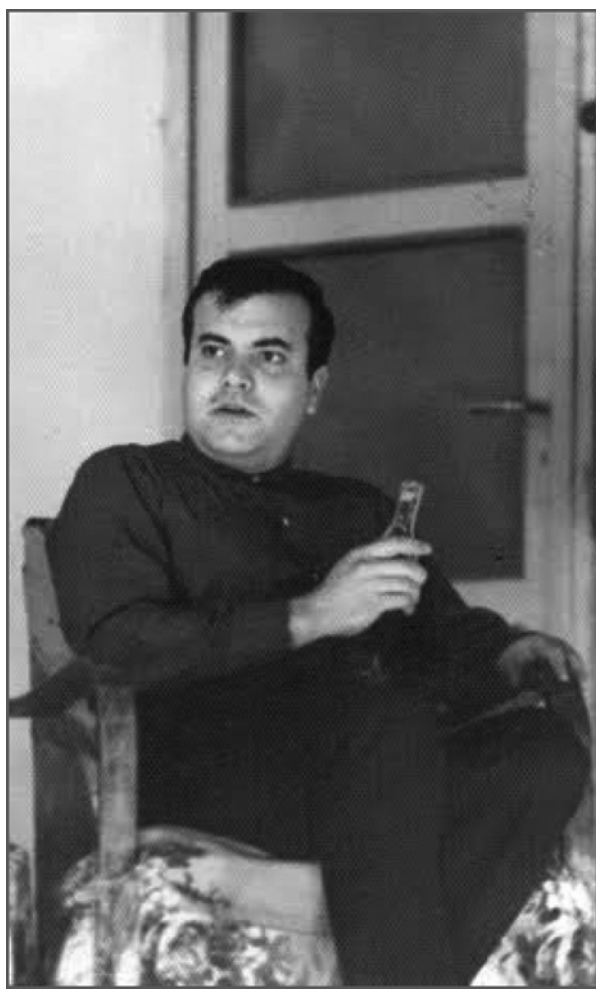
Üner Ulutuğ

İlklerin Adamı Kemal Tunç

Osman BALIKÇIOĞLU

Nelin Hanım kızım beni çok duygusallaştırdı. Şimdi bu çaldığı müziklerle, konuştuğu söylediği şeylerle, binlerce anı gözümde canlandı. Gerçekten çok güzel günlerimiz geçti rahmetli *Kemal Tunç*'la bu yüzden ben konuşmamı, bir metine bakarak değil de, ustam rahmetli *Kemal Tunç*'un bana öğrettiği şekilde, doğaçlama yapacağım. İçimden geldiği gibi olanları anlatmaya çalışacağım. Burada andığımız bu üç değerli sanatçı hepsi benim yakın dostumdular; kendileriyle defalarca aynı sahneyi paylaştık. Bu benim için bir gurur vesilesidir. Böyle dostlarım olduğu için gerçekten gurur duyuyorum ancak şunu da söylemeliyim, *Üner Ulutuğ*'la, *Yücel Köseoğlu* benim arkadaşım, dostumdular ama *Kemal Tunç* kadar bana yakın değillerdi. *Kemal Tunç*'la aramızda olan ilişki bir ağabey kardeş ilişkisiydi. Yani gecemiz gündüzümüz birlikte geçerdi; birbirimizin herşeyini bilirdik, fikir birliği, kader birliği, gönül birliği yapmıştık. Yıllarca bu böyle sürdü. Bu yüzden *Kemal Tunç*'u diğer iki değerli arkadaşımдан ayrı bir yere koyacağım ve onu anlatmayı sona bırakacağım. Kısacası *Yücel Köseoğlu*'yla *Üner Ulutuğ*'u tanıdığım kadarıyla sizlere anlatmaya çalışacağım. Bunu yaparken, olaylara biraz da espri katmak istiyorum işin içine. Onlarla yaşadığım değerli, güzel, tatlı, komik anıların ruhuna uygun olarak çünkü onları anlatırken bu salonun hüzünlenmesini değil, neşelenmesini istiyorum.

Şimdi *Yücel Köseoğlu*'ndan başlayalım. *Yücel Köseoğlu* gerçekten tiyatroya gönül vermiş birisiydi; tiyatroyu çok severdi. Oyun nerde olursa olsun, Limasol'da veya Lefkoşa'da farketmez, görev almak, sahnede olmak isterdi. Resmi tiyatrodaki görev yaptı; *İlk Sahne*'ye katıldı. Limasol'da olduğu dönemde bıkmadan usanmadan oradaki gençleri tiyatro için biraraya toplamaya çalıştı. Yaşar arkadaşımızın söylediği gibi orada amatörce de olsa tiyatrolar sergiledi ve Limasol halkına tiyatroyu sevdirmek için büyük gayret sarfetti. Başarılı da oldu. *Yücel Köseoğlu*'nun, tiyatroculuğu yanında, Yaşar arkadaşımın (Ersoy'un) söylediği gibi bir de tercümanlığı vardır ki; bu da üstünde durulması gereken bir niteliğidir. Türkçe'den Rumca'ya, Rumca'dan Türkçe'ye yaptığı tercüme gerçekten çok önemlidir. Zira tercüme yapabilmek için iki dili de mükemmel bilmeniz gerekir. Özellikle iki toplumlu sanatsal

etkinliklerde, *Yücel Köseoğlu* aranan birisiydi. Uzakta olduğum için onu birkaç kez televizyon programında izledim. İki dilli bir grup sohbetini hiç sıkıntıya düşmeden gayet rahat söylenenleri canlı anında tercüme edebilirdi. Bu nedenle de pekçok etkinlikte bulunurdu. Bu özelliğiyle Kıbrıs'ta Barış Süreci'nde, iki toplumun yakınlaşması çabalarında emeği yadsınamaz.

Yücel Köseoğlu, bir dönemlerde Bayrak Radyosu'nda çalışıyordu benim kendisini yakından tanıdığım dönemlerde. Tabii herkesin bildiği gibi de iri yapılı bir arkadaşımızdı; gösterişli birisiydi biraz boğazına düşküdü. Yemesini severdi. Bayrak Radyosu, Saray Önu'nde idi. Şimdi saat 11.00-11.30 gibi. Tam karşısından da bir sandüviççi vardı: Ahmet dayı. Hergün saat 11.00'de falan *Yücel Köseoğlu* bu sandüviççiye gider ve sandüviç alırdı. Ben de belediyede çalıştığım için, belediye binası da hemen ordaydı, yanında, ben de gider ve bir sandvic alırdım. Birgün gittim baktım *Yücel Köseoğlu*' nun elinde iki tane sandüviç, bir birini ısıtır, bir öbürünü. Dedim, "Yahu Yücel kardeşim niye iki tane sandüviç aldın da bir tane almadın" dedim.

"Ee be Osman ama dalga mı geçen be bizimnan" dedi. "Bir tane sandüviç napacak ya be bana?" dedi.

"Bunu yeyim bir tane daha alacağım" dedi.

Yani biraz yemeyi seven birisiydi; bunun yanında yine bir tatlı anımız var. *Hababam Sınıfını* oynuyoruz *İlk Sahne*'de. Devlet Tiyatroları olan Kıbrıs Türk Tiyatroları'nda, turneye çıktık; Lefke'deyiz, öğlen oldu, yemek için kebabçıya gittik; o günlerde aramıza yeni katılan şimdiki eşim Şadiye de var. Şadiye, incecik ufak tefek bir kız o günlerde, tesadüfen *Yücel Köseoğlu*'nun yanına oturdu. Kebaplar geldi, hepimize servis edildi.

Yücel bir, yanında oturan Şadiye'nin tabağına, bir de kendi tabağına baktı, sonra da döndü kebabçıya, "Ama nedir yahu ona da bana da aynı porsiyon, olacak iş mi?" dedi. Böylesine esprili bir arkadaşımızdı.

Kısaca bahsettim *Yücel Köseoğlu*'ndan, tanıdığım kadarıyla, kendisini rahmetle anıyorum bu arada Alekko'yla Caher'de benden sonra, 'Caher' rolünde oynamış, ne kadar oynadığını, nerelerde oynadığını malesef tespit edemedim onun için kitabımda bu detaylara yer veremedim, konudan genel olarak bahsettim; bu eksiklikten dolayı özür dilerim.

Üner Ulutuğ'a gelince tanıdığım kadar tiyatroyu çok ciddiye alan bir arkadaşımızdı. Kıbrıs'ta, Kıbrıs Türk Tiyatrosu'nun oluşmasında büyük katkıları olmuştur. Güzel Sanatlar Derneği döneminde başlayan tiyatro

çalışmaları *Üner Ulutuğ*'un konservatuvardan mezun olup Kıbrıs'a gelmesinden sonra çalışmalar ivme kazanmış, daha resmi, daha profesyonel bir hale gelmiştir; bütün bunlar da hep *Üner Ulutuğ*'un girişimleriyle oldu. *Üner Ulutuğ* bana çok güvenirdi; hem oyuncu hem de arkadaş olarak. 1975 yılında ben acaba adaya kesin dönüş yapabilir miyim diye İngiltere'den Kıbrıs'a geldim. Benim geldiğimi duyan *Üner Ulutuğ* fikrimi bile sormadan, *Yücel Köseoğlu* ile birlikte, beni Bayrak Radyosu'na işe yerleştirmişler. Ben de o gün tesadüfen Hilmi Özen'le birlikteyim. Beni tiyatroya almak istiyor ve mukavele yapmak için yanına gittim. Bir telefon geldi rahmetli *Üner Ulutuğ*.

“Çabuk gel” dedi bana .

“Nereye geleyim? dedim.

“Bayrak Radyosuna gel, tayinin çıktı” dedi.

Yani böylesine beni seven, destekleyen, yanında, yakınında olmamı isteyen bir arkadaştı. Onun hakkında da söyleyeceklerim bu kadar.

Zaten Yaşar arkadaşımız, Tolgay arkadaşımız detaylı bir şekilde anlattılar. Ben şimdi sizlere çok iyi bildiğim ve başından sonuna kadar size anlatabileceğim *Kemal Tunç*'tan söz edeceğim müsadenzile.

Kemal Tunç'un benim nazarımda çok ayrı bir yeri vardır. Dünya bir yana *Kemal Tunç* bir yana. Tiyatro oyunculuğu yanında insanlığı dostluğuda eşsizdir benim için. Bunu niçin söylüyorum? Şunun için: *Kemal Tunç* yaşamı boyunca bir tek gün tiyatro eğitimi almamış bir insandır. Kendi kendini yetiştirmiştir ve *Kemal Tunç* bu işin eğitimini almış arkadaşlarımızla sahneyi paylaşırken, her zaman onlarla başabaş oyunlar çıkarmıştır; hatta zaman zaman onların önüne geçmiştir. Yani bunun için ben *Kemal Tunç*'u, tiyatro konusunda da değerlendirirken ayrı bir yere koyuyorum. Bana göre *Kemal Tunç* bu ülkede yetişmiş en yetenekli tiyatro oyuncularından biridir, hatta belki de en yeteneklisidir. Benim *Kemal Tunç*'la tanışmam 1961 yılına rastlar. 1961 yılında Güzel Sanatlar Derneği'nde bir oyun sergilenecekti ve bu oyunun ismi de *Bir İlan Hatasıydı*. Ben de tesadüfen rol dağıtımı olacağı gün orada bulundum. Postanın arkasında bir salon vardı .Atatürk Ortaokulu'nun salonuydu; orada olacaktı rol dağıtımı ben de tesadüfen orda bulundum; *Kemal Tunç* da ordaydı. Beni de denediler ve bana da bir rol verdiler, orada ilk kez karşılaştık. Sahneye adımımı o tiyatrodada attım ben *Kemal Tunç*'u da orada tanıdım. Bu *Bir İlan Hatası* oyununu, adanın her tarafında oynadık. Sonradan televizyonda da canlı olarak yayımlandı. O sıralarda *Kemal Tunç*'la pek dostluğumuz olmadı.Yolda gördüğümüz

zaman birbirimize selam verirdik, dernekte buluştuğumuzda bir iki söz ederdik ama o kadar.

Daha sonra *Kemal Tunç*'la başka bir oyun çalışmasına başladık. Bu oyunun ismi de *Kamp 17* idi. Güzel Sanatlar Derneği'nde. Biz bu oyunu çalışırken *Üner Ulutuğ* mezun olup, Türkiye'den Kıbrıs'a geldi. Gelir gelmez de *İlk Sahne*'yi kurma çalışmalarına başladı. Şimdi burada birşeye dikkatinizi çekmek istiyorum. *Kemal Tunç*, ilklerin adamıydı. Pek çok ilk adımda imzasını görebilirsiniz. Bunun da mesela, *Güzel Sanatlar Derneği* kurulduğu zaman *Güzel Sanatlar Derneği*'ne katılan ilk sanatçılardan biri *Kemal Tunç*'tur. *Üner Ulutuğ*'un ilk aradığı isim *Kemal Tunç* oldu. İlk *Kemal Tunç*'a gitti ve "Gel" dedi. "Seninle birlikte bir tiyatro kuralım. Bu amatörlükten kurtulalım; bu işi daha profesyonelce yapalım; belki resmi bir tiyatroya dönüştürelim ama gel bu işi birlikte yapalım."

Zaten biz *Bir İlan Hatası* oyununu oynarken *Kemal Tunç* herkesten farklı bir kompozisyon çizmişti. 'Çeşme Meydanlı Ördek Ali' diye bir İstanbul kabadayısını oynuyordu. O kadar mükemmel oynuyordu ki herkesten farklı bir yerdeydi yani oyunun en başarılısı *Kemal Tunç*'tu. *Üner Ulutuğ* çağırdığı zaman *Kemal Tunç*'u, başta pek istekli görünmedi, hemen gitmek istemedi diyor Yaşar (Ersoy) arkadaşımız. Tabii o daha iyi biliyor ama benim bildiğim, hatırladığım, ikisinin elele, omuz omuza verip İlk Sahne'yi kurmaya girişmeleridir. Daha sonra işte Bilal Demircioğlu ve Hatice Söğüt'ü de alıyorlar aralarına. *Yücel Köseoğlu* katılıyor, ardından Ayla Haşmet gelip katılıyor. Ve *İlk Sahne* hayata geçiyor.

İlk oynadıkları oyun daha önce de söylediğim gibi *Kör* isimli oyundur. Neden Çetinkaya'da oynadı bu oyun, bu konuda net bir bilgim yok ama daha uygun bir yer bulamamış olmalarından dolayıdır diye düşünüyorum. O günlerde gerçekten ciddi anlamda sahne, salon sıkıntısı vardı. *Güzel Sanatlar Derneği*'nde hazırlayıp çıkardığımız oyunları sinemalarda oynardık. Sinemaların sahnelerini kullanırdık. Çetinkaya'da oynanan oyunda kimler vardı birlikte hatırlayalım: Bilal Demircioğlu, *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç*, Hatice Söğüt, *Yücel Köseoğlu*. Hatırladığım kadarıyla bunlar vardı, daha başka biri var mıydı bilemiyorum? Bilen varsa yardımcı olsun. Daha sonra *Pusuda* oyunu oynandı. *Cephede Piknik* oyunu oynandı ve 1963'e, 1963 Aralık ayına gelindiğinde hepimiz biliyorsunuz, iki toplum arasında çatışmalar başladı. Böylelikle de tiyatro

çalışmaları yapılamaz oldu. Yeni bir hareketlenme olarak Bayrak Radyosu aktif olmaya başladı. Bayrak Radyosu'nda ilk duyulan ses...

Ayla Haşmet: Hayır yanlış söylemeyin!

Osman Balıkçioğlu: “Bayrak Bayrak Bayrak” diyen Kemal Tunç değil miydi, kimdi?

Ayla Haşmet: İlk “Bayrak Bayrak Bayrak” diyen Üner Ulutuğ'dur. Sonradan anlatılırken Kemal Tunç dendi ama doğru değildir.

Osman Balıkçioğlu: Valla benim hatırladığım Kemal Tunç ama yanlış olabilirim, özür dilerim.

Ayla Haşmet: O, Üner'in anonsundan sonra ‘kin’ şiirini okurdu.

Osman Balıkçioğlu: O zaman özür dilerim ben yanlış biliyordum.

Üner Ulutuğ'un eşi: Ama bunu müdahale ederim ilk ‘bayrak bayrak bayrak’ anonsunu yapan eşimdi.

Yaşar Ersoy: Bayrak Radyosunun arşivlerinden de bu bilgi bulunabilir. İki kişi beraberler ama ilk ‘Bayrak Bayrak Bayrak’ diye anons yapan Üner Ulutuğ idi. *Kemal Tunç* şiirlerini arkasından okurdu. Tarih açısından da doğrudur. Benim *İlk Sahne*'nin kuruluşuyla ilgili bant kayıtlarında tesbit ettiğim bilgiler var şahsen *Kemal Abi*'nin ağzından. Gerek *İlk Sahne*'nin kuruluşu da gerekse Bayrak Radyosu'nun kuruluşu hakkında.

Üner Ulutuğ'un eşi: *İlk Sahne*'nin kuruluşu konusunda karar alındığı o partide ben de vardım. Kemal Coygun benim eşime teklif etti. *Kemal Tunç* da bizim yanımızdaydı

Osman Balıkçioğlu: Evet müsaade ederseniz devam edeyim, bir kez daha özür dilerim yanlış biliyordum, uyarınız ve katkınız için de ayrıca teşekkür ederim.

Şimdi tabii bu arada bir de ‘kin’ şiirinden bahsedildi. *Kemal Tunç* çok güzel şiir okuyan birisiydi. O günün şartlarında *Kemal Tunç*'a böyle bir görev verildi. ‘Kin’ diye faşist bir şiir okuması bayraktarlık tarafından kendisine emredildi. O da gereğini yaptı ve bu şiiri kendisinden talep edildiği düzen içinde mükemmel bir şekilde okudu. O günlerde bu şiir, tam da istenildiği gibi, halkın milli birlik içinde birleşmesine, bu duyguyla moral güç toplamasına gerçekten de ciddi katkı sağladı. O kadar sık okunurduki bu şiir, pek çok kişi gibi ben de ezberlemiştim.

Bayraktar, minareye çıkarırdı *Kemal Tunç*'u ve orada okurdu. Sonuçta 1964 yıllarında oluyor bunlar; 1964 yıllarının sonuna gelirken Kıbrıs'ta başka bir ilk gerçekleşiyor ve *Kemal Tunç*, bana göre yaptığı en önemli iş

olan *Alekko'yla Caher'i* yazmaya başlıyor ve bu oyun radyodan da yayınlanıyor. *Alekko'yla Caher* kısa zamanda bir fenomen oluyor.

O günlerde *Kemal Tunç*, *Alekko'yu* oynuyor. Dinçer İsmail Aktun diye bir arkadaşımız vardı Bayrak Radyosu'nda, O *Caher'i* oynuyor. Güzide Tunç da *Fatmalı'yı* oynuyor. İlk kez dinlediğimde çok beğenmiş katıla katıla gülmüştüm gerçekten; mücahittim o günlerde. Radyoyu açtım ve *Alekko'yla Caher'i* buldum dinledim. Bugün gibi hatırlıyorum; yani karakterler ve olaylar çok tanıdık gelmişti, içimizden kopmuş bizlerden biri gibiydiler. Bu da çok önemli bir ilktir. Yani Kıbrıs'ta, Kıbrıs ağzıyla yazılmış bir radyo oyunu, veyahut bir sahne oyunu, veyahut herhangi birşey ilk kez oluyordu. O güne kadar bizi, konuşmamızı değiştirmek için, halkoyunlarımızı Türkiye'ye adapte etmek için, kültürümüzü ehlileştirmek için yapılan girişimler vardı ve bunlar hep yabancılaşmayı besliyordu. *Alekko'yla Caher* bunların önünde dikilen ciddi bir eylemdir. Kıbrıs kültürüyle güçlü bağları olan özgün bir çalışmadır. Bana göre çok önemlidir. Yalnız bana değil herkese göre öyledir ki; *Alekko'yla Caher* o günlerin şartlarında büyük büyük bir ilgi görüyor ve adanın her tarafında dinlenmeye başlıyor.

Benzeri görülmemiş şekilde kısa zamanda onbinlere erişen bir dinleyici kitlesine kavuşuyor. Bundan sonra tabii 1965'li yıllara geldiğinde, belirtildiği gibi bir respisyonda zamanın askeri idarecisi Bozkurt kod adlı Kemal Joygun rahmetli *Üner Ulutuğ'*la *Kemal Tunç'a* rastlıyor. Belki *Üner Ulutuğ'a* söylemiş işte benim öğrendiğim kadarıyla ben ikisinin birlikte olduğunu biliyordum bugüne kadar ve kendilerine, 'niye tiyatro yapmıyorsunuz siz yetenekli insanlarsınız, daha önce yapıyordunuz, niye devam etmiyorsunuz?' diye sorduğu zaman, onlar da zorluklarını sıralayınca, 'Ben tiyatroyu kurdum' diyor Kemal Coygun ve çağırıyor etrafındaki yetkilileri; Maarif Müdürünü, eğitimden sorumlu kişi kimse ve onlara direktif veriyor ve bu tiyatro kurulacak diyor. Ve işte o olayın hemen ardından tüzükler yapılıyor. Şudur budur ama yine bu tiyatronun kuruluşunda ilk müdür muavini *Kemal Tunç'tu*. İlk müdürü de *Üner Ulutuğ'dur*. Bunların yanında görev alan Hilmi Özen de baş rejisördü benim bildiğim kadarıyla Ayla hanım da oyuncu olarak katılmıştı. Ondan sonra oyunlar oynanmaya başlıyor. *Kemal Tunç* işte *Ocak* oyunu oynanıyor. *İndekiler* oyunu oynanıyor. *İnsansızlar* falan oyunları oynanıyor ama *İnsansızlar* da bir ilktir. *İnsansızlar* oyunu niçin bir ilktir Kıbrıs'ta iki kişilik kadrosu olan bir oyun ilk kez oynanıyor ve Nagehan Halit'le *Kemal Tunç* bu oyunu mükemmel sergiliyorlar ben

izledim bu oyunu. Ve yani hiç sıkılmadan o iki kişi izleyicilerini avuçlarının içine alabildiler. Bana göre *Kemal Tunç*'un gerçekleştirdiği çok önemli bir ilktir bu oyun. Ondan sonra *Kemal Tunç* yine yoluna devam ediyor başka bir yönü ortaya çıkıyor *Kemal Tunç*'un: İlk kez bir reklam şirketi kuruyor. Zeki Alsancak da ortak oluyor ve Altun Reklam ismi veriliyor şirkete. Yani reklamcılıkta da *Kemal Tunç*'un damgası var bu ülkede. Ondan sonra da *Kemal Tunç*'la birlikte defalarca aynı sahneyi paylaştık, aynı oyunlarda rol aldık. O günlerde *Dinçer İsmail Aktun* Kıbrıs'tan ayrılınca *Kemal Tunç* bir 'Caher' aramaya başlıyor. Bir 'Caher'nerde bulabilirim diye her tarafa bakıyor. Tiyatroda olan bütün arkadaşları bir bir deniyor, sonunda bana da, "Bir de sen dene bu Caher rolünü" diyor.

"Ben yapamam, bu diyalogu daha önce hiç yapmadım." diyorum. 'Yapan yapan, ben sana yardım ederim.' diyor. Ondan sonra da hiç bıkmadan üç beş gün çalıştırıyor beni.

Ve sonunda "Tamamdır ağam, bundan sonra sen Caher'sin" diyor ve böylece benim 'Caher' maceram başlamış oluyor. Ve bu oyun gerçekten de o günlerde halkın gönlünde yerini alırken, bizi de gönül birliğinde buluşturuyor, kader ortağı yapıyor.

1967'den 1972'ye kadar beş yıl aralıksız *Alekko'yla Caher*'i oynadık. Şimdi biraz havayı yumuşatmak için, ortak yaşanmış fıkra niteliğindeki anılarımızdan birkaç örnek vermek istiyorum:

O günlerde, tabii ilk kez benim sahnede rol aldığım tiyatro, 'Tuzak' oyunudur. Tuzak oyunu oynanırken *Kemal Tunç*'la aramızda henüz tam bir yakınlık yoktu. *Kemal Tunç*'la oyun sonraları ve prova sonraları Sağır'ın meyhanesine gidiyorduk. Sağır'ın Meyhanesi de hemen Ayluga'da. Sahibi de o zaman Halil Alasya'ydı. Kulakları ağır işittiği için Sağır'ın Meyhanesi deniyordu oraya. Sağır'ın Meyhanesi'ne gidip iki kadeh içmeyi adet edinmiştik ve böylece yakınlaşmamız, dostluğumuz gelişmeye başlamış oldu. O günlerde yaşadığımız bir iki olay var hep gülümseyerek anımsıyorum.

Sağır'ın Meyhanesi'nde çalışan bir garson vardı, eski bir futbolcuymdu. Adı Mehmet Bardak ama kimse bu arkadaşı Mehmet olarak bilmezdi; herkes onu Bardak diye çağırırdı.

Ahmet Tolgay: Siz Londra'ya gittikten sonra Bardak kendi meyhanesini açmıştı Gönyeli'de biliyorum.

Osman Balıkçioğlu: Neyse bir gece gittik yine, oturduk meyhaneye. Bir iki kadeh içiyoruz; bu arada Hüseyin Kanatlı girdi içeriye, onu da

masamıza çağırıldık ve masamıza otururken de bangonun arkasında duran Halil Alasya'ya, Kemal Tunç şöyle dedi: ‘Halil Bey, Hüseyin Bey’e bir bardak yollar mısınız?’ O da hiç istifini bozmadan “Be bardak, bak da seni isterler” dedi.

Başka bir anımız daha var: *Kemal Tunç* içkiyi severdi ama akşamcı değildi. Ayyaş değildi yani. Arkadaşlarıyla birlikte muhabbet yapmayı, sohbet etmeyi, şiir okumayı çok severdi. Mesela okuduğu şiirlerin başında, Yaylalar diye bir şiir vardı. Behçet Kemal Çağlar’ın ikinci kadehten sonra Yaylalar’ı okumaya başlardı hep bize. Her zaman böyleydi; Yaylalar’ı çok okurdu ben da ezberlediydim bu şiiri.

Ahmet Tolgay: Aklındaysa oku bize Osmancığım.

Osman Balıkçioğlu: Uzun bir şiirdi birkaç kıtasını söyleyebilirim sonra uygun görülürse kitap için bütünü verebilirim.:

Yola düştü yine seve inana
Kıyında koynumu açtım Sinan’a
Ahı minarece yükselen bana
Kubbe kubbe vuslat yetir yaylalar

Çilem kavuşmayı hak etti yine
Hasret iç kapıma tak etti yine
Kat ister yeline ister seline
Beni sevdiğime götür yaylalar.

Yanıdayken kimler ile yarışmam
Onsuz cennet olsa gülmem barışmam
Bir esersem kıracağıım karışmam
Dallarını çitir çitir yaylalar

Cümle halkın kucak açsın sevgime
Beni bas bağına deme kim kime
Sinen kağıt olsun benim, derdine
Bitmez susuzluğum gitmeli biraz
Yaz sapanla satır satır yaylalar

Hamurunu boz toprakta yoğurdun
Kulağıma ‘yeşil’ diye çağırdın
Anam beni ne gün için doğurdun

Anam benim anam bozkır yaylalar

Bitmez susuzluğum gitmeli biraz
Baharsın ha gayret kış içinde yaz
Bir göğüsten üzüm, dudaktan kiraz
Yiyeyim ben kütür, kütür yaylalar

Gökten bir evvelki kat, toprak sedir
İletin Tanrıya kulların bir bir
Bakma başkasına; sıra benimdir
Gözetme hiç gönül hatır yaylalar

Bor bülbülü baş ucumda şakısın
Uşak kızı gelsin beni dokusun
Ömür yetmez; 'Ömer' yetmez okusun
Emrahı Yunus'u getir yaylalar

Ben dinlemem gönül hatır yaylalar
Kırk katır ya kırk satır yaylalar
Ya beni yarime götür yaylalar
Ya yolda aklımı yitir yaylalar

Behçet Kemal Çağlar

Bunun yanında iyi taklit de yapardı. Aynalı'yı çok taklit ederdi. Bugünün gençleri belki tanımazlar ama bizim çocukluğumuzun, gençliğimizin Lefkoşa'sının maskotuydu Aynalı. Mahalle mahalle, sokak sokak gezer, leblebi tozu satardı ve destan okurdu. Hasan Bulliler, Halit Arap gibi destanları ezbere okurdu. *Kemal Tunç* içkili muhabbet masalarında, ikinci üçüncü bardaktan sonra başlardı: "Akşamıdı giderdim. Gitmeminan vururdum kapıyı" diye sesini de aynen benzeterek Aynalı'yı taklit ederdi.

Yine başka bir olay: Bir gün akşamüstü Kemal Tunç'la birlikte, Girne Kapısı'ndan Saray Önü'ne doğru gidiyoruz. Tekke Bahçesi'ne dönülen yerde küçük bir meyhane vardı; 'Çörçil'in Meyhanesi' derlerdi. Yaz aylarında Çörçil, kaldırıma da bir iki masa çıkartırdı. Kaldırım üstündeki masaların birinde rahmetli gazeteci Altan Yavuz'la Ali Şakir'i gördük. Bizi görünce davet ettiler masalarına, biz da hemen gittik oturduk.

Şimdi birşey daha açıklamak istiyorum. Bu Ali Şakir'le Altan Yavuz abilerimiz biraz akşamcıydılar, daha doğrusu çok içerlerdi, alkoliktiler.

Oturduk, hemen bize da birer bardak Anglia döküldü. Bu arada bunların önlerinde sadece birer ekşi erik var. Her yudumdan sonra bu ekşi eriği şöyle bir ‘bilmiyorlar’. E şimdi bize döktüler Angliaları ama biz içmiyoruz, biraz sonra Altan Yavuz *Kemal Tunç*’a, “Ama ne içmezsiniz yahu?” dedi. *Kemal Tunç* da kendisine, “Ama Altan’cıgım, biz mezesiz içemeyiz” dedi. Altan Yavuz da cevap olarak: “E tamam yahu ne söylemezsiniz; be Çörçil iki erik da bunlara getir!” dedi.

Evet böyle anılarımız vardı *Kemal*’le. Gerçekten de bu içki masalarında çok güzel akşamlarımız oldu; espirili, keyifli gecelerdi bunlar ve o zamanları, *Kemal Tunç*’lu zamanları çok özliyorum.

Yaşar Ersoy arkadaşımız *Sahne Kulis*’ten detaylı olarak bahsetti ancak ben de kendi hafızamda kalanlardan kısaca bir parça söz etmek isterim. *Sahne Kulis*’ in kurulması şöyle oldu:

Bir gün -belediyede memurdum o zamanlarda- *Kemal Tunç* daireye geldi; karşıma oturdu. “Bana bak” dedi. “Burada Postahanenin arkasında bir salon var onu kiraladım. Tiyatro yapacağım; var mısın benimle tiyatro yapmaya?” diye sordu. “Tiyatro yapacağım; var mın benimnan tiyatro yapmaya?” O kadar çok severim seni, seninle ölüme bile giderim be Kemal” dedim. “Tamam” dedi ve hemen orada adını da koydu.” Sahne Kulis olacak burası” dedi. Ve hazırlıklara başlandı. Restorasyon yapıldı. Bu arada kendi aramızda konuştuk *Üner Ulutuğ* da o sıralarda tiyatrodan uzak olduğu için onun da bize katılabileceğini düşündük ve böylece tiyatronun girişimini başlatmış olduk.

Tam o günlerde, yani tiyatro salonunun hazır olduğu dönemlerde, Türkiye’den Tekin Akmansoy, konuk yönetmen olarak Kıbrıs’a geldi. Şimdi Tekin Akmansoy’u tanımayanlar bilmezler. Ali’nin külahını Veliye, Veli’nin külahını Ali’ye ustalıkla giydirebilen bir karaktere sahiptir. Bir gün Tekin Akmansoy bana Belediye Dairesine geldi. “Osmancıgım” dedi. “Yakında bir tiyatro oyunu sahneliyoruz, *Cengiz Han’ın Bisikleti*, Orda bir rolün var şeker.” dedim, “Tekin Abi özür dilerim ama biz *Kemal Tunç*’la özel tiyatro kuruyoruz, orada oynayacağız” dedim. O, “yok yahu öyle birşey yok; ben şimdi Kemal’den geliyorum, o da razı oldu, bizimle oynayacak” dedi. “E dedim Kemal Tunç razı olduysa ben de olurum; ben Kemal Tunç’tan ayrılmam.” “Tamam dedi o zaman anlaştık.” Gitti.

O gece biz buluştuk Kemal Tunç’la. Kemal Tunç pür ateş. “Ama ne be piç” dedi bana bu şekilde. “Biz seningnan tiyatro yapacaktık, anlaştık da” “Ee “dedim “Sen annaşmışsın Tekin Akmansoy’la, onun tiyatrosunda

oynaycaktımışsın! “ Yörü be cırlak işine” dedi “Sen annaştın asıl”. Böyle olunca ikimizi de bu şekilde oyuna getirdiğini anladık ama yine de ve ikimiz de *Cengiz Hanın Bisikleti* oyununda oynamaya razı olduk .

Ayla Haşmet: Pardon burda bir parantez açayım Tekin Akmansoy dediğiniz için. Bazen araştırma yapmayan gazeteci geçinen akraadaşlar tiyatroyu Kıbrıs'ta kuran Tekin Akmansoy'dur diyorlar .

Yaşar Ersoy: O konuda izninizle önemli bir açıklama yapayım. Türkiye basınında Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne'yi 1968-69 yılında kurdu diye açıkladı ve bizim yerel basına da Türkiye basınından iktibas edildi. Tabii ben bunu gördüğüm zaman sevgili dostum Ahmet Tolgay'a bir yazı yazdım. Herhalde görmüşsünüzdür ve o büyük tarihi yanlış düzelttim ve herkesin hakkını da herkese verdim . O yazı da arşivimizde duruyor bu konuda kimseyi affetmem.

Osman Balıkçioğlu: Tekin Akmansoy'dan söz ederken birşeyi de vurgulamak isterim. Tekin Akmansoy benimle Kemal'i çok severdi nedense bilmiyorum belki biz bu işin eğitimini almadığımız için bizi farklı görürdü ötekilerden ve daima söylerdi bunu ve Alekko'yla Caher'e da hayrandı. “Siz” derdi.“bu Alekko'yla Caher'i Türkiye'de yapsanız köşeyi dönerdiniz” derdi. Bu kadar büyük bir ilgi vardı yani bunu da belirtmek istedim.

Şimdi o günlerde *Kemal Tunç* üç oyunda oynadı. Tekin Akmansoy'un yönettiği üç oyunda *Cengiz Han'ın Bisikleti*, *Merdiven* ve *Duvarların Ötesi* oyunlarında oynadı. Ben de oynadım bu üçünde de, bu oyunların, *Üner Ulutuğ* sadece bir tanesinde *Merdiven*'de oynadı neden öyle olmuştu o zaman, bilmiyorum.

Ahmet Tolgay: Merdiven'de hakikatten muhteşem bir ikili oluşturmuşsunuz yahu.

Osman Balıkçioğlu: Evet nerde kalmıştık? *Kemal Tunç*'un yaptıklarına gelelim. 1968 yılına geldiğimizde son oyunumuz, *Yağmurcu* oyununu oynadık *Kemal Tunç*'la, *Üner Ulutuğ*'la, ondan sonra biz bu arada acaba sahnede Alekko'yla Caher'i halka sunabilir miyiz düşüncesi içinde olduk ve bu çalışmalarımızı yürütmeye çalıştık ama Kemal Tunç'un yine burada bir başka özelliğini belirtmek isterim. *Kemal Tunç* yazmakta çok ağır olan, yazmak tembeli olan bir akdaşımızdı. Oyun yazmaya gelince çok ağırdan alırdı. Üç dört yıl beklemek zorunda kaldık bu Alekko'yla Caher'in yazılmasını. Tabii Alekko'yla Caher'in radyoda yayımlanan

parodileri yazması da çok ilginçti; hep son dakikada, neredeyse stüdyoya girmeden az önce bitirir ve verirdi elimize.

Şimdi 1971 yılının sonlarında artık bir tiyatro kurmanın zamanı geldi diye düşündük ve gittik, avukat Mentеш'in yanında, *Altun Sahne* diye özel bir tiyatronun antlaşmasını hazırladık ve *Altun Sahne*'yi resmen kurduk. Kim vardı bu *Altun Sahne*'de? Tabii başta Kemal Tunç olmak üzere, ben vardım; eşim Şadiye vardı ve Bilal Demircioğlu vardı yani ortaklar arasında kuruldu ve çalışmalara başladık. Bu arada İskele'de bir panayır olacağını duyduk. Oradan bize davet geldi. "Gelin, bu Alekko'yla Caher'i burada sahnede sunun." dediler.

Biz heyecanlandık, daveti kabul ettik, hazırlanabilmek için *Kemal Tunç*' un oyunu yazmasını beklemeye başladık. Şimdi oyunun oynanmasına onbeş yirmi gün kala *Kemal Tunç* oyunu hala bitirmemişti. Yarım sayfa kadar birşeyler yazmış masasının üzerinde öylece duruyordu. "Yahu *Kemal* sen bu oyunu yazmayacaksan ben yazacağım." dedim. Öyle deyince hemen işe koyuldu; eski oyunları topladı. Birkaç oyundan parçalar seçerek, eklemeler, çıkarmalar yaparak kolaj bir metin çıkardı ortaya ve Alekko'yla Caher'in yeni bir metni oldu da çalışmaya başladık. Ondan sonra da gidip İskele panayırında bu oyunu sergiledik. Şimdi Alekko'yla Caher, Kıbrıs ağızıyla sahnede oynanan ilk oyundur ve halkın o kadar büyük bir ilgisini gördü ki gittiğimiz heryerdeki, - Adanın her tarafında gittik bu oyunla, Alekko'yla Caher'le, Baf'tan tutun da Karpaz'a kadar her yere gittik ve her gittiğimiz yerde salonlar genellikle yazlık sinamalarda oynuyordukki halk sığmadı, doldu taşı. *Alekko'yla Caher* daha sonraki yıllarda, *Alekko'yla Caher* Bayrak Radyosu'nda yasaklandı; Kıbrıs'ta yasaklanan ilk oyun oldu; Kemal Tunç da yasaklanan ilk oyun yazarı.

Yaşar Ersoy: İlk yasaklanan demeyin çünkü daha önce, İngiliz sömürge döneminde yasaklanan oyunları vardır Kıbrıslıların. Araştırmalarımda ve tespitlerimde yine DAÜ Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'nin yaptığı avukat Fadıl Niyazi Korkut döneminde, yani İngiliz sömürge komiserliğinin, Kardeş Ocağı oyunlarına yasak getirdiğini, avukat Fadıl Niyazi Korkut'un Türklük konusunda geçen ve Cumhuriyet ilkelerini konu alan meselelerde yazdıklarına yasaklar gelir.

Osman Balıkçioğlu: Ama benim söylediğim bizim dönemimizin ilkleri.

Yaşar Esoy: Kıbrıs'ta deyince Osman'cığım afaki oldu.

Osman Balıkçioğlu: Tamam ama benim söylediğim bizim dönemimizin Yasaklanan ilk oyunu.

Yaşar Ersoy: Tamam da tarih konuşuyoruz, tarihte afakilik yoktur.

Osman Balıkçoğlu: Vallahi ben bilmem tarihten çok ben kendi deneyimlerimi anlatıyorum.

Yaşar Ersoy: Tamam dostum ona son derece saygım var ama Kıbrıs'ta ilk deyince de iddialı olur yani.

Osman Balıkçoğlu: Tamam müsaade edersen devam edeyim. Evet şimdi şöyle oldu *Alekko'yla Caher* yasaklandı. Öyle olunca ben bazı nedenlerden dolayı İngiltere'ye, Londra'ya gittim ve uzun zaman orada kaldım. *Kemal Tunç*'un ondan sonra yaşadıklarını ya gazetelerden ya aldığım haberlerden öğrendim. Uzun zaman tiyatrodan ayrı kaldığımı biliyorum; ondan sonra *Lefkoşa Belediye Tiyatrosu*'nda rol aldığımı biliyorum. Daha sonra *Devlet Tiyatrosu*'na girdiğini biliyorum ama bu arada Kemal Tunç'la bizim ilişkimiz hiç kopmadı, telefonla olsun devam etti.

Bir de ben her yaz Kıbrıs'a tatile geliyordum ve Kıbrıs'a tatile geldiğim zamanlarda hemen hemen her geldiğimde, televizyon kanalları bizi birlikte kamera karşısına çıkarmak istiyorlardı. Biz de bu davetleri geri çevirmiyorduk; defalarca böyle programa çıktık birlikte. Özellikle *Alekko'yla Caher*'i sergilememiz isteniyordu bu televizyon programlarında. Biz de bunu seve seve yapıyorduk. 2000'li yıllara geldiğimizde ben *Kemal Tunç*'a gel diyorum bu *Alekko'yla Caher*'i tekrar sahneye koyalım. Benim her zaman gönlümde yatan birşeydi bu ölmeden *Kemal Tunç*'la bir kez daha aynı sahneyi paylaşmak. "Gel, *Alekko'yla Caher*'i bir kez daha halkın huzuruna çıkaralım." diyorum. O da bu teklifimi olumlu karşıladı. Aramızda anlaştık oynayacağız diye ama *Kemal Tunç*'un yine oyun yazması gerekiyor tabii. "Yazacağım" dedi. "Bana bırak, ben bu işi yaparım." dedi. "Hiç merak etme sen." ama seneler geçti aradan Kemal Tunç'un bu konuda sesi çıkmadı. Sonunda kendisine dedim. "Bak sen yazmayacaksan bu oyunu ben yazacağım." En sonunda bana 2004 yılının başında; "Yaz yahu artık ben yazmam" dedi. Ben de oturdum bir oyun yazdım *Alekko'yla Caher*'e ve son kez *Kemal Tunç*'la Londra'da bu oyunu sahneye koyduk. Geldi oraya ve orada *Alekko'yla Caher*'i sergiledik. İnsanlar büyük ilgi gösterdi ve sahneyi de son kez *Kemal Tunç*'la orada paylaştık. Ondandan sonra Kıbrıs'a geldi niyetimizde bu oyunu Kıbrıs'ta oynamak da vardı *Alekko'yla Caher*'i burada bir organizasyon yapacaktık ve sahneleyecektik. Yapamadık ondan sonra da sağlığı yavaş yavaş kötüye gitmeye başladı. Telefonlarda tabii sürekli konuşuyoruz ne zaman oynayacağız falan diye. 2007 yılına

geldiğimiz zaman artık *Kemal Tunç*'un sesinde bir değişiklik hissetmeye başladım. *Kemal Tunç*'un sesi gitmiş biraz daha zayıflamıştı. Kendisiyle sürekli hafta da birkaç kez konuşuyorduk; telefonda Mayıs ayına geldiğimiz zaman yine konuştuk birkaç kez, zannedersem Mayıs'ın ya ikisi ya yirmi birindeydi kendisini aradım, kendisiyle konuşurken ben işte biraz rahatsızım dedi hiçbir zaman bana ciddi bir rahatsızlığı olduğunu söylememişti. Ben hala *Kemal Tunç*'un iyileşip, birlikte *Aleko*'yla *Caher*'i oynayacağımızı zannediyordum. Bu son konuşmamızda *Kemal Tunç*'a her zaman olduğu gibi “var mı benden bir isteğin?” diye sorduğumda o da aynen şu cevabı verdi: “Benim için dua et” dedi. Öyle deyince bana dedim ki bu adamın gerçekten ciddi bir rahatsızlığı var. O zaman böyle yüreğime acı oldu bu söylediği. Üç beş gün sonra tekrar aradım telefona kızı çıktı. Kendisine babasını sorunca. “Babam konuşamaz” dedi. Tarih 28 Mayıs'tı zannederim. “konuşamaz babam, konuşacak durumda değil” dedi. “Benim Kıbrıs'a gelmemi gerektiren birşey var mıdır.” dedim “yok Osman amca” dedi. “öyle bir durum yoktur.” Ben de çıkıp gelmedim keşke gelseydim. Belki görebilirdim kendisini son kez. 30'ydu zannederim sabah iş yerimin telefonu çaldı. Hatice Söğüt'tü telefonda “*Kemal*'i kaybettik!” dedi bana. O saat nasıl hissettiğimi size anlatamam. Bayağı bir uzvum kopmuş gibi hissettim. O kadar yakındık birbirimize gerçekten çok büyük bir acı hissettim hemen telefona sarıldım bilet bulup Kıbrıs'a, cenazesine yetişebilir miyim diye ama maalesef bulamadım. Katılamadım cenazesine, bu da benim için acı oldu. Evet sözlerimi burada bitirmek istiyorum, Eksiklerim yanlışlarım olduysa bir kez daha özür dilerim. Önceden çalışarak yazılı bir metin hazırlayamadığım için doğaçlama yaptığım bu sunumla umarım, bu hepsi de ayrı ayrı çok değerli sanatçılarımızı, can dostlarımızı, hakkınca anlatabilmişimdir. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Zeytin Ağacının Sırrına Eren Bilge: Kemal Tunç

Türegün TUNÇ

Burada olmak gerçekten çok güzel. Babam benim için şiir demektir; bu nedenle onu anlatabilmek için şiirden yola çıktım ve onu şiirsel ve tasavvufî bir dille anlattım çünkü onun bilge tarafını anlatmak istedim sizlere.

Önce zeytin ağacı vardı
Bu adanın kalbinin derinliklerinde var olan.
Elleriyle gökyüzüne dokunan, kemale eren
Dilin, varlığın, gönlün evi; zeytin ağacı
Sonra Kemal oldu, Lefke'nin aksine düştü gölgesi
Ardından Lefkoşa ile hemhal oldu Kemal
Aynı dili konuştu bu şehirle
Lefkoşa'da yandı
Lefkoşa'da sustu
Lefkoşa'da ağladı.
Sesini Lefkoşa'ya sundu
Tiyatro sevdasıyla yandı Kemal
'Duvarların Ötesi'ne geçti; 'Kör' oldu
'Mavi Tilki' oldu
ve 'Tohum ve Toprak' oldu
Toprak oldu
Toprak oldu Kemal.

Hal değiştirdi Kemal
Hep gönül gözüyle sevdi bu kainatı
Gah çıktı gökyüzüne seyretti alemini
Gah indi yeryüzüne, seyretti alem onu
Yaradana sevdi yaradandan ötürü
Bulut oldu, kuş oldu, su oldu, çocuk oldu,
Aşık oldu, babam oldu
Babam oldu, şiirle ve türküyle var etti beni

Dağım oldu, uçurumum oldu, yıldızlı gecem oldu
Sesiyle besledi beni, o baştan ayağa annemken
Ben, baştan ayağa Kemal oldum.
Beni değiştirdi Kemal
Bu alemde aşkın, gölgenin, hali oldu Kemal
Bildi Hallacı Mansuru, Yunus'u,
Mevlana'yı ve nice aşıkları
Çocuk dilini, baba dilini, dost dilini
Bilge dilini konuştu, durdu, sustu
Rüyasında bir zeytin ağacı gördü
Adanın ucundaki yaşlı zeytin ağacıydı bu
Dost elini uzattı Kemal'e ve anlattı ayı
Derken fısıldadı kulağına o sırrı
Rüyayı yaktı zeytin ağacı,
Sonra ateşten bir nehir oldu alem
Ağaçtan kağıda, kağıttan küle döndü gönül
Ateşten gül bahçesinde yandı Kemal.
Nefesini aşkla boyadı, alemlere aşkla aktı Kemal
Her dem aşkla döndü. Minel aşk değil, enel aşk dedi
ve bu adanın kalbine sığındı Kemal.
Kalbi ada, ada kalbi oldu.

Zeytin ağacı rüyasında Kemal'i gördü
Aşıklar dağında olan bilgeydi bu.
Dost elini uzattı zeytin ağacına ve anlattı aşkı.
Derken fısıldadı kulağına, o sırrı...

Babam Kemal TUNÇ

Nelin TUNÇ

Öncelikle herkese çok çok teşekkür ederim. Sevgili Naciye Doratlı'ya ve bu Sempozyumu hazırlayan ekibe çok teşekkür ederim. Babam adına ve ayrıca ailem adına da. Ve elbette aslında bütün Kıbrıslılar adına çok teşekkür ederim. Çok anlamlı bir gün, burada olmaktan çok mutluyum çok duygulandım.

Babamın hayatı süresince yazdığı ya da oynadığı oyunlardan, rollerden, her zaman bir oyun hep öne çıkmıştır, iz brakmıştır; o da Alekko'yla Caher'dir. Babam Karpaz'daki köyünü Komikebir yani Büyükkonuk'u çok severdi; candan severdi. Oradan esinlenerek, oradaki köylülerin hayatlarını, köyün kendine has şivesini Alekko'yla Caher'i yazarak yaşattı. Önce radyolara sonra sahnelere taşıdı; bu ilk yerli skeçti ve çok sevildi.

Şimdi 45 - 50 yıl öncesine gidelim; tam 49 yıl öncesine, günlerden de Pazar olsun. Radyolarımızın başındayız, saat 10.00 suları... Önce radyolardan 'Kozan Marşı' duyulur, sonra, 'Alekko' diye çağıran güçlü bir erkek sesi. Daha sonra da ikinci bir erkek sesi işitilir, 'Caheer' diye karşılık veren. Bu Alekko ile Caher skecinini sinyal müziğidir ve bu oyun ailelerin yıllarca vazgeçilmez olur. 7 yıl boyunca, her Pazar saat 10'da yayınlanır ve çok sevilir.

Alekko Kimdir?

Alekko, Kıbrıs'ın o zamanlar en ücra köylerinden birinde yaşadığı halde Dünya'da, Kıbrıs'ta olan bitenle çok ilgili, eğitimi olmamasına rağmen herşeyi bilen, iyi kalpli ama çabuk sinirlenen, parlayan, kimseden korkmayan, vatansever, dediği dedik bir Kıbrıslıdır. Bir Karpazlı. Alekko karakteri, o dönem insanını, Kıbrıs insanını, Karpaz insanını çok iyi yansıtır. Alekko'nun kim olduğunu, bir oyundaki kısa bir bölüm çok iyi anlatır. Alekko bir bölümde milletvekilliğine soyunur. Adaylığını koymaya karar verir ve başvuru formu doldurması gerekir. Şöyle doldurur : İşte sizlere babamın, yani Alekko' nun kendi dilinden, Alekko:

Alekko'nun hüvviyet kartı.

Adı: Alekko

Soyadı: Memlekete kelle gomuş Gafgaro

Doğma yeri: Kıbrıs.

Doğma Tarihi: Birinci Alaman harbinda, çapıt çentisi arkasında, yeni ilk mektebe başlıadıydı. Ondan soğra böyüdü.

Buba adı: Cemaat içinde guvvatlı mevkisi olup, kırkbeş güzel davarı, 12 süt ineği, ikiyüz dönüm tarlası olan Atçı Türkçü Mustafullo Gafgaro.

Ana adı : Köylük yerde en bir birinci hanım, gocasına muti, çocuklarını çok seven irahmetli, yattığı yer nur olsun Meyrem Mustafullo.

Öğrenimi: Mektepte bir iki sene dirsek çürüttü.

İşi: Elinden hiçbir iş kaçmaz.

Oyunda başka kimler yoktur ki, Alekko'nun her cefasını, kahrını çeken eşi Hatmalı. Komşuları: Dudu, Pırpır, Emirayşabla, Bakkal Gabardi, Dobro, Durmuşçuk, Tefekçi Seleyman, Hüseyin Gatsallıdayı, Alekko'nun eşeği Karagız, Gıdağracık.

Köpeği Batsalli ve tabii ki Alekko'nun akıl hocası, her konuda muhakkak danıştığı ama kıyasıya da kavga ettiği, hatta yeri geldiğinde dövüştüğü, candostu, kendi deyimiyle en bir birinci arkadaşı, gardaşı Caher: Osman Balıkçıoğlu.

Kısaca sinyal müziğini de dinletmek isterim sizlere, hatırlatmak için.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Kemal Tunç

Ailesinin Gözleriyle Yücel Köseoğlu

Şehbal Köseoğlu HAMZAOĞULLARI

Babamı kaybettikten sonra annemle abim arşivcilik yapmaya başladılar, dolayısıyla birkaç da fotoğraf getirdim yanımda, babamdan bahsederken göstermek üzere. İnsanın babasıyla ilgili konuşması çok zor.

Burada olduğum için, çok çok mutlu olduğumu belirterek sözlerime başlamak istiyorum. Sürçi lisan edersem affola. Çok eski dönemlerden bahsederken belki hata yapabilirim. Kendini Kıbrıs Türk Tiyatrosu'nun gelişmesine vakfetmiş, tiyatrocü, radyocu, Dışişleri Bakanlığı Müdür Muavini, Milli Olimpiyat komitesi üyesi, Yayın Yüksek Kurulu Başkanı, Doğan Türk Spor Klübü yöneticisi, siyasetçi , tercüman, iyi bir eş, iyi bir baba, işte Yücel Köseoğlu, bütün bunların toplamı bir şahsiyet oluyor.

Limasol'da, Köseoğlu Mahallesi'nde, ailesini yoğurtçulukla geçindiren Havva hanım ve Mehmet beyin 5 çocuğundan dördüncüsü olarak, 1938 yılında dünyaya geldi. Köseoğlu Mahallesi, Limasol'un kültür ve eğlence merkezi idi. Bu mahallede Türkler ve Rumlar bir arada yaşamaktaydılar. Bu nedenle Rumca'yı anadili gibi konuşmayı, yazmayı öğrendi. Tiyatroya ve futbola işte bu yıllarda daha ilkokul sıralarında merak saldı. İlk sahne deneyimlerini, okul müsamerelerinde aldığı görevlerle oluşturmaya başladı.

Doğan Türk Birliği aşkı da, o yıllarda düştü gönlüne. İlk ve orta öğrenimini Limasol'da tamamlayan Yücel Köseoğlu, daha sonra Türkiye'den Kıbrıs'a gelen öğretmenlerin de etkisiyle, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde, Tarih eğitimi aldı. Adaya döndüğünde bir süre geçici ilkokul öğretmenliği yaptı. Daha sonra Kıbrıs Radyo Yayın Kooperasyonu'nda program memuru olarak görev aldı. Lefkoşa'da yaşamını sürdürmeye başladığı o yıllarda yeni kurulan *İlk Sahne*'de yer aldı. Böylece hayatının sonuna kadar devam edecek olan tiyatro serüveni başlamış oldu. Profesyonel tiyatro hayatında rol aldığı ilk oyun, Vedat Nedim Tör'ün *Kör* oyunu'dur. Tarih, 1963 Şubat'tır. 1963 Aralık ayında rahatsızlığı nedeniyle ailesinin yanına Limasol'a gider ve 1963 olaylarının başlamasıyla burada mahsur kalır. Yalnız Limasol'da değil Ada'nın her tarafında özellikle Rum'larla ortak veya yakın yaşanan yerleşim bölgelerinde, gece mücahitlik görevi, o dönemde bütün Türk erkeklerinin sorumluluğuydu. Babam da, geceleri mücahitlik yaparken,

gündüzleri de 19 Mayıs Lisesi'nde Tarih öğretmenliği yapmaktaydı. Ayrıca Limasol ve çevresinde yaşayan Türk halkının moralini yüksek milli birlik duygusunu güçlendirmek amacıyla Limasol Sancak Radyosu'nda yayınlar yapıyordu. Bütün bunlarla yetinmeyip bir de içindeki tiyatro aşkıyla görev yaptığı lisede öğrenim gören öğrencileri ve meraklı öğretmen arkadaşlarıyla tiyatro oyunları sahneye koymak için, *Sahne Limasol'un* kurulmasına öncülük etti. Bu oluşumun içinde bulunan isimler şunlardır :Yücel Köseoğlu, öğretmen arkadaşları: Ali Atakan, Tuncay Çağatay, İsmet Çaydamlı ile birlikte, öğrencileri: Mustafa Akıncı, Dr. Hüseyin Cenkler, Ali Giritli, Perihan Halit Toygan, Hale Resa, Hayat Aydınoglu. O dönemde bu ekiple, *Dağyolunda*, *Kahvede Şenlik Var*, *Bütün Oyunlarım*, *Duvarların Ötesi* gibi oyunlar sahneye koyarlar.

1963 yılında Bayrak Radyosu'ndaki görevine geri döner. Yücel Köseoğlu ve Özkan Uygur, Bayrak Radyosu'nda skeçler yapmaya başlarlar. 1969 yılında aynı yıllarda Halkın Sesi Gazetesi'nde rumuz kullanarak yazılar yazmaya başlar. Daha sonra bu yazılarını Ortam Gazetesi'nde sürdürür. Bu dönemde yeniden *İlk Sahne*'de oyunlarda rol almaya başlar Yücel Köseoğlu. *İlk Sahne* Yücel Köseoğlu'nun, ölünceye kadar hiç kopmadığı ve Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nda da birlikte olma şansı bulduğu en kadim dostu Kemal Tunç ile tanışmasını sağlar. Burada, Üner Ulutuğ, Hakan Demircioğlu, Bilal Demircioğlu, Hatice Söğüt, Gönül Demircioğlu ve Ayla Haşmet'in adını anmadan geçemeyiz. Bu önemli isimler de Yücel Köseoğlu'nun tiyatro yaşamının önemli mihenk taşlarıdır.

Bir dönem 1970'li yıllarda Türkiye'den Kıbrıs'a gelen Tekin Akmansoy'la da çalışma fırsatı bulur. Devlet Tiyatrosu'ndan politik nedenler ile ayrılmak zorunda kalan Yücel Köseoğlu, Yaşar Ersoy, Osman Alkaş ve diğerleri, tiyatro serüvenlerine Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nda devam ederler. Yüreği sanat ve tiyatro aşkıyla dopdolu bir genç olan Yaşar Ersoy, ruhunu ve gönlünü ortaya koyarak Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun yeniden canlanması için çaba sarfederken, emektar tiyatrocular arkadaşlarını da unutmaz. Yücel Köseoğlu, değer bilir Yaşar Ersoy sayesinde son nefesine kadar Belediye Tiyatrosu'nun sahne tozunu yutmaya, havasını koklamaya devam eder. Defnedildiği gün bile, Belediye Tiyatrosu serüveni sürerken 1986 yılında Yaşar Ersoy'un, Satirigo Tiyatrosu ile yaptığı görüşmelerde tercümanlık yapar ve imzalanan anlaşma doğrultusunda Belediye Tiyatrosu Aristoteles'in, *Barış* isimli oyunu ile Güney Kıbrıs'a konuk olur. Böylece eşitlik, sevgi,

saygı içerisinde bir tiyatro ilişkisi Kuzey ve Güney Kıbrıs arasında başlamış olur. (O günlerden fotoğraflar görüyoruz.) (Evet Rum arkadaşlarıyla beraberken çekilmiş).

Yaşar Ersoy: Bir yanlış bilgilendirme olmasın. *Barış* oyunu Türkçe oynandı. Orjinal metin zaten eski Yunanca idi ancak *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* kapılar açıldıktan sonra oynandığında, Rumca oynamıştık. Osman Alkaş, Rumca bilmeyen bir Türk tiyatrocusu olarak Rumca oynadı ve çok da başarılı oldu.

Türkey Öztigin: Evet Yücel abiden de duyduğum kadarıyla Osman bey Rumca bilmemesine rağmen herhangi bir Rum'un bu durumu farkedemeyeceği kadar başarılı kullanmış Rumcayı.

Ayla Haşmet: Aziz Nesin'in bir oyununu da oynadılar.

Yaşar Ersoy: Aziz Nesin'in, *Birşey Yap Met*'ini de Güney'e götürdük. Türkiye'de *Fırçacıların Savaşı*, *Birşey Yap Met*'i, Rum tarafına götürdük Ayla Hanımla da beraber. Orada fotoğrafları göremedim. Benden koyun arşiv: Yaşar Ersoy diye de belirtmeyi, (hassasiyetim vardır.) unutmayın.

Yayın Yüksek Kurulu Başkanlığı da yapan *Yücel Köseoğlu* yaptığı tercüme ile çeşitli sivil toplum örgütleri, sendikalar, siyasi partiler ve yardım kuruluşlarına katkı sağlayan sağlam bir sosyal demokrat olarak yaşamıştır. Onun için ailesi herşeyin üstündeydi. *Yücel Köseoğlu*, 46 yıl aynı yastığa baş koyduğu eşi Tülin Köseoğlu ile 1966 yılında Limasol Park Gazinosu'nda düzenlenen düğün töreniyle dünya evine girdi. Mutlulukları bir yıl sonra dünyaya gelen oğulları Kürşat Köseoğlu'yla çoğaldı. *Yücel Köseoğlu* eşi Tülin Köseoğlu ile her Kıbrıslı Türk'ün yaşadığı o zor yıllarda oğulları anneanne ve dedesinin yanında Limasol'da 7 yaşında esir düştüğünde bile yıkılmadı. Hastalıkta, sağlıkta, iyi günde kötü günde en büyük desteği eşi Tülin Köseoğlu'ndan aldı. 1972 yılında Yücel ve Tülin Köseoğlu'nun, kızları ben Şehbal Köseoğlu dünyaya geldim. Böylece ailenin sayısı dörde yükseldi.

Annemin ağzından, babamla ilgili anlattıklarına yer vermek istiyorum bu bölümde:

“Eşim tiyatroya çok ciddiyetle bağlıydı. Evde rolüne çalışırken bazen beni karşısına alır karşı rolü de bana okuturdu. Limasol'daki tiyatroyla yoğrulmuş yıllarımız çok güzel geçti. Oyunun sahnelendiği gecelerde rol arkadaşları ile yemeğe gidilir, hep birlikte kadeh kaldırılırdı; bu nedenle ben eşimin tiyatrocusu arkadaşlarını adeta ailemin bir ferdi gibi görürüm”.

“Eşimin ikinci tutkusu olan Doğan Türk Birliği de evimizin gündeminde çok önemli bir yer tutardı. Yücel, Lefkoşa’da yaşamaya başladıktan sonra Doğan’ın Futbol Federasyonu temsilciliğini de uzun yıllar yürüttü. Doğan Türk Birliği oyuncularını şampiyonluk kazandıklarında İngiltere’ye götürmek için söz verdi fakat yıllar, parasızlık yılları. Yücel evimizi ipotek vererek kredi aldı ve oyuncuları İngiltere’ye götürdü daha sonra klüp tabii ki bu krediyi ödedi. Yücel, Doğan Türk Birliği’ni kendi evini ipotek edecek kadar seviyor, sahipleniyor ve yönetici arkadaşlarına tam olarak güveniyordu. Kadim dostu Şinasi Konuloğlu, Doğan Türk Birliği- Gönyeli maçı sonrasında kalp krizi geçirerek hayatını kaybettikten sonra Doğan Türk Birliği maçlarını izleyemez oldu. Maç sonuçlarını kulüpten gelen telefonlarla öğrenir maç sonucu gelene kadar gergin ve huzursuz bir bekleyiş hüküm sürerdi. Eğer maç kazanılmışsa neşelenir, eğer maç kaybedilirse direk yatmaya gidilirdi”.

Yine annem aktarıyor:

“Yücel hiçbir zaman sesini yükselterek konuşmazdı; çok hoşgörülü bir insandı, her işini rica ile yaptırırdı. Görüntüsü sert ama yüreği pamuk kadar yumuşaktı. İyi bir eş, iyi bir babaydı.”

Abim Kürşat Köseoğlu babamla ilgili bir anısını anlattı. Abim diyor ki:

“Babam, bizlerin hayatına hiçbir zaman, kendi hayalleri doğrultusunda yön vermeye çalışmadı. Hayallerimizin peşinden koşmamıza ve yaşam felsefemizi kendimizin belirlememize destek verdi. Küçükken ne kadar yaramazlık yapsam: “Kürşaat yapma babam” deyip geçerdi. Babam geçimini hiçbir zaman tiyatrodan kazanmadı ama bu iş hep profesyonel gözle baktı. Babamın metin ezber çalışmalarında evde karartma yaşanırdı. Çocukluğumuz kulislerde geçti. Ben 5 yaşındayken babam *Toros Canavarı* isimli bir çocuk oyununda *Toros Canavarı*’ni canlandırıyor. Oyunun sonunda rol gereği babamı öldürdüler öyle çok ağlamıştım ki babam neredeyse izleyicileri selamlamadan yanıma gelip beni teselli etmek zorunda kalmıştı.”

Benim gözümde (Şehbal Köseoğlu Hamzaoğulları) babam:

Babam ve ben birlikte vakit geçirmekten çok hoşlanırdık. Sohbet eder arabayla gezer, yemeğe gider, hatta bazen birlikte öğlen uykusuna yatarıdık. Hep anneme derdim: ‘Çekil anne yıllardır yanında yatıyorsun sen biraz da ben yatayım’ diye. Bir keresinde ben çok küçükken babam beni *Kemal Tunç* ile birlikte yapacakları bir radyo temsilinin bant kaydı

için Bayrak Radyosun'a götürdü. Kayıt esnasında stüdyoya girmeme izin verdiler. Küçük olduğum için sürekli hareket ediyor bir türlü kaydın tamamlanmasına izin vermiyordum. Ne Kemal Amca, ne de babam hiç aldırış etmediler bana o kadar sabırlı davrandılar ki asla beni stüdyonun dışına göndermediler ama neredeyse 2 saatte tamamlanacak olan iş, 4-4.5 saatte tamamlanabildi. Müthiş eğlenceli bir gün geçirmiştim onlar için sanıyorum çok eğlenceli değildi.

Tülin-Yücel Köseoğlu çiftinin oğulları Kürşat Köseoğlu, Şeniz Koruyanın Köseoğlu ile evlidir. Çiftin, Deniz isminde bir kızları bulunmaktadır. Ben ise Ogün Hamzaoğulları ile evli olup, Alarya isminde bir kız çocuğuna sahibim. Evet *Yücel Köseoğlu* sevgi, saygı, barış, eşitlik ve hoşgörü temeline dayandırdığı, sanatla dopdolu geçen hayatını, 2 Temmuz 2011 tarihinde, yakalandığı amansız hastalık sebebiyle sevenleri tarafından kucaklanmış olduğu bir zamanda kaybetti. Her zaman olduğu gibi yanında, en büyük dayanağı eşi Tülin Köseoğlu bulunmaktaydı. Ondan geriye çok güzel sözler, çok güzel hatıralar ve oyunlarından resimler, dostlar, arkadaşlar ve derinliklerinde çok güzel şeyler anlatan, o güzel yemyeşil gözleriyle baktığı fotoğraflar kaldı. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Yücel Köseoğlu

Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi'nde ve Toplumsal Süreçte Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu

Yaşar ERSOY

Tiyatromuzun ve tiyatromuzun aynasından bakarak toplumumuzun tanıklığını yapmaktayım yazdıklarımla ve kitaplarımla. Bu kitaplarda tiyatro alanında toplumda iz bırakan Kıbrıslı Türkler gün ışığına çıkarılıyor, belgeleniyor ve unutulmamaları için tarihin hafızasına kaydediliyor. Aşık Veysel'in iki kapılı han diye tanımladığı bu dünyaya gelir, yaşar ve gideriz. Yaşamımızın değeri ise geride bıraktığımız izle ölçülür ve anılır. Geride bir iz bıraktık mı? Bıraktıysak hayırlı bir iz mi? Yoksa hayırsız mı? Çünkü insanları bu konuda üçe ayırabiliriz :

- 1- Hayırlı iz bırakanlar;
- 2- Hayırsız iz bırakanlar;
- 3- İz bırakmayanlar.

Hayırlı iz bırakanlar öldükten sonra hayırla anılacaklar ve bıraktıkları izle yaşayacaklar. Hayırsız iz bırakanlar ise öldükten sonra lanetle anılıp yaşayacaklar. İz bırakmayanlar ise unutulup gidecekler hiç yaşamamışçasına. Şair Ataol Behramoğlu'nun dediği gibi; çünkü '*ömür dediğimiz şey hayata sunulmuş bir armağandır ve hayat sunulmuş bir armağandır insana*'. Bütün mesele sunulan armağanı iki kapılı bu handa iyi, güzel, doğru ve hak yolunda kullanabilmekte. DAÜ-KAM'ın düzenlediği 7. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nda Kıbrıs Türk Tiyatrosu'na hayırlı iz bırakan üç insanın heyecanları, coşkuları, hüznüleri, hayal kırıklıkları ortak üç insanın, umutları, umutsuzlukları, bu ülkede, bu topraklarda doğmuş, yolları ve hayatları kesişen üç insanın; yaşadıkları ülkeye ve topraklara silinmez izler bırakmış olan üç insanın, Kıbrıs Türk Tiyatro hareketinde *İlk Sahne*'nin kuruluşunda kader birliği yapıp bir milad oluşturan üç insanın, bu topluma ve tiyatroya sevgisi hiç bitmemiş ama yürekleri yetkililere ve kimi meslektaşlarına kırık üç insanın, Üner Ulutuğ, Yücel Köseoğlu, Kemal Tunç'un bıraktıkları izi, o iz üzerinden yarım asıra aşkın Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi'nin ve Kıbrıslı Türklerin sosyal ve siyasal yaşamının tanıklığını yapmaya çalışacağım.

1950’li yılların sonları ve 1960’lı yılların başları, Kıbrıslı Türkleri, sanatın her dalında buluşturmaya çalışan bir dernek var: *Güzel Sanatlar Derneği*. Bu dönemde Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında bir yumuşama başlar Londra ve Zürih anlaşmaları çerçevesinde Kıbrıs Cumhuriyeti’nin 1960’da kurulmasıyla adada İngiliz sömürge yönetimi sona erer. İşte bu süreçte *Güzel Sanatlar Derneği*, çalışmalarıyla öne çıkar. Derneğin tiyatro çalışmalarında *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç*, *Osman Balıkçioğlu*, *Bilal Demircioğlu*, *Hakan Demircioğlu*, *Hülagü Aytaçoğlu*, *Rasih Işıklar*, *Hatice Söğüt* yer alır. Dernek çalışmaları 1962 yılına gelindiğinde sıkıntılar yaşamaya başlar ve çalışmalar aksar. İşte tam bu süreçte *Üner Ulutuğ* Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü’nü bitirir ve Lefkoşa’ya döner. Heyecanlıdır, umutları bilenmiştir, aldığı eğitim ışığında tiyatro yapmak istemektedir; onun için de yeni bir tiyatro oluşumuna gidilmesi gerektiği düşüncesindedir. Bu düşüncesini arkadaşlarıyla paylaşır ancak yalnız kalır, bu yalnızlık uzun sürmez. *Kemal Tunç*’un anlatımıyla tanıklığımızı sürdürelim:

“1963 yılına gelindiğinde *Güzel Sanatlar Derneği* faaliyet yapamaz durumdaydı; arkadaşlar derneği yeniden canlandırmak için çalışıyorlardı. *Üner Ulutuğ*’un konservatuvar’ı bitirip döndükten sonra tiyatro ile ilgili farklı görüşler ortaya koyması ortamı hareketlendirdi. *Üner Ulutuğ*, *Güzel Sanatlar Derneği*’nin miadını doldurduğu ve yeni bir örgütün kurulması gerektiği görüşündeydi. *Üner Ulutuğ* profesyonel ve yalnız tiyatro çalışması yapacak bir örgüt kurmak istiyordu. Diğer arkadaşlar ise *Güzel Sanatlar Derneği*’ni canlandırmak ve tiyatro, müzik, plastik sanatlar alanında çalışmalara devam etmek istiyorlardı. *Üner Ulutuğ* önce benimle konuştu. Sonra ben *Güzel Sanatlar Derneği*’ndeki arkadaşlarla bir toplantı yaptım. Arkadaşların sıkıntılara rağmen derneği canlandırmak istediklerini ve yeni örgüt kurmaya ihtiyaç olmadığı görüşünde olduklarını *Üner*’e anlattım. *Üner* benim düşüncemi sordu: Ben de, “kusura bakma” dedim. “Herkes aynı görüşte, gel derneği canlandıralım, dernekte faaliyet gösterelim” dedim. *Üner* çok zeki ve akıllı biriydi ve *Rasih Işıklar*’a birtakım rol vaatlerinde bulundu. Dernekte aldığımız karara rağmen *Rasih*, *Üner*’in yanına geçti ve birlikte tiyatro kurma çalışmalarına başladılar. Benim canım sıkıldı tabii. *Rasih*’a darıldım küstüm. *Rasih*, konuşmak için yanıma geldi. Ben: “Konuşmam git işine,” dedim. “Sen adam değilsin; biz ne karar aldık sen ne yapıyorsun?” dedim.

Üner'le bir başka gün karşılaştık. Üner: “Teklifim geçerlidir. Gel beraber kuralım şu tiyatro örgütünü” dedi. *Rasih*'a çok canım sıkılmıştı. “*Rasih*'ı atarsan geri gelirim” dedim. Üner:“Atarım” dedi. Oysa *Rasih* pişman olmuş ve Üner'e bu iş olmaz demişti. Arkadaşlar bu defa bana bozuldular. Ben *Rasih*' in durumunu daha sonra öğrendim. Üner o an bana söylemedi.

Üner, ne olursa olsun bir tiyatro kurmayı aklına koymuştu. 1963 yılının Şubat ayında *İlk Sahne* tiyatro topluluğunu kurduk. Kuruluşunda Üner, ben, *Bilal Demircioğlu*, *Hatice Söğüt*, *Yücel Köseoğlu* vardı. Daha sonra *Mesut Nazım* ve *Ayla Haşmet* konservatuvar bölümünü bitirerek bize katıldılar. Yayınladığımız *İlk Sahne* dergisinde bu isimler vardır.

Bir karar defterimiz vardı oturup konuşur yapacaklarımızı kararlaştırırdık ve bu deftere yazardık. *İlk Sahne*'nin ilk oyunu Vedat Nedim Tör' ün yazdığı *Kör* oyunuydu. Böylece Kıbrıs'ta ilk özel tiyatroyu kurmuş olduk. *İlk Sahne*'nin isim babası benim. Ülkemizde ilk kez sadece tiyatroyla uğraşacak bir örgüt kurulacaktı. Bunun için da adını *İlk Sahne* koymayı önerdim ve bu fikir arkadaşlar tarafından da uygun görüldü. Tiyatro topluluğunun adını *İlk Sahne* koyduk.”

Kemal Tunç'un anlatımları:

Böylece Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu'nun ortak tiyatro serüveni, Kıbrıs Türk Tiyatro hareketinde bir milat olarak kabul edilen *İlk Sahne*'yle başlar. *Kemal Tunç*' un da belirttiği gibi *Üner Ulutuğ* bir tiyatro topluluğu kurmayı kafasına takar ve inatla çalışır. O günlerde *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Bilal Demircioğlu*, Feride Hikmet'in evinde - şair Feride Hikmet'in - buluşur ve *İlk Sahne*'yi kurma kararı alırlar. *İlk Sahne* tiyatro topluluğu 26 Şubat, 1963 tarihinde *İlk Sahne* adında bir de dergi yayınlar.

Dergide *İlk Sahne* adı altında bir tiyatro topluluğu kurduklarını ve çok çalışacaklarını belirterek amaçlarını şöyle açıklarlar:

Hemen şunu söyleyelim ki *İlk Sahne*'nin gayesi para kazanmak değildir. Gayemiz, Kıbrıs'ta tiyatro faaliyetlerinde bulunmak, bu sanatı sevdirmek ve kabiliyetleri ortaya çıkarmaktır. Bunun için de ücretleri ucuz yaptık halbuki bizim masraflarımız çok daha fazla, herşeyden önce halkın alakasına ihtiyacımız var. Ne kadar zor şartlar içinde hazırlandığımızı görüyorsunuz sevgili seyirciler. Ama yılmıyoruz bu zorluklardan. Size güveniyoruz. Para kazanmak istemiyoruz biz, yeter ki zarar etmeyelim; sizden aldığımızı daha iyi şeyler için yine size

vereceğiz. Sizden ne kadar fazla alaka ve sevgi görürsek o kadar çok olacak sevincimiz; o kadar çok çalışacağız. Ve sizlere güzel eserler seyrettireceğiz; çok daha güzel eserler. *İlk Sahne* sadece bizim değil sizin de malınızdır. *İlk Sahne* yaşamak arzusunda çırpınan bir yavru; onu yaşatın sevgili seyircilerimiz. Onun size çok ihtiyacı var.

İlk Sahne'nin kuruluşu toplumda heyecan yaratır. Araştırmacı yazar Harid Fedai *İlk Sahne* dergisinde, *İlk Sahne*'nin kuruluşunu 'mutlu yarışların eşiğinde' diye nitelendirerek, tiyatro alanında yapılan bu girişimi, 'demek bu alanda da toplumumuz için gün doğuyor' diye vurgular. Harid Fedai'nin uzun olan yazısının altı çizilecek bölümleri ise şöyledir:

"Kendilerini tiyatroya adanmış *İlk Sahne* oyuncularından bu kararlarını öğrendiğim gün çok sevindim. Demek bu alanda da toplumumuz için gün doğuyor. Mutlu yarışların yakınlığına daha da inandım. Artık haftada iki gece bizim de bir üç duvarlı dünyamız olacak orada ruhumuz gıda pınarlarından gümröhına, yani bolluğuna kavuşacaktır. *İlk Sahne*'nin toplumumuz için ne kadar faydalı olacağını kestirmek şimdiden mümkündür. Kıbrıs, tuluat gruplarından ciddi bir sahneye, ağırbaşlı bir seyirci kitlesine yükselmekte geç bile kalmıştır. Her sınıf insanı yanyana getirerek toplumu eğitmek konusunda öyle sanıyorum ki tiyatro büyük avantaja sahiptir. Sahnesiz bir toplumun yükseleceğinden şüphe etmemek mümkün olur mu?"

İlk Sahne repertuarına alacağı eserleri, modern tiyatro anlayışı ve zevkine göre seçerken Kıbrıs'ta aydınlardan da beklenenler var. Eser yazmak veya çevirmek. Bu işbirliğinin başarı dolu yarışlara uzanması en içten temennimizdir. Sizin de gözünüz aydın sayın seyirciler. Özel tiyatro niteliğinde kurulan *İlk Sahne*, *Kör* oyunundan sonra *Cephede Pıknık*, *Pusuda*, *Duvarların Ötesi* oyunlarını sahneler. *İlk Sahne* disiplinli ve ciddi çalışmalarıyla iyi bir tiyatro seyircisi oluşturma yolunda da önemli adımlar atar, ancak ısrarla talep etmelerine rağmen yöneticilerden ilgi ve destek görmezler. *İlk Sahne*'nin kurucuları, ilgili ve yetkili yöneticilerden destek görmemesine rağmen tüm zorlukları aşarak 1963 Şubatı'ndan, 21 Aralık'a kadar yukarıda adları belirtilen dört oyunu sahnelerler. Parasal zorlukları yenmek için de kampanya başlatırlar. Tiyatro yapmak ve *İlk Sahne*'yi yaşatmak için azimli ve kararlıdırlar; ancak 21 Aralık 1963'te iki toplum arasında başlayan kanlı çatışmalar, *İlk Sahne* çalışmalarının durmasına neden olur. Kanlı çatışmalar nedeniyle ortak bir devlet olan Kıbrıs Cumhuriyeti sadece Rumların yönetiminde kalır. Kıbrıs Türk

Liderliği ise kendi öz yönetimini oluşturur. Kıbrıslı Türklerin önemli bir bölümü belli bölgelerde toplanır. Bir kısmı da göç eder.

Bu sürede *İlk Sahne*'nin oyuncularından *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç* 'Mücahidin Sesi' olarak nitelendiren Bayrak Radyosu'nda çalışmaya başlarlar. *Yücel Köseoğlu* ise Limasol'da kurulan Limasol Sancığı'na ait Sancak Radyosu'nda görev alır. *İlk Sahne*'nin diğer sanatçılarından *Ayla Haşmet*, *Hilmi Özen* ve *Hatice Söğüt* de Bayrak Radyosu'nda görev yapar. Tüm Kıbrıslı Türkler mücahit kimliğindedir. Yönetimleri ise Bayraktarlık ve Sancaktarlık tarafından yürütülmektedir. Toplum sosyal, ekonomik sıkıntılar çekmektedir. Çatışmalar sürmekte, ölümler, göçler yaşanmaktadır. İşte böyle bir süreçte bile *Üner Ulutuğ* ile *Kemal Tunç* tiyatro yapabilmeyi koşullarını ararlar.

Yeni kurulan ve büyük sıkıntıları olan Bayrak Radyosu'nun teknik donanımına parasal katkı sağlamak amacıyla *İlk Sahne*'yi yeniden toparlamak üzere çalışmalar başlatılır. *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç*, *Erkek Güzeli* oyununu sahnelerler. Oyunu, *Üner Ulutuğ* yönetir. Oyunda, *Kemal Tunç*, *Hatice Söğüt*, *Hilmi Özen*, *Üner Ulutuğ*, *Nagehan Halit*, *Orhan Avkıran*, *Zerrin İbrahim*, *Sabiha Tuncer* rol alırlar. *İlk Sahne*'yi yaşatmak için özellikle *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç* büyük bir uğraş verirler; ancak yöneticilerin ilgisizliği ve toplumlararası çatışmalar *Üner Ulutuğ* ile *Kemal Tunç*'un bütün uğraşlarına engel oluşturur ve *İlk Sahne*, çalışmalarını durdurmak zorunda kalır. *Yücel Köseoğlu* ise Limasol'da tiyatroya gönül verenlerle ve öğrencileriyle birlikte tiyatro yapmanın koşullarını yaratır ve oyunlar sahneler. Tiyatro yapma sevdalısı üç insan yaşanan toplumsal siyasal koşullar nedeniyle engellere takılır, moralleri bozulur ilgili ve yetkili yöneticilerden destek isterler ama beklenen desteği bulamazlar. *İlk Sahne* zor bir dönemece girer ama umutların söndüğü bir anda sürpriz bir gelişme olur. İlgili ve yetkili sivil yöneticilerden talep ettikleri desteği göremeyen *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç* bekledikleri desteği dönemin en üst düzey komutanı Bayraktar Kemal Coygun'dan görürler. Bu sürpriz gelişmeyi yine *Kemal Tunç*'tan dileyelim:

“1965 yılı idi. Bayraktarlık dönemi; bir kokteyl vardı, bütün resmi kişiler oradaydı. Bizi de davet ettiler, gittik. Dönemin Bayraktarı *Kemal Coygun* da oradaydı. Bayraktarın yanında sohbet ediyorduk. Bayraktar bize, ‘Bir ara güzel oyunlar oynuyordunuz siz, neden şimdi oynamıyorsunuz?’ diye sordu. Ben, ‘Savaş ve parasal sorunlar

nedeniyle.’ dedim. Üner hemen söze girdi ve “Haklısınız efendim ancak oyun sahneleyebilmemiz için Maarif Dairesi’ne bağlı kadrolu bir tiyatro kolu olması lazım, ödenek ayrılması lazım, yönetimden destek görmemiz lazım.” dedi. Bunun üzerine Bayraktar, “Tamam, ben tiyatroyu kurdum.” dedi. Üner’le ben şaşırдық; birbirimize baktık. Bayraktar kokteylde bulunan dönemin Cemaat Meclisi Başkanı Şemsi Kazım’ı ve Maarif Dairesi Müdürü Hüsnü Feridun’u yanına çağırdı. Onlara şöyle dedi: “Bakın arkadaşlar resmi tiyatroyu kurdum; yarından itibaren tüzüğünü hazırlayın. Tiyatro Maarif Dairesi’ne bağlı olarak çalışacak.” Üner’le ben hem şaşırдық hem de sevinçten yerimizde duramaz olduk. Daha önce *İlk Sahne*’yi yaşatmak için çalmadığımız kapı, gitmediğimiz makam kalmamıştı; bütün uğraşlarımız boşa gidiyordu; oysa şimdi hayalimiz hiç beklenmedik bir anda gerçekleşiyordu. Hemen ertesi gün Maarif Dairesi Müdürü Hüsnü Feridun’a gittik. Hüsnü Feridun bizlere, “Tamam. Emir büyük yerden; hemen tüzük çalışmasına başlayalım.” dedi. Bir tüzük çalışması başlattık ve böylece *İlk Sahne* Maarife bağlı resmi ödenekli bir tiyatro olarak çalışmaya başladı.”

Kemal Tunç’un da anlattığı gibi Maarif Dairesi bünyesinde çalışmalar başlatılır. Böylece 14 Ekim, 1965’te toplanan Türk Cemaat Meclisi İcra Heyeti, Kıbrıs Türk Tiyatrosu kuruluş yasasını görüşerek onaylar. Bu karar çerçevesinde Maarif Dairesi Müdürlüğü’ne bağlı ödenekli resmi bir kuruluş olarak *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne* kurulur. Üner Ulutuğ ve *Kemal Tunç*’un gördüğü düş gerçekleşir. Tüm Türk Cemaat Meclisi İcra Heyeti’nin 17 Mart, 1966 tarihli ve 200 numaralı kararıyla da *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne* müdürlüğüne Üner Ulutuğ, müdür muavinliğine ise *Kemal Tunç* atanır. Ayla Haşmet, Hamdi Atalay, Ayer Kaşif yönetim kurulu üyeliğine, Hasan Şefik Altay, Mahir Bahire Selim de edebi komite üyeliğine getirilir. Hilmi Özen ile Ayla Haşmet ise rejisör ve oyuncu olarak görevlendirilir. Daha önce *İlk Sahne* tiyatro topluluğuna tahsis edilen Atatürk İlkokulu salonunda da onarım yapılır ve Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne* olarak da adlandırılır. Kıbrıs Türk toplumunun kazandığı bu sanat kuruluşu denilebilir ki dönemin en önemli sanat olayıdır. İki toplum arasında süren çatışmalar, Kıbrıs Türk toplumuna uygulanan baskılar ve dışlamalar göçler, işte böyle bir dönemde Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve diğer arkadaşları ısrarla uğraşarak Türk Cemaat Meclisi Maarif Dairesi’ne bağlı resmi ödenekli bir tiyatro kurmak ve yaşatmak için vermiş oldukları mücadele, dönemin koşullarında çok

önemli ve değerli bir olaydır hatta basında rönesans başladı diye nitelendirilir. Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne* yeni bir heyecan ve moral güçle yoğun bir çalışma temposuna girer. 1966 yılında *Ocak*, *İndekiler*, *İnsansızlar*, *Tuzak* oyunları peşpeşe sahnelenir.

1967'de ise *Kahvede Şenlik Var*, *Yarın Cumartesi*, *Mavi Tilki* ve *Sürünün Beyaz Kuzusu* sahnelenir. Bu oyunların hemen hemen hepsinde Osman Balıkçıoğlu, Ayla Haşmet ve burada bulunanlar rol almışlardır. Bizler o dönemlerde henüz izleyiciydik. Ancak büyük heyecanlarla kurulan *İlk Sahne*, Maarif Dairesi bürokratlarının müdahalesi ve kimi sanatçıların küçük hesap tartışmaları nedeniyle zaafa uğrar ve hız kesmek zorunda kalır. Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç ile birlikte *İlk Sahne*'nin kuruluşunda yer alan Yücel Köseoğlu'nun tiyatro çalışmalarını 1964 yılında Limasol'da *Sahne Limasol*'da sürdürdüğünü belirtmişim. Yücel Köseoğlu'nun öncülüğü ve yönetiminde çalışan *Sahne Limasol*, 1965'de *Pusuda*, *Onlar İçimizde Yaşadıkça* oyunlarını sahneler. Aynı sezon *Sahne Limasol* isimli bir de dergi yayınladılar. Dergide, derneğin ve *Sahne Limasol*'un amaçları anlatılır. Tiyatronun en etkili bir öğrenim kurumu olarak belirtildiği yazılarda tiyatronun çağdaş uygarlığa erişme yolunda en etkili bir araç olduğunun da altı şöyle çizilir; Yücel Köseoğlu dergideki uzun yazısında şu konuların altını çizer:

“Sizlere iyi oyun sunabilme düşüncesiyle elimizden geldiğince emek sarfettik, yorulduk. Sizleri tatmin edebildiysek emin olun hiçbirimizde yorgunluk diye birşey kalmayacak, herşeyden önce siz sayın halkımıza teşekkürü borç biliriz. Çünkü siz sayın halkımızın destekleriyle ayakta durabiliyoruz. Çalışmalarımıza ışık tutacak tenkitlerinizi sabırsızlıkla bekliyoruz. Bunun altını çizmek isterim: Bugün sanatçılarımıza tenkit yapıldığı zaman öfkelenirler ve tenkit yaparak hiçbir eleştirmenin heykeli dikilmedi diye yanıt verirler. Bu memlekette istikbalinden emin hür bir toplum olarak tutunabilmemiz, her sahada olduğu gibi büyük ölçüde kültürel sahada sistemli ve feragatli çalışmalarımıza da dayanacaktır. *Sahne Limasol*'da Yücel Köseoğlu'nun yanında şu isimler yer alır: Memduh Yalçın, Perihan Halit, Mustafa Akıncı, AliAtakan, Metin Erinç, Giray Ali, Kübilay Çaydamlı, Selen Selışık, Hüseyin Cenk, Ayten Berkal, Yaşar Ersoy gibi isimler bulunmaktadır. *Sahne Limasol*'da 1966'da, Anton Cheov'un *Teklif* ve *Dağ Yolunda*, ve Turgut Özakman'ın *Duvarların Ötesi* oyunlarını sahneler. *Sahne Limasol*'un çalışmaları yoğun bir şekilde sürerken *İlk Sahne*'yle temaslar geliştirilir. Bu temaslar Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu arasında tiyatroyu

geliştirmek, yaygınlaştırmak amacıyla yapılır. *Yücel Köseoğlu* yönetiminde çalışan *Sahne Limaso'lun*, *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç* yönetiminde çalışan Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne*'ye katılması planlanmaktadır. Bu konuda *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* hemfikirdirler ve bu doğrultuda çalışırlar. Böylece Limasol'da da ödenekli bir resmi tiyatro hayata geçirilmiş olacaktır. *İlk Sahne*'nin kuruluşuna en üst askeri otorite olan Bayraktar'ın karar vermesinden cesaret alan *Yücel Köseoğlu*, bir dosya hazırlayıp Bayraktar'a gönderir; bu dosya *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç*'un bilgisinde hazırlanır. *Yücel Köseoğlu* hazırladıkları dosyada *Sahne Limasol*'un çalışmalarını, amaçlarını, gazetelerde haklarında çıkan yazıları, sıkıntılarını belirtir ve *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*'nin bünyesine *Sahne Limasol*'un da alınmasını arzeder. Bayraktara gönderilen dosyadaki *Yücel Köseoğlu* imzalı yazının son paragrafı aynen şöyledir:

“Arzumuz, Kıbrıs Türk Tiyatrosu statüsü içinde çalışmak ve bu alanda yetiyecek kabiliyetlere gereken değeri vermektir. Bu çalışmaların, cemaatimizin sosyal ve fikir yönünden gelişimini sağlayacağı kanaatindeyiz. Tiyatronun gelişmesi halinde, ki gelişmesi şarttır, sosyal problemlere değinmesini bilen yazarların da yetiyeceğine kuvvetle inanmaktayız. Bunun ise sosyal problemleri pek çok olan cemaatımıza sağlayacağı faydalar sonsuzdur.” Ancak bu öneriye Maarif Dairesi Müdürlüğü olumlu bakmaz. Bu konuda *Yücel Köseoğlu* şunları anlatarak tarihe not düşer:

“*Üner*'le konuştum. *Üner*'in amacı *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*'ye bağlı diğer kazalarda da tiyatro kurmaktı. Ben de aynı fikirdeydim. *Sahne Limasol*'un kuruluş amaçlarından en önemlisi de buydu. Bu gerçekleşemedi. Lefkoşa'da Maarif Dairesi'nden sıcak yaklaşım olmadı ve böylece amaçları ortak olan üç insanın *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu*'nun Kıbrıs Türk Tiyatrosu adına idealleri dönemin ilgili ve yetkili yöneticileri tarafından engellenir. Maarif Dairesi Müdürlüğü'nün olumsuz yaklaşımı üzerine *Sahne Limasol* bünyesinde özveri ile çalışanların morali bozulur ancak çalışmalarını yürütürler. 1967'de *Bu Destan Bizimdir*, 1968'de de *Kahvede Şenlik Var* oyunlarını sahnelerler. Maarif Dairesi'nin yetkilileri, *İlk Sahne* ve *Sahne Limasol*'un yönetsel ve sanatsal işleyişine de müdahale etmeye başlarlar. İlk iki yılda resmi kimlikle kurulduktan sonra 1965'te, 1966, 1967 yıllarında, sekiz oyun sahneleyen *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*, 1968'de bu

müdahalelerden dolayı sadece bir oyun, *Yağmurcu* oyununu, sahneleyebildi. Maarif Dairesi'nin sürekli müdahalelerinden, müdür *Üner Ulutuğ* ve müdür muavini *Kemal Tunç*'un rahatsızlığı giderek artar. *Üner Ulutuğ* bu bürokratik müdahaleleri kabul etmez ve müdürlükten 16 Aralık, 1968'de istifa eder. *Kemal Tunç* gelişen olayları şöyle anlatır:

Üner birgün bana geldi, "Ben istifa edeceğim." dedi.

"Neden" dedim.

"Ben bu şekilde devam edemem" dedi.

"Ne şekilde yani" dedim.

Üner şöyle yanıtladı:

"Müdahale, benim sanatçı anlayışıma ters gelir, ben istifa edeceğim."

Ben, "Yapma" dedim. *Üner* beni dinlemedi ve istifa etti. Bu olay üzerine Maarif Müdürü Hüsnü Feridun beni çağırdı ve gittim. Hüsnü Feridun bana: "Bak *Üner* istifa etti. Sen *Üner*'in yerini, görevini devralır mısın?" dedi.

Ben, "Yok almam" dedim .

Hüsnü Feridun: "Yani sen de aynı kafada, aynı düşüncesin." dedi.

"Evet" dedim. Ve şöyle devam ettim:

"*Üner* haklı, sanata yardımcı olmanız, katı olmamanız gerekir. Ben de *Üner*'le aynı düşünüyorum. Teşekkür ederim." dedim ve yanından ayrıldım. Kısa süre sonra Maarif Dairesi'nden birer yazı aldık. *Üner* ve beni Bayrak Radyosu'na gönderdiler. *Hilmi*'yi de müdür yaptılar. 1965'te tiyatroyu kurmak için tayin aldım. 1969'da da tiyatroyu savunduğumuz için tiyatrodan uzaklaştırıldık. Bizi Bayrak Radyosu'na verdiler; bir süre oyun sahnelemekte zorluk çektiler."

Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne'yi kuran, yaşatmak ve geliştirmek için canla başla çalışan *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç* tiyatro sanatının etik estetik değerlerini, işleyişini, disiplinini savundukları için ilgili ve yetkililer tarafından *İlk Sahne*'den uzaklaştırılır. Bu olay ve tarih *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*'nin ve onun devamı olan Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu'nun, siyasetin ve bürokrasinin kısılcına alınmasının ve işlevsizleştirilmesinin başlangıcı olur. 1968'de başlayan bu olay ilgili ve yetkili yöneticilerin zaman zaman müdahaleci, zaman zaman da ölümcül ilgisizlikleri şeklinde gerçekleşir. Bu sempozyumun yapıldığı tarihe, yani bugüne kadar da bu anlayışın değiştiğine dair KKTC yöneticilerinden bir vizyon görünmez. *İlk Sahne*'den uzaklaştırılan *Üner Ulutuğ* Bayrak Radyosu'nda çalışır, *Kemal Tunç* ise reklam şirketi kurar ve başarı sağlar. Ama tiyatro sevdalısı bu iki insan tiyatro yapmadan duramazlar. Tiyatro

yapmanın koşullarını yaratmak için *Sahne Kulis* adında yeni bir özel tiyatro kurmak için kolları sıvarlar. Ancak çalışmaları sonuçsuz kalır.

Kemal Tunç Sahne Kulis tecrübesini şöyle anlatır:

“Ben, Üner Ulutuğ, Osman Balıkcıoğlu rahat durmuyoruz; illa tiyatro yapacağız, kurt dökeceğiz. Bir özel tiyatro kuralım dedik. Ben o zaman reklamcılıktan iyi kazanıyorum; masrafları ben yaptım. Ontaş İşhanı binalarının arkasında iç içe dört dükkan vardı. Büyük bir yer. Orayı gördük; uygun bir yer dedik ve kiraladık. Işık malzemesini satın aldık; salonu onardık, boyattık. Adına da *Sahne Kulis* dedik. İlk oyun provalarına da başladık. İlk oyun Refik Erduran’ın *Ayı Masalı*, işler iyi gidiyor. Bu arada da *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*’yi toparlamak ve oyun yönetmek için Türkiye’den konuk yönetmen olarak Tekin Akmansoy geliyor. Tekin Akmansoy, Üner Ulutuğ ve Osman Balıkcıoğlu’yla konuşur. Onları, herşeyin değişeceğine, işlerin düzeleceğine, yeni kadroların açılacağına ve yeni *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*’ye dönmeleri gerektiğine ikna eder. Ben yapmayın, etmeyin bu kadar masraf dedim, Öyle derken tek başıma kaldım. Eh dedim; ben de gideyim bari. Tekin ile konuştum. Bu salon ne olacak dedim. Tekin, “Sen hiç merak etme; devlet burayı satın alacak, Deneme sahnesi olarak kullanacağız, ben halledeceğim, herşeyi halledeceğim, sen merak etme” dedi. “Çok güzel” dedim. Ben de part-time olarak tiyatroya geri döndüm ama vaadlerin hiçbiri olmadı. Ne kadro açıldı, ne bizim salonun parası verildi. “Bu iş böyle gitmez” dedim ve salonu snack bara dönüştürdüm. O işi de yapamadık, sonra orayı atölye yaptım ve bıraktım orayı. Tekin Akmansoy’la *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne*’de üç oyun çalıştım. *Cengiz Han’ın Bisikleti*, *Merdiven ve Duvarların Ötesi*. Sonra yine tiyatrodan ayrılmak zorunda kaldım.”

Kemal Tunç’un belirttiği gibi, 1969-70 sonunda *Cengiz Hanın Bisikleti*, *Merdiven*, *Duvarların Ötesi* ve *bir de Yakut Balık* adlı çocuk oyunu sahnelenir. Bu süreçte, Üner Ulutuğ, *Kemal Tunç* oyunlarda rol alır. *Yücel Köseoğlu* Limasol’dan Lefkoşa’ya gelir ve *İlk Sahne*’de oynar. *İlk Sahne*’de yeniden umutlar yeşerir, herkes canla başla çalışır; sorunların çözüleceğine, yeni kadroların açılacağına dair yetkililer tarafından sözler verilir. *İlk Sahne* dergisi yeniden yayımlanır. Dergide toplum lideri, Cumhurbaşkanı Muavini olarak Dr. Fazıl Küçük’ün, Eğitim Kültür ve Öğrenim İşleri üyesi olarak İsmet Kotak’ın ve konuk yönetmen Tekin Akmansoy’un uzun yazıları yer alır. Bu yazılarda tiyatronun, *İlk Sahne*’nin önemi vurgulanır. Tiyatronun toplumsal gelişmedeki rolü

açıklanır. *İlk Sahne* sanatçılarının destekleneceği belirtilir. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Tiyatrolarının desteğinden övgüyle ve şükranla bahsedilir. Herkeste büyük bir heyecan vardır. Bizzat sanatçılar ve konuk yönetmen Tekin Akmansoy sokak sokak gezip oyun afişleri asmaktadır. Bir de fotoğraf vardır; Ahmet Tolgay'la *Osman Balıkçioğlu* arabada *Duvarların Ötesi* oyununun afişleriyle. Rumca yayınlanan kitapta da vardır. Tüm ekip umutlu ve sevinçlidir. Özveriyle çalışmaktadırlar. *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu* da bu çalışmalarda, sahnelenen oyunlarda hep en önde lokomotif rolü üstlenirler. Gazeteci yazar Ahmet Tolgay, bu çalışmalarını en yakından takip etmekte, hatta içinde yer almakta ve Bozkurt Gazetesi'nde yazarak kamuoyuna duyurmakta ve tanıtmaktadır. Bütün sanatçılar bir yıl canla başla çalışırlar, peşpeşe sahnelenen oyunlarda rol alırlar. Ancak, yöneticiler verdikleri sözlerin hiçbirini yerine getirmezler; parasızlık, kadrosuzluk, adam kayırma, disiplinsizlik ve müdahaleler artar; kurum içindeki huzursuzluk sona ereceğine daha da tırmanır. Tekin Akmansoy olaylı bir şekilde Türkiye'ye geri döner. Tiyatroya müdahale etmek niyetinde olan Maarif Dairesi bu durum karşısında soruşturma açar. *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç, Yücel Köseoğlu* kurdukları tiyatrodan bir kez daha ayrılmak zorunda kalırlar. Bu arada Maarif Dairesi *Hilmi Özen*'i de müdürlükten alır ve yerine 14 Mayıs 1970'te Fikri Direkoğlu'nu atar. *Üner Ulutuğ ve Yücel Köseoğlu İlk Sahne*'den ayrıldıktan sonra Bayrak Radyosu'nda çalışmaya başlarlar. *Kemal Tunç* ise *Altun Sahne* adında yeni bir özel tiyatro kurmak için çalışmalar başlatır. Uzun yıllar radyo skeci olarak yazdığı Alekko'yla Caher oyunlarını sahne için yeniden ele alır. 1971'de kurulan *Altun Sahne* olayını *Kemal Tunç* şöyle anlatır:

“*İlk sahne*'den ayrıldım ama rahat değilim birşeyler yapmalıyım. 1964'ten bu yana radyoda yaptığım *Alekko'yla Caher* oyunlarını sahneye uyarlamayı düşündüm. İçimdeki bu kurtla bu işi yapmaya karar verdim. *Altun Sahne*'yi kurdum. Benim reklam şirketinin adı da Altun. *Osman Balıkçioğlu, Hatice Söğüt, Bilal Demircioğlu* ile *Alekko'yla Caher* oyununu sahneledik. Bu oyunla adanın her yerine gittik. Köy köy dolaştık. *Alekko'yla Caher* oyunlarında Rum'un yaptığı eziyeti işledik. Tabii kendi iç meselelerimize de parmak bastık. Kıbrıs ağzı ve Rumca kelimeler kullandığımız için bazı kesimlerden eleştiriler de aldık ama buna rağmen halk sevmişti. Biz sırf eğlendirmek ve o dönemde bunalmış toplumu güldürmek amacıyla yapmıştık.”

Alekko'yla Caher'in radyo temsillerine katılan *Yücel Köseoğlu* şunları söyler:

“*Alekko'yla Caher*’de amaç sanat yapmak değildi. Rum’un ekonomik ve sosyal baskısı altında bunalmış olan halkımıza moral vermektir.”

O dönemde *Alekko'yla Caher* oyunu toplum tarafından çok sevilir ve bir fenomen olur. Folklorik skeç niteliğinde olan oyunla *Kemal Tunç*’un ifade ettiği gibi köy köy dolaşılır ve seyirciye sunulur. Kıbrıs insanının yaşam biçimini, güldürü temelinde zekice ele alan *Alekko'yla Caher* oyunları, belden aşağı banal güldürüye kaçmadan seyirciye sunulur. Ama ne yazık ki bugün, XXI. yüzyılda bu toplumda biz güldürüyü belden aşağı banal esprilerle algılıyoruz. Bu oyunlarda sosyal, ekonomik, hatta siyasal eleştiriler gülmeceyle, Kıbrıs ağzının özellikleriyle yansıtılır. Bu noktada *Alekko'yla Caher* kapsamında Kıbrıs Türk Tiyatro Hareketi’nde hiç konuşulmayan ‘dil ve tavır’ sorununa da kısaca değinmek isterim. Kıbrıs Türk Tiyatrosu’nda dil ve tavır bir kimlik sorunu olarak çözümlenmemiş durmaktadır. Doğal olarak bu durum oyun yazarlığına soyunanları ve tiyatroyla uğraşanları etkilemekte ve kafa karışıklığı yaratmaktadır. Dil ve tavır sorununu Kıbrıslı Türklerin kimlik sorunundan soyutlanamayacağını ve bu sorunun tiyatrodaki doğal sanatın geleneğine bakılarak ele alınması gerektiğini her platformda vurguladığım gibi burada da belirtmek isterim. Türk Tiyatrosu’nda yani Türkiye Türk Tiyatrosu’nda ‘dil ve tavır’ sorununu, yazdığı oyunlarla en iyi çözümlen ve uygulayan Haldun Taner hocamızdır. Kıbrıs Türk Tiyatrosu’nda ise ‘dil ve tavır’ sorunu ilk kez *Alekko'yla Caher* oyunlarında görülür. *Kemal Tunç* sezgileriyle ve duyarlılığıyla yazdığı, önce radyoda sonra sahnede sunduğu *Alekko'yla Caher* Kıbrıs insanının yaşam biçimini tavrını ve ana dilindeki ağız özelliklerini yansıtır. Ancak dram sanatının geleneğinden bir usluplaşmadan çok folklorik skeçler biçiminde sunulur ve dönemin yöneticileri tarafından ise hiçbir ciddi çalışma yapılmadan bu seri oyunlar değersiz ve zararlı bulunarak Bayrak Radyosu’nda yasaklanır. Oysa bu oyunlar incelenip değerlendirilerek Kıbrıs Türk Tiyatro hareketinde ‘dil ve tavır’ sorununa çağdaş değerler kazandırmayı beklemektedir.

Kemal Tunç’un kurduğu *Altun Sahne*’nin ömrü çok kısa olur ve sadece *Alekko'yla Caher* oyununu sahneler. Kıbrıs Türk Tiyatrosu’na büyük hizmetler veren *Kemal Tunç*, *Altun Sahne*’nin ömrünü noktalamasından sonra içi buruk ve kırık bir şekilde ve hep özlem duyarak 12 yıl tiyatrodan uzak kalır. Lefkoşa Belediye Tiyatrosu’nun

teklifi üzerine Yaşar Kemal'in *Teneke* oyunuyla yeniden sahneye geri döner. Hiç aralıksız Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nda, son dönemde de Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenen oyunlarda rol alır.

Kemal Tunç'un izini sürmeye devam edeceğiz ama bıraktığımız 1971 yılından devam ederek *Üner Ulutuğ ve Yücel Köseoğlu*'nun izlerine bir bakalım. Bayrak Radyosu'nda çalışmaya devam eden *Üner Ulutuğ ve Yücel Köseoğlu*'nda tiyatro sevgisi bitmez. Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne*'den umudu kesmezler. *İlk Sahne*'nin sorunlarının çözüleceğine verimliliğinin artacağına dair umutları hep sürer. Bu nedenle oyuncu sıkıntısı çeken *İlk Sahne*'ye destek olmak amacıyla oyunlarda rol almaya devam ederler. *Yücel Köseoğlu, Hababam Sınıfı* ve *Deli İbrahim* oyunlarında rol alır. *Üner Ulutuğ* ise *Deli İbrahim* oyununun yönetmenliğini yapar. Bu arada Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne* 1973'te Cumhurbaşkan Muavinliği ve Yürütme Kurulu Başkanlığı'na bağlı Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'ne bir şube olarak bağlanır. 6 Kasım 1973'te Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne* Müdürlüğü'nden ayrılan Fikri Direkoğlu'nun yerine şube amiri olarak yeniden *Hilmi Özen* getirilir. *İlk Sahne* artık bir müdürlük değil, Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'ne bağlı bir şube olarak çalışmalarını sürdürür, yani rütbesi düşürülür. Bu dönemde Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi Müdürü Fikret Kürşat, Cumhurbaşkan Muavini ve Yürütme Kurulu Başkanı Rauf Denктаş'tır. Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi aşırı milliyetçi çizgide çalışmalar yapar. Kültür Sanat çalışmaları da bu çizginin dışına çıkmaz. EOKA'nın Kıbrıslı Türklere kanlı saldırılar, bu dönemde Kıbrıs Türk Sanatı'nın ve tiyatrosunun içeriğini oluşturur. Bu içeriğin giderek Türkiye'deki Ülkücü Hareket'le paralellik oluşturması ve saldırgan bir şövenizme dönüşmesi, toplumda cılız da olsa tepkilere yol açar. 1974 darbesi ve arkasından Türkiye'nin uluslararası garantörlük hakkını kullanarak bozulan anayasal düzeni yeniden tesis etmek için adaya müdahalesi ve 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasıyla Kıbrıslı Türklerin yaşamında bir dönüm noktası ve yeni bir süreç başlar. Bu süreçte *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu*'nun izini sürmeye devam edeceğiz ancak şimdi yeniden 1970'li yılların başına dönelim.

Üner Ulutuğ bu dönemde Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin düzenlediği ulusal oyun yazma yarışmalarına yazdığı oyunlarla katılır. 1973'te düzenlenen oyun yazma yarışmasında *Herşey Bu Vatan İçin* ve *Kuzeyden Gelen Kartal* oyunları ile birincilik ödülünü kazanır.

Düzenlenen ikinci ulusal oyun yazma yarışmasında Üner Ulutuğ, *Ana* oyunuyla ilk beşe girer. İlk beşe giren oyunlar Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi'nin Ergenokon Yayınları'nda, *Kıbrıs Türk Sahne Oyunları* adı altında yayınlanır. Bir önceki yarışmada dereceye giren oyunlar da Ergenokon Yayınları'ndan aynı şekilde yayınlanır. *Üner Ulutuğ* ayrıca *Bu Destan Bizimdir* ve *Onlar İçimizde Yaşadıkça* oyunlarını yazarak aynı yayınevinde yayınlatır. *Üner Ulutuğ*'un oyunları *İlk Sahne* ve amatör tiyatro toplulukları tarafından sahnelenir. Ergenokon yayınlarında *Üner Ulutuğ*'un oyunlarından başka Ahmet Tolgay'ın *Fadime'nin Kavgası*, Melek Değilmiş Komşularımız, *Bayrak Gibi*; Bekir Kara'nın *Üzgü*, *Emellerin Uğraşı*, *Tutsaklar*; Özden Selenge'nin *Fatma Çavuş*; Hilmi Özen'in *Dava Kavramı*, ve Ali Nesim'in *Baraj Tepe* oyunları yayınlanır. 1973 yılı, *Üner Ulutuğ* için bir dönüm ve tiyatroya dair, sonun başlangıç tarihidir. 1973 yılına gelindiğinde Fikri Direkoğlu Kıbrıs Türk Tiyatosu *İlk Sahne*'nin şube amirliğinden ayrılır. Boşalan mevkiye iki aday *Üner Ulutuğ* ve *Hilmi Özen* müracaat eder. Bu durum *İlk Sahne*'de gerilim yaratır ve var olan gerilimi daha da artırır, huzursuzluğu körükler. *İlk Sahne* kurucularından ve o dönem tiyatrodaki part-time çalışan *Yücel Köseoğlu* bu olayı şöyle anlatır:

“Hiç bitmeyen ve tiyatroya sonsuz zarar veren müdürlük yarışı yeniden başlamıştı. Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi Müdürü Fikret Kürşat tercihini Üner Ulutuğ'dan yana koymuştur. Tiyatro, o dönem Gençlik Spor ve Kültür İşlerine bağlanmıştı. Ancak Hilmi Özen her zaman yaptığı gibi Rauf Denктаş'a gitmişti. Rauf Denктаş o dönem Cumhurbaşkanı Muavini ve Yürütme Kurulu Başkanıydı. Rauf Denктаş da Hilmi Özen'den yana tercih koymuştu. Bu durum karşısında bir sürtüşme ortaya çıkmıştı. İlk Sahne bu dönemde ise Turan Oflazoğlu'nun *Deli İbrahim* oyununu Üner Ulutuğ yönetiminde sahnelemeye çalışır. Provalar devam etmektedir. Oyunun en önemli rolü olan Sultan İbrahim rolünü de Hilmi Özen üstlenmiştir. Provalar sürerken *İlk Sahne*'nin şube amirliği için mülakat yapılacaktır. Mülakat sonunda *Üner Ulutuğ* şube amirliğine atanması durumunda *Hilmi Özen*'in Sultan İbrahim rolünü oynamaktan vazgeçeceğini düşünen Daire Müdürü Fikret Kürşat ve oyunun yönetmeni *Üner Ulutuğ*, tedbir olarak Erol Refikoğlu'na Sultan İbrahim rolüne hazırlanmasını söylerler.”

Bu olayı Erol Refikoğlu şöyle anlatır:

“*Deli İbrahim* oyununun provaları devam ediyordu. Oyunu Üner Ulutuğ yönetiyordu. Hilmi Özen, Sultan İbrahim rolünü oynuyordu; ben de Sadrazam Kara Musatafa Paşa rolünü çalışıyordum. O sıralarda tiyatrodaki kim amir olacak diye bir huzursuzluk yaşanıyordu. Üner Ulutuğ ve Hilmi Özen amirlik için müracaat etmişlerdi. Herkes Üner Ulutuğ’un amir olacağına kesin gözüyle bakıyordu. Provalar devam ederken Fikret Kürşat beni daireye çağırıyor gittim. Üner Ulutuğ da ordaydı. Hilmi Özen’in Sultan İbrahim rolünü bırakabileceğini söylediler. Böyle bir durumda Sultan İbrahim rolünü de oynar mıyım diye sordular. Ben de, evet dedim. Bir hafta içinde Sultan İbrahim rolünü ezberledim. Provalarda çok dikkatli oldum. Hem Sadrazam Kara Mustafa Paşa rolünü çalışıyordum hem de hiç kimseye farketmeden Sultan İbrahim rolünü çalışıyordum. Çünkü Fikret Kürşat ve Üner Ulutuğ bu işin gizli ve sadece üçümüzün bilmesi gerektiğini söylediler. Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne* şube amirliği için yapılacak mülakat günü yaklaştıkça tiyatrodaki gerginlik arttı.”

Yücel Köseoğlu o günleri şöyle anlatır:

“*Deli İbrahim* oyununda ben, cellat Karaali rolünü oynuyordum. Mülakat günü yaklaştıkça tiyatrodaki gerilim artıyordu, herkes huzursuzdu. Birgün Üner canı sıkıyor geldi. Rauf Denktaş’ın Hilmi Özen’den yana tercih yaptığını söyledi; çok üzgündü. Mülakata katılmayacağını söyledi. Ve gerçekten de mülakat günü gitmedi. Hilmi Özen bunun üzerine benim yanımda Üner Ulutuğ’a teşekkür etti.”

Üner Ulutuğ’un mülakata katılmaması sonucunda tek kalan aday Hilmi Özen Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne şube amirliğine 6 Kasım 1973’te atanır. Bu süreçte 1973-74 sezonunda Üner Ulutuğ, *Deli İbrahim* oyununu sahneler. 1974’de ise kendi yazdığı *Herşey Bu Vatan İçin* oyununda son kez rol alır. 1975’te tiyatrodan kırgın olarak ayrılır. Ve bir daha da tiyatro sahnelerine dönmez. BRT’de program amiri olarak görev yapan Yücel Köseoğlu da *Deli İbrahim* oyunundan sonra *İlk Sahne*’den tamamıyla kopar ve BRT’de çalışır. Üner Ulutuğ ve Yücel Köseoğlu özellikle Bayrak Radyosu’nda yayımlanan radyo temsillerini yönetir ve oynarlar. Bu temsillerde Kemal Tunç da görev alır. Bu arada 1975’te Üner Ulutuğ ve Yücel Köseoğlu BRT bünyesinde bir TV tiyatrosu kurmak için çalışmalar başlatır. Bu çerçevede Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu’nda mutlu olamayan Yaşar Ersoy’la da konuşurlar. BRT’de

kadrolanmasını sağladılar. Ancak Ersoy, kadrolanmasına rağmen 'Ben sahne adamıyım.' diyerek bu teklifi kabul etmez. *Üner Ulutuğ ve Yücel Köseoğlu* ise RİK yani Rum tarafındaki radyo kurumunda olduğu gibi bir TV tiyatrosu kurmak için inatla çalışırlar ancak dönemin koşullarında bu işin çok zor olduğunun da farkındadırlar. *Üner Ulutuğ* bu çalışmalarını sürdürürken yakalandığı amansız hastalıktan kurtulamayarak 2 Temmuz 1978'de yaşama veda eder.

Kıbrıs Türk Tiyatro hareketinde konservatuvar mezunu ilk sanatçı olan *Üner Ulutuğ* bu ülkede, bu topraklarda, tiyatro yapmak, tiyatro kurmak, yaşatmak istemiş, tiyatro sevdalısı bir insandır. *İlk Sahneyi* arkadaşlarıyla birlikte kurdu, yaşatmak için mücadele verdi, oyunlar yazdı, yönetti, oynadı. Ancak aşamadığı ve hala aşamadığımız ilgili ve yetkililer engelini hep takıldı. *İlk Sahne* serüveniyle birlikte yola çıkan *Üner Ulutuğ* aramızdan 2 Temmuz 1978 tarihinde ayrılır ama tiyatronun önünde, yetkililerin engeli hala durmaktadır. İzini sürdürdüğümüz *Kemal Tunç, Yücel Köseoğlu* ve tiyatro alanında uğraş veren nice insan bu engele takılmakta, mağdur olmakta, daha doğrusu tiyatro sanatı katledilmektedir. Çünkü tiyatronun bu ülkede hala siyasetin ve bürokrasinin sultanından, ölümcül ilgisizliğinden kurtarılıp, özgür, özerk, bağımsız yapılanması ve işleyişi sağlanamamıştır.

Üner Ulutuğ'u saygıyla anarken, *İlke* dergisininin Haziran, 1963 sayısında yayınlanan bir yazısını paylaşarak onun düşüncelerini ve amaçlarını iyice anlayalım istiyorum:

Schiller'le Leising arasında şöyle bir konuşma geçer:

Leising, Schiller'e "Eğer biz bir millet olsaydık, bizim bir tiyatromuz olurdu." der. Schiller cevap verir: "Eğer bizim bir milli tiyatromuz olsaydı, biz bir millet olurduk." der. Kıbrıs Türk'ü bugün bu sanatın eşliğinde bunun sancısını çekmektedir. Ne var ki bu hem en güzel, hem de en tehlikeli çağ. Bir doğuş olacaktır bu sancının sonunda, muhakkak olacaktır. Önemli olan bu doğumun en iyi şekilde olabilmesini sağlamak, en büyük vazife ebelik işini yapacak olanların omuzlarında. En ağır fakat en güzel yük onlarda. Gelecek günlerde ya "Aferin." dedirtecekler kendileri için; "Bu iş, bu kadar ciddiye alınabilirdi. Bu kadar iyi yapılabilirdi?" dedirtecekler, ya da "Baştan savma bir işin sonucu böyle olacaktı. Bilmedikleri halde bilir görünerek, bu kadar köhne, bu kadar gerçekten uzak tiyatro yaptılar." şeklinde konuşup tartışmaya zemin hazırlayacaklar.

En mühimi bu; en can alıcı nokta bu. Tiyatronun kurulması Kıbrıs Türk toplumu için bir dönüm noktası. Tiyatroyla yeni yeni bir sanat başlayacak memleketimizde. Ve her kişiye hitap edebilen bir okul açılmış olacak. Az ve küçümsenecek bir iş değildir bu. Belki önceleri buna burun kıvrıranlar olacaktır. Hem de sayıları pek çok olabilir bunu yapanların ama yaparlar da ne olur? Hiç birşey olmaz. Günü gelip gerçeği görünce kıvrık burunları gene düzeler o kadar. Gelelim gene can alıcı noktaya. Her işin başlangıcı o işin en mühim kısmıdır. Başlarken çok iyi düşünmeli, aceleci olmamalı lakin yapılan iş bilerek yapılmalıdır. Bir toplumu alakadar eden meselelerde şahsi fikirlerin kurbanı olunmamalıdır. Her insan herşeyi bilemez, bu ayıp da değildir, yanlış da değildir. Ama bilmediği halde bilir görünmek hem ayıp, hem yanlış, hem de günahdır. En iyisi bu işten anlayanları bulmalı ve onların eline teslim etmeli. Onlara imkan hazırlamalı, yardım etmeli. Bu yardım da daha fazla maddi olmalıdır. Fakat bildikleri yolda çalışmaya bırakmalı onları. Bir sancı çekiliyor şimdi. Dikkat edelim doğacak olan tiyatro sağlam olsun. Bu işi ele alacak kişi ve ya da kişiler önce ben bunu yapabilirim diyebilmeli kendikendine. Samimi olarak söyleyebilmeli bunu. “Mazallah doğan sakat doğar sonra. O zaman kim verir bunun diyetini?” diyor 1963'te *Üner Ulutuğ*.

Üner Ulutuğ'un Haziran 1963'te yazdığı bu yazıda sorduğu gibi sorarak “Bugün Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu'nun içinde bulunduğu sakat durumun kim verir diyetini? Kim verir hesabını?, ya da kim sorar hesabını?” *Üner Ulutuğ*'u bir kez daha saygıyla anarken *Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu*'nun izini sürmeye devam edelim.

Kemal Tunç 1971'de, *Yücel Köseoğlu*'ysa 1973'ten 1983'e kadar tiyatro sahnelerinden uzak kalır. Bu arada 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulur. Bu dönemde Kıbrıs Türklerinin tümü adanın Kuzeyinde toplanır. Toplum dinamik bir yapı kazanır koşulların yarattığı moral güçle her alanda ileri adımlar atılır. Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne, Federe Devletin kuruluşuyla birlikte *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları* olarak adlandırılır. Ancak siyasetin ve bürokrasinin kısılcacında ilgili ve yetkili yöneticilerin vizyonsuzluğundan, *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu* kan kaybetmeye ve işlevsizleşmeye devam eder. Gazeteci yazar Ahmet Tolgay 1979'da *Bozkurt Gazetesi*'nde bu acı gerçeği şöyle vurgular:

“Tiyatomuz devlet yapısı içinde statüsünü bulup kurumlaşmasından sonra sürekli bir yozlaşma içerisinde, boyutları günümüzde en acıklı sınırlara dayanmıştır.” Bu saptamanın tarihinden sonraki yıllar Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu için daha vahim, hatta yangın yılları olur. Bu

dönemde *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu*'na Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu'nun kapıları açılmaz. *Kemal Tunç* reklamcılık, *Yücel Köseoğlu* ise devlet memurluğu yapmaktadır. *İlk Sahne* döneminde, siyasetin ve bürokrasinin müdahalesi sonucunda *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* tiyatrodan uzaklaştırılır. Aynı sebepler sonucu ise, 1980'de Kıbrıs Türk Devlet Tiyatrosu'ndan atılan *Yaşar Ersoy*, *Osman Alkaş*, *Erol Refikoğlu* ve *Işın Cem'in* kurdukları Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nda *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* uzun bir aradan sonra yeniden tiyatro sahnelerine dönerler. Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun *Yaşar Ersoy* yönetiminde *Yaşar Kemal'in Teneke* oyununda rol alan *KemalTunç* ve *Yücel Köseoğlu* son derece mutlu olduklarını ifade ederler. Yaklaşık 12 yıl sonra sahneye *Teneke* oyunuyla dönüş yapan *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* 9 Mart, 1983'de Günaydın Kıbrıs gazetesinde duygularını şöyle anlatır:

“Sahipsiz kalmıştık. Memleketimizin sanatçısına bu zamana kadar sahip çıkılmamıştı. Memleket evladına sahip çıkılsaydı tiyatro sanatı ve bunun yanında diğer sanat dalları da çok daha iyi yerlere ulaşırdı. Biz *İlk Sahne* kurucuları olarak birçok imkansızlıklar içinde gerçek tiyatro sanatını yürütmekte olan genç tiyatrocü arkadaşlarımıza omuz vermek ve onlarla tiyatro yapmak için Lefkoşa Belediye tiyatrosuna katıldık.”

Kemal Tunç ve *Yücel Köseoğlu'nun* yanında *Hakan Demircioğlu* da yeniden sahneye döner ama devam etmez. *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu'nun* yeniden sahneye dönmesi toplumda ve basında sevinç yaratır. Halkın Sesi gazetesi bu sevinci şöyle duyurur:

“Üç sanatçının dönüşü: Kıbrıs Türk Tiyatrosu'na uzun yıllar emek vermiş ve bir süredir sahnelerden uzak kalmış üç tiyatro sanatçısı *Kemal Tunç*, *Yücel Köseoğlu* ve *Hakan Demircioğlu* Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nun yeni oyunu *Teneke* ile sahnelere döndükleri haberi, tiyatro severler arasında sevinç yarattı. Üç sanatçımızın bu dönüşlerinin geçici olmaması dileğimizdir.

Günaydın Kıbrıs gazetesi ise şöyle yazar:

Hoşgeldiniz eskiler. Eski tiyatrocülardan *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* üç yıllık aradan sonra Belediye Tiyatrosu'nun *Teneke* oyunuyla yeniden sahneye çıkıyorlar. Sanatçılar 13 yıllık hasrete son veriyorlar ancak dönemin hükümeti Ulusal Birlik Partisi'nin yayın organı Birlik Gazetesi, Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nu ve *Teneke* oyununu ve *Kemal Tunç'u* eleştirir. Oyunun bölücülük kışkırtıcılık ve kürt propagandası yaptığı

gerekçesiyle oyuna ve oyunda rol alan oyunculara ve Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'na saldırı kampanyası başlatılır. *Kemal Tunç*'u ise devrimcilik şampiyonu olarak ilan eden Birlik Gazetesi 25 Nisan, 1983'te şu yorumu yapar:

“*Kemal Tunç*'un devrimcilik yönünden oyunda herkesi yaya bıraktığına kuşku yok. En devrimcileri *Kemal Tunç*'tu. Sergilediği hayret verici değişimle devrimciydi. Ünlü ‘Kin’ şiirinde ‘Bin gavur kellesi kessem bir kin ödenmez’ diye haykıran *Kemal Tunç*'u *Teneke*'nin verdiği mesajlar içinde yorumladıkça devrimcilikteki şampiyonluğunu teslim etmek zorunda kalıyoruz. Sezar'ın hakkı Sezar'a”. Birlik Gazetesi.

Birlik Gazetesi'nin saldırılarına rağmen seyirci salonu doldurarak oyunu izlemeye devam eder ve oyuncularını alkışlar.

Bozurt Gazetesi'nde 22 Nisan, 1983' te Cevdet Çağdaş: “*Teneke* çok çok iyi”;

Halkın Sesi Gazetesi'nde Fikret Demirağ: “*Teneke* üst düzeyde bir oyun.” derler.

Gazeteci Gözüyle Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu

Ahmet TOLGAY

Anekdotlarla renklendirmeye çalıştığım bir konuşmam vardır. Sevgili Yaşar, dediğin gibi irticalen yapılan konuşmalar daha duygusal, daha güzel olur ama siz sözlü tarihi yazılı tarihe çevirme çabanızda hakikaten çok güzel bir yöntem koydunuz, bunları daha sonra kitaplarda gördüğümüz zaman çok mutlu olacağız dolayısıyla ben de bugünkü irticalen konuşmamı yazıya dönüştürdüm.

Sevgili dostlar, bugün bu salonda İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'nun 7.sinde, toplumumuzda iz bırakmış üç değerli figürü daha anıyoruz. Ne mutlu bana ki, her üçünü de yakından tanımak hatta kültür sanat adına onlarla işbirliğinde bulunmak onurunu yaşadım. Bu üç önemli toplumsal figür tiyatro sanatımızın devleşmiş isimleridir. *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu*. Her üçünün de huzurunda saygı ve şükranla eğilirim ve yine ne mutlu bana ki ben tiyatro saloonlarında da onlarla yüz yüze, göz göze gelme, önlerinde eğilme şansını yakalamış bir izleyici neslin mensubuyum.

Sözlerimin başında, üniversite rektörümüzün sancak gemisi olan DAÜ çatısı altında, vefa kültürünü yaşatma çabasını duyarlılıkla sürdüren akademisyen dostlarıma da hem saygı ve sevgilerimi, hem de şükranlarımı sunarım. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu kurumsallaşmış ve gelenekselleşmiş bir vefa gösterisidir. Sempoyum, yıllardır bu aydınlık çatı altında başarıyla sürdürülmektedir. Bir toplumun saygınlığını yücelten ve kendi alanlarında yarattıkları farkındalıklarla toplumsal özgünlüğü belirleyenler, o toplumun içinden süzülerek yükselen ve silinmez izlerini bırakan değerlerdir.

Toplum, bu değerlerini vefa kültürü içinde anarken, sadece vefasını değil gururunu ve onurunu da yansıtır. Buna vesile olan girişimler ve etkinlikler ise elbette ki ayakta alkışlanır. Vefa kültürümüzü yaşatanları gönülden alkışlıyorum. Bugün burada çok güzel anıları ve mirasları ile birlikte irdeleyeceğimiz üç değerimiz kimlerdir? Toplumsal açıdan önemleri nedir? Onlar insanlığın ilk çağlarından beri var olan ve yüzyıllardan bu yana insanla birlikte kol kola yürüyen tiyatronun, bizim

toplumumuzda da kökleşmesine ve kurumsallaşmasına, gecelerini gündüzlerine katarak emek harcayan üç öncü isimdir. Bu uğurda ömürlerini harcadılar. Nasıl harcadıklarını az önce sevgili Yaşar Ersoy'un konuşmasında da ayrıntıları ile izledik. Oyunları ve albenileri ile bugünlere dek katlanarak büyüyen tiyatroya aşık izleyici toplulukları oluşturdu. Bu uğurdaki özverilerini yaşam biçimine dönüştürdüler. Tiyatroyla özdeşleşmeyi ilk gençlik yıllarından itibaren başardılar ve kendilerinden sonra gelen sanatçı nesillere örnek oldular.

İnsanı, insana anlatan, insanlığın aynası olan tiyatro, en etkin aydınlatma ve aydınlanma kurumudur. Toplumun düşünce dünyasında sürekli pozitif değişimler yaratır. Bu bağlamda toplumu hep ileriye taşır. Tiyatro yaşamsallığı ve önemi tartışılmaz bir eğitim ve motivasyon kurumudur; o nedenle toplumsal tiyatromuzun temel direklerinden olan *Üner Ulutuğ'a*, *Kemal Tunç'a* ve *Yücel Köseoğlu'na* birer bilge eğitmen gözüyle bakmamız boşuna değildir. Bu bakış açısı tam yerindedir, çünkü gerek sahne, gerek mikrofon, gerekse ekran önlerinde yıllar boyunca onların rahleli tedrisinden geçmiş binlerce insan, çağdaş aydınlanmanın da bireyleri ve katılımcıları olmuşlardır.

Genç tiyatro oyuncularının çoktan beridir 'Hoca' diye andığı *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* gibi tiyatro sanatçılarının bu özelliklerine de baktığımızda şunu düşünmemek mümkün mü? Toplumu yapılandıran ve dönüştüren gerçek toplum mühendisleri, sahnede insanı yorumlayan tiyatro sanatçılarıdır. Oynadıkları oyunun niteliklerine göre bizi kah bir dramda üzerler, kah bir komedide güldürürler, kah bir kabarede ise eğlendirirler ama sahnedeki yorumlarının niteliği ne olursa olsun mutlaka düşündürürler, öğretirler ve eğitirler. *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* bu toplumun çok zor günlerinde yaşamışlar ve sanatlarını o günlerin koşulları içinde özveri ve inatla icra etmişlerdir. Kıbrıs Türk Halkının bir duvara çarpıp gettolara dağıldığı, olanaksızlıkların ve yoksullukların dizboyu olduğu günlerde moral kaynağına dönüşmeyi başardılar. Bu özellikleri onların kişiler olarak adlarını tarihte daha bir derine kazınmasını sağlamıştır. Yaratıcı ve sanatçı ruhlarını hiçbir engel gemleyemedi; sahne ve salon bulamadıklarında tiyatro ortamını kendi elleri ile yarattılar, açık ve kapalı mekanları gösteri alanlarına dönüştürdüler. Köy ve kasaba meydanlarında tiyatronun güçlü ve dost sesini çınlattılar. Ya da mikrofonlarda, çeşitli skeçlerle, sesli oyunlarla, radyo tiyatrolarıyla topluma seslendiler. Amatör ve yetenekli oyun arkadaşlarını toplum içinden özenle seçerek

yanlarına aldılar; onlarla birlikte oluşturdukları ekiplerle unutulmaz performanslar sergilediler. Onların, toplumun her dokusuna inebilen performanslarına örnek vermek gerekirse; 1950'li ve 1960'lı yıllarda çok revaşa olan radyo tiyatro oyunlarını gösterebilirim ki ben Ayla Haşmet'i ilk orada tanımıştım. Çocuk oyunlarına çıkıyordu. Aylarca kapalı gişe yapan yerel oyunların sahnelenmesini gösterebilirim. Yerel dilleri ve konuları halkın dilinden düşmeyen otantik güldürüleri anımsatabilirim. Dahası yıllar boyunca bir halk fenomenine dönüşen *Kemal Tunç*'un yarattığı Alekko'yla Caher'i örnek gösterebilirim. Sanırım bu konudaki da en ayrıntılı bilgiyi bize biraz sonra sevgili Osman Balıkçioğlu verecek.

Alekko'yla Caher'in tarihini o yazmıştı sanıyorum bir kitabında; sabırsızlıkla bekliyorum okumayı. *Kemal Tunç, Osman Balıkçioğlu* ile çıktığı bu yolda, *Balıkçioğlu*'nun Londra'ya göçmesinden sonra yanına partner olarak *Yücel Köseoğlu*'nu almıştır. Yediden yetmişyediye her kültürden insandan izleyici ve dinleyici kitlesi oluşturan Alekko'yla Caher oyunları, gerek yerel ve güncel konuları, gerekse yerel diyaloglarıyla tiyatronun bir toplumun yaşama kültürü olduğunu, halktan gelip yine halka giden bir sanat kolu olduğunu kanıtlamıştır. Bu oyun türü kabare tiyatrosunda kendi ortamlarımızda toplumun güzel bir yansımasıydı aynı zamanda. Nasıl mı? Yerel müzikleriyle, otantik kostümleriyle, dekorlarıyla. Güncel toplumsal olaylara yerel usuplarıyla yaptığı o harika göndermeleri ve zekice doğaçlamalarıyla Alekko ve Caher sıfatları genç nesle tuhaf gelebilir bunlar nasıl adlar sorusuna da yolaçabilir. O adlar da aslında, yerel toplum kültürüne ironi göndermelerdi. Henüz soyadı yasasının geçirilmediği günlerde kişiler ve aileler lakaplarıyla tanınırdı. Lakapsız aile ve kişi yoktu; lakaplar ünvan gibiydi, örneğin buradaki Alekko Ali'den, Caher ise Cafer'den türetilmiştir. Her iki sınıfta birer halk kahramanına dönüşen karakterlerin sevimliliğini, sadeliğini, yerelliğini çağırıştırır. İzleyicisini turnelerden peşisıra kasabadan kasabaya, köyden köye sürükleyen Alekko'yla Caher'in, zamanında nasıl bir toplumsal fenomene dönüştüğünü genç neslin anlayabilmesi için şimdi bir şans daha doğdu. Londra'daki sanatçı dostumuz ki şu anda aramızdadır Osman Balıkçioğlu, yakın geçmişte Alekko'yla Caher'in kitabını yayınladı. Kitapta bu olayın nasıl doğup geliştiğinin ayrıntılı öyküsü var. Gösterilerin toplum üzerinde oluşturduğu etkiler ilginç örnekler sunuluyor; gerçi o kitabı henüz görme şansım olmadı; elime geçmedi ama internette yayınlanan bölümleri izleyerek içeriğinden bilgi sahibi oldum. Tefrika halinde, sevgili Osman

bize bunları ulaştırdı Londra'dan sağolsun. *Üner Ulutuğ* bugün İz Bırakmış Kıbrışlı Türkler Sempozyumu başlığı altında gündemimize taşıdığımız ünlü üçlünün tek konservatuvar mezunu bireyidir. *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* alaydan yetişmiş kendi halklarının kültürünü genel tiyatro kültürüyle harmanlayarak sentez yaratmış sanatçılardı.. Kıbrıs Türk halkının Ayla Haşmet'le birlikte ilk konservatuvar mezunu olan *Üner Ulutuğ* ise bu konuya verdiği değer ve önemi eline geçen akademik fırsat ile değerlendirmesini bilmiştir. Bu konuda benim bir tereddütüm vardı bunu yolda konuştuk. İlk siz mi mezun oldunuz? *Üner* mi? diye. İlk siz gitmişsiniz ama önce *Üner* Bey mezun olmuş, Allah rahmet eylesin, siz ikinci, ondan sonra..

1939 doğumlu *Üner Ulutuğ*'u ben, 1950'li yılların sonunda ilk kez, Girne Caddesi'ndeki Con Kuru Kahve satış yerinde tanımiştum. O Lefkoşa Türk Lisesi'nden mezun olarak hayata atılmış bir delikanlıydı; yakışıklı bir delikanlıydı. Ben ise ortaokul son sınıf öğrenciydim. *Üner Ulutuğ* ailesi adına oranın alıştırıcısıydı. O kahve satış yeri hala daha Lefkoşa'nın omurgası sayılan Girne Caddesi'nin tarihi dokusu içindeki yerini korumaktadır. Araştırmalarınıza lütfen bir de bunu da katınız. Orada bir de *Üner Ulutuğ* olayı vardır, o Con Kahvelerinin içinde. Evet *Üner Ulutuğ* erken dönemine ilişkin anılarının istilasına uğrarım, oradan ne zaman gesem kahve kokusu duyarım ve *Üner Ulutuğ*'un anıları canlanır gözümde; Halkın Sesi'nin tam yanında bir işyeridir. Neler yok ki o anıların içinde; *Üner Ulutuğ*, *Güzel Sanatlar Derneği*'nden artan boş zamanlarını genellikle felçli kadın şairimiz ki ondan sevgili Yaşar da bahsetti, Feride Hikmet'in çevresinde, onun hüznünlü evinde geçirirdi. Diğer genç sanatçılar ve sanat heveslileri ile birlikte çoğunlukla oradaydı. Con Kahvecisi'ndeki yerinden tanıdığım ve kültür sanat üzerine sohbetler yaptığım *Üner Ulutuğ* ağabeyimin peşisıra ben de o evin ve hatta *Güzel Sanatlar Derneği*'nin müdavimi olmuştum. *Üner Ulutuğ*'un basın dünyasıyla ilişkisi vardı yazdığı şiirleri zamanın günlük gazetelerinde yayınlattırdı bu nedenle Feride Hikmet'in şiirlerinin kitaplaştırarak, halkla buluşmasını sağlamıştı. Dahası o kitapların bazılarının önsözlerini yazmış, özgün satırlarıyla Feride Hikmet'i topluma takdim etmişti. *Üner Ulutuğ*'la en önemli serüvenimiz ise birkaç ağabeyimizle birlikte, *Yolumuz* adlı haftalık kültür sanat dergisini ıkarmamızdır. O ağabeyler arasında Hizber Hikmetağalar da vardı, onu da rahmetle anıyorum buradan. Beni ilk kez basımevi olayıyla kağıt ve mürekkep kokusuyla

buluşturan *Yolumuz*'un yayın serüveni *Üner Ulutuğ*'un burs alarak Ankara Devlet Konservatuarı'na gittiği güne dek sürer.

Şiirleri ve çeşitli deneme yazılarıyla ilk gençliğinde kendisini edebiyatçı olarak tanımlayan, güzel şiir okumakla dikkatleri üzerine çeken *Ulutuğ*'un tiyatroya olan ilgisi böylece su yüzüne çıkar. Ünlü Amerikalı oyuncu Orson Welles'i çağrıştıran bir fiziğin sahibiydi, bu konuda herkes ne düşünür bilemem. Ada'ya 1962'de genç bir konservatuvar mezunu olarak döndüğünde Kıbrıs (ortaklık) Cumhuriyeti'nin radyosuna program memuru olarak atanır; radyo dışındaki faaliyetlerinde Güzel Sanatlar Derneğinin çatısı atındaki tiyatro hareketini daha bir kurumsallaştıracak olan *İlk Sahne*'nin kurucuları arasında yer alır. *İlk Sahne*'nin etkinlikleri 1963 Aralık ayında patlak veren ve Türk Rum (ortaklık) Cumhuriyeti'nin yıkılmasına neden olan toplumlararası çatışmalardan sonra da sürer. İlgiyle karşılanan oyunları, surlar içindeki Atatürk İlkokulu'nun müsamere salonunda arka arkaya sunan grubun içinde *Üner Ulutuğ*'dan başka, *Kemal Tunç* ve Limasol'dan gelip yeni kurulan Bayrak Radyosu'nda çalışmaya başlayan, *Yücel Köseoğlu* konservatuvar mezunları Ayla Haşmet, Hilmi Özen ve Perihan Halit, Hatice Söğüt, Nagehan Halit, Bilal ve Hakan Demircioğlu kardeşler, Mesut Merter, Osman Balıkcıoğlu, Rahmi Özhan, Rasih Işıkman, Doğan Erçağ, Hulagu Aytaçoğlu, Erol ve Işın Refikoğlu çifti gibi isimler vardır. Bu konuyu ben geçen Pazar köşemde gündeme getirdiğimde bazı kişiler beni aradı ve dediler ki *İlk Sahne*'nin bazı oyunları Çetinkaya Spor Kulübü salonunda da oynanmıştı. Şimdi sizlere soruyorum, böyle birşey var mı, hatırlar mısınız?

Yaşar Ersoy:

Kör oyunu Çetinkaya Spor Kulübü salonunda oynandı. Sonra Atatürk İlkokulu'na geçildi; yani vardır, doğrudur. Hatta ilk geliri, salonun kirasını kararlaştırabilmek için spor kulübüne bağışlandı; belli bir oranda. Bu konu Çetinkaya Kulübü'nün broşüründe de vardır.

İlk Sahne'nin, o günlerin zor koşullarında ayakta durmasında *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* üçlüsünün emeklerinin ve ağabeyice birleştiriciliklerin rolü büyüktür. *Üner Ulutuğ* 1968 yılına dek Türk Cemaat Meclisi'ne bağlı olan *İlk Sahne*'nin müdürlüğünü yapar. *İlk Sahne*'nin Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları'na dönüştürülerek yeni bir kimlik kazanması adına büyük çabalar harcar ancak bazı anlaşmazlıklar nedeniyle bu kurumun müdürlüğüne getirilemeyince büyük kırgınlık

yaşar. Bu olayı ayrıntılarını da yine sevgili Yaşar'dan dinledik. 1970 yılında Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu'nda program yardımcılığı görevini üstlenir. Hastalanması ve hastalığının hızla ilerlemesi üzerine yoğun çalışmalarına ara vermek zorunda kalır tedavi için gittiği Londra'da maalesef 2 Temmuz 1978'de henüz 39 yaşındayken böbrek yetmezliğinden yaşamını yitirir.

Rejisörlüğü, aktörlüğü, kalemi ve örgütleyiciliğiyle Kıbrıs Türk Tiyatro hareketine büyük katkılar sağlayan *Ulutuğ*'un sahne ve radyo için yazdığı çok sayıda oyunu ve skeçi olduğunu biliyorum. Yayımlanmış olan eserleri ise şunlardır. Utanan çiçek: bu bir şiir kitabıdır. Ve *Onlar İçimizde Yaşadıkça, Bu Destan Bizimdir, Kuzeyden Gelen Kartal ile Herşey Bu Vatan İçin* adlı oyun kitapları. Bu üç oyun aynı zamanda onun yöneticiliğinde ve başrol oyunculuğunda sahnelenmiştir de Toplumumuzun yetiştirdiği en önemli seslerden ve oyuncularından biri olan *Üner Ulutuğ*'un, *Kemal Tunç*'un *Yücel Köseoğlu*'nun anılarını yaşatabilmek adına maalesef ülkemizde pek birşey yapılamadı. Şükürler olsun ki sizler bu vefa kültürünü yürütüyorsunuz ve onları anma fırsatı buluyoruz. Bu ilgisizlik toplumsal kültürümüz adına büyük bir vefasızlıktır gerçekten oysa vefa kültürünü kurumsallaştırmak konuşmamın başında da belirttiğim gibi çok önemlidir. O kültürün beslediği ve yüreklendirdiği daha nice değer, kendini kanıtlama cesaretini bulur; vefasızlık ise en verimli alanları ve yetenekleri kurutur. Toplumsal bellek ancak vefa kültürüyle oluşturulabilir. Ama şu var ki Lefkoşa'nın vefasız kültürü *Kemal Tunç*'u belleklerde yaşatacak hiçbir girişimde bulunmazken ta Karpaz'daki güzel bir köy Büyükkonuk, onu yaşatmak için bir anıt dikti. Büyükkonuk *Kemal Tunç*'un doğduğu köydür. Bir zamanlar gerek radyo mikrofonlarında gerekse sahnede toplumun o en karanlık direniş günlerinde, bezgin insanlara moral ve neşe pompalayan *Alekkö'yla Caher*'in otantik giysiler içindeki heykelleri bir parkın içinde Büyük Konuk'a gidenleri sempati ile selamlıyor. Onlardan biri *Kemal Tunç* diğeri de Osman Balıkçioğlu kardeşimdir; kendisi gidip gördü mü o anıtı bilmiyorum. Heykeldeki duruş orada, onların 60'lı ve 70'li yıllarını anımsatıyor... Vefa kültürünün güzel bir örneğini sunan Büyükkonuk belediyesi ve halkı kutlanmayı hak etmiştir burdan bunun da altını çizerim.

Kemal Tunç alaydan yetişme olduğu halde Kıbrıs Türk Tiyatrosu'na damgasını silinmez biçimde vurmayı başaran bir sanatçıdır. Her tiyatro sever merhumun müthiş bir doğaçlamacı ve tuluatçı olduğunu çok iyi

bilir. Çok güzel örnekler verdin sen bu konuda sevgili Yaşar. *Tunç* bu yeteneğini, tuluat gösterileri dışında, metinlere bağlı tiyatro oyunlarının olağan seyrinde de muzipçe ortaya koyardı. Eğer karşısındakiler onun bu özelliğini bilmezlerse ya da usta oyuncular değillerse repliklerine karşılık veremezlerdi. Oyun da böylece çığırından çıkardı ve işte o zaman başta yönetmen, oyunda kim sorumluluk almışsa saçını başını yolardı; şakası yoktu bu işin çünkü. *Kemal Tunç* oyunun metninde olmayan şeyler söyleyerek ve hareketler yaparak karşısındakileri oldu bittiye getirir ve bundan da büyük bir keyif alırdı. Zaten *Kemal Tunç* olayının doğuşu da onun bu doğaçlamacı özelliği sayesinde. Hakan Demircioğlu'ndan dinlediğim o doğuş öyküsünü bugün burada seslendirmeliyim.

1950'li yılların sonu önce *İlk Sahne*'ye arkasından da Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları'na dönüşecek olan Güzel Sanatlar Derneği, *Utangaçlar* adlı bir güldürü koymuş sahneye. Dernek üyesi olan *Tunç* daha sahneye adımını atmış değil, dolayısıyla o oyunda rolü de yok. Tutturmuş bu oyunda ben de sahneye çıkacağım diye. Şaka yaptığını sanmışlar. Rolü olmayan oyuncu nasıl sahneye çıkar ama *Tunç* o gece sahneye nasıl çıkılacağını kendi tarzıyla göstermiş. Başrolde oynayan Rasih Işıkman'ın rol gereği 'Doktor yok mu?' diye feryat ettiği ama asla doktorun gelmediği bir sahne varmış. Tam o bölüme gelindiğinde kuliste bekleyen *Kemal Tunç* aniden sahneye dalıverir. Rasih Işıkman şaşırır, oyunda öyle birşey yok; sen de kimsin deyiverir şaşkınlıkla. Kim olacak der *Kemal Tunç* işte kaç gecedir çağırdığın ama gelmeyen o doktor benim. Allahtan Işıkman da doğaçlama yeteneği olan bir sanatçıdır; başlar o da metin dışından repliklere ve *Tunç*'la karşılıklı döktürmeye. O dönemlerde Lefkoşa çarşısında hammallık yapan, 'doktor' lakabıyla tanınan çok matrak bir tip varmış. *Kemal Tunç* aynen o karakterin taklidini yaparak oyuna renk katınca salondaki izleyiciler gülmekten yerlere serilir ve bu oyun da kapalı gişe oynamaya başlar ondan sonra.

Halka tiyatroyu sevdirmek için neler yapmamıştı ki *Kemal Tunç*. Bu uğurda cebinden paralar harcadığı ve meteliksiz kaldığı dönemler çoktur. İşte bir örnek yine. Güzel Sanatlar Derneği yaz aylarında Türkiye'nin ünlü tiyatro topluluklarını Kıbrıs'a davet eder ve halkı bunların oyunlarıyla buluştururdu... Toplulukların bazıları para konusunda hiç ödün vermez ve oyundan önce anlaştığı ücreti mutlaka peşin alırdı. Lale Oraloğlu Tiyatrosu'nun *Lady Chatterley'in Aşk* oyununda izleyiciden toplanan para ücreti karşılamaya yetmez Lale Hanım kesin bir ifadeyle ücretlerini almadan sahneye çıkmayacaklarını açıklar grupta bulunan

Sadri Alışık'ın, Allah rahmet eylesin çok değerli bir insandı, tanışma şerefine nail oldum, arabuluculuğu da işe yaramaz; bazı yetkililer girer araya, ertesi gün bankadan alınacak kredi ile hesabın kapatılacağı güvencesi verilince perde açılabilir. Banka krediyi açarken kefilin memur olmasını şart koşar. O günlerde Kıbrıs (Ortaklık) Cumhuriyeti'nin radyosunda göreve yeni başlamıştır *Kemal Tunç*, gönüllü kefil olur hiç duraksamadan, borç taksitlerini ödeyecek diye aylarca parasız dolaşır daha sonra, hep tiyatro sevdası uğruna. 30 Mayıs 2007 *Kemal Tunç*'u 69 yaşında kanserden yitirdiğimiz tarihtir, rahmetle anarım.

Ünlü topluluğun üçüncü figürü *Yücel Köseoğlu*'dur, 3 Temmuz 2012'de 73 yaşında ve o da tıpkı kadim dostu *Kemal Tunç* gibi kansere yenik düştü. Limasol 19 Mayıs Lisesi'nin Tarih ve Coğrafya öğretmeni *Yücel Köseoğlu* gençlik günlerinde başarılı bir futbolcu olarak da dikkati çekti. Ama kültür ve sanata özellikle de tiyatroya ilgisi çok büyüktü. Gazetelerinin spor sayfalarının yanısıra kültür sanat sayfalarının da sık sık konuğu olmaktaydı bu etkinlikleri dolayısıyla. Tiyatrodaki yeteneğini Limasol'daki ilk gençlik günlerinde kanıtlamıştı. 19 Mayıs Lisesi'ndeki tiyatro etkinliklerine önce öğrenci daha sonra öğretmen olarak katılır, *Sahne Limasol*'u kurar. Az önce bu olayın ayrıntılarını yine sevgili Yaşar'dan dinledik. Bu bağlamdaki etkinliklerini Lefkoşa'ya yerleştikten sonra da sürdürür. Kurumsallaşmaya başlayan Kıbrıs Türk Tiyatrosu'na 1960'lı yılların sonlarından itibaren kırk yıl hizmet verdi. Bir yandan da BRT'de programlar yapan, radyo oyunları sunan *Köseoğlu*, Limasol'da karma bir muhitte büyüdüğü için Rumcayı çok iyi konuşurdu. Köseoğlu Sokak: soyadı ordan gelir. Bu özelliğiye iki toplumlu etkinliklere çok büyük katkıları oldu. Sevgili Yaşar'ın da vurguladığı gibi iki toplum arasında biraz yakınlaşma söz konusuysa bunda rahmetli Yücel Abimizin çok büyük katkısı vardır. *İlk sahne*'deki *Devlet Tiyatroları*'ndaki radyofonik skeçlerdeki Kemal Tunç'la birlikte oluşturduğu gösteri grubundaki ve *Lefkoşa Belediye Tiyatrosu*'nda sanatsal etkinlikleri gerçekten büyük iz bırakmıştır toplumda.

Geçen gün Facebook'ta bu olayla ilgili olarak fotoğraflarını yayınladım gerek *Üner Ulutuğ*'un gerek *Kemal Tunç*'un gerekse Yücel abimizin ne kadar hayranları olduğunu orda gördüm. O kadar güzel şeyler yazıldı ki fotoğrafların altına, demek ki toplumun belleğindeki izleri kalıcıdır ve kolay kolay da silinmeyecek. Evet *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve *Yücel Köseoğlu* toplumumuzda parlak izlerini bırakan her üç sanatçımızı da saygı ve minnetle anarım. Işıklar içinde uyusunlar; saygı duruşunu

Sevgili Yaşar Ersoy yaptı, ben sizleri tekrar zahmete sokmayayım; beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Kuruluşundan Bugüne Kadar Olan Sürede Tiyatro Sanatçısı Olan Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu'nun Devlet Tiyatroları İle Olan İlişkileri

Türkey ÖZTİGİN

Bu çalışmamda, kuruluşundan bugüne kadar olan süreçte, tiyatro sanatçısı olarak *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu*'nun, Devlet Tiyatroları ile olan tarihsel ilişkilerini ortaya koymaya çalışacağım. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler içerisinde, tiyatro alanında *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu*'nun Devlet Tiyatroları içindeki performanslarına baktığımızda, aynı tarihlerde ve oyunlarda sık sık birlikte olduklarını, sahne paylaştıklarını görürüz, bu nedenle onları birlikte sunmanın daha uygun olacağını düşündüm. Profesyonel ilk özel tiyatro olan *İlk Sahne*, Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü mezunu olan *Üner Ulutuğ*'un öncülüğünde, dernek elemanlarından *Kemal Tunç, Yücel Köseoğlu*, Hatice Söğüt ve Bilal Demircioğlu'nun katılımları ile 1963 yılının Şubat ayında kurulur. Daha sonra dernek elemanlarından Mesut Nazım, Hülagu Aytacıoğlu gibi isimler *İlk Sahne*'nin oyunlarında aktif olarak görev alırlar. Devlet Tiyatrolarının çekirdeği olarak da kabul edilen *İlk Sahne*, bir dönemin başlangıç noktasını teşkil eder. *İlk Sahne*, 1963 yılının Şubat ayında kurulduğu andan itibaren Kıbrıs Türk Tiyatrosu'nun gelişmesine yaygınlaşmasına çok önemli katkılar yapar ve *Kıbrıs Türk Tiyatrosu*'nda bir dönüm noktası olur. *İlk Sahne*'ciler 1963 yılında 4 oyun sahneler. İlk oyunları sayesinde bir de dergi çıkarırlar. 26 Şubat 1963 tarihli *İlk Sahne* Dergisinde, *İlk Sahne*'ciler gaylelerinin Kıbrıs'ta tiyatro faaliyetlerinde bulunmak, bu sanatı sevdirmek ve yeni kabiliyetleri ortaya çıkarmak olduğunu vurgularlar. *İlk Sahne*'nin kuruluşunda aktif olarak görev alan *Yücel Köseoğlu, Kemal Tunç ve Üner Ulutuğ*, sahnelenen oyunlarda yönetmen ve oyuncu olarak da bulunurlar. 1963 yılında sahnelenen bütün oyunların yönetmenliğini *Üner Ulutuğ* üstlenir. Daha önce de bahsedildiği gibi *Kör, Cephede Piknik, Pusuda ve Duvarların Ötesi* oyunlardır bunlar. Yine bu oyunlarda *Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç*, birlikte oyuncu olarak görev alırlar. 21 Aralık 1963'te başlayan toplumlararası çatışmalar tüm alanları olduğu gibi sanat

faaliyetlerini de olumsuz etkiler. 28 Aralık 1963'te Bayrak Radyosu kurulur. *İlk Sahne* sanatçılarından *Üner Ulutuğ* ve *Kemal Tunç* Bayrak Radyosu'nda çalışmaya başlarlar. Toplumlararası çatışmalar nedeniyle 1965 yılına kadar oyun sahnelenemez. 1965 yılına geldiğimizde *İlk Sahne* Mahmut Yesevi'nin *Erkek Güzeli* adlı eserini, Üner Ulutuğ'un yönetiminde sahneler. *Üner Ulutuğ* konu edilen oyunda, *Kemal Tunç*'la birlikte oyuncu olarak da görev alır. Bu oyunun sahnelenmesinde amaç, yeni kurulan Bayrak Radyosu'nun teknik donanımına parasal katkı sağlamaktır. Oyundan elde edilen tüm gelir Bayrak Radyosu'na bağışlanır. *İlk Sahne*'cilerin kararlı ve inatçı çabaları doğrultusunda başlattıkları Maarif Dairesi'ne bağlı tiyatronun kurulması çalışmalarının benimsenmesi üzerine Türk Cemaat Meclisi İcra Heyeti'nin 14 Ekim 1965 tarih ve 15 nolu kararı ile, Kıbrıs Türk Tiyatrosu kuruluş yasası kabul edilir. 1963 yılında kurulan *İlk Sahne* tiyatro topluluğu Maarif Dairesi bünyesinde resmi bir kimlik kazanarak *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne* olarak adlandırılır. Bu karar ile Kıbrıs Türk toplumu ilk ödenekli resmi Türk Tiyatrosu'na kavuşmuş olur. Böylece 1963 Şubat ayında başlayarak Kıbrıs Türk Tiyatrosu'nu sağlam temeller üstüne oturtma ve resmi ödenekli ilk tiyatro kurma fikri 14 Ekim 1965'te gerçekleşmiş olur. Daha önce *İlk Sahne* tiyatro topluluğuna tahsis edilen Atatürk İlkokulu salonunun onarımı yapılır ve *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne* olarak adlandırılır. 17 Mart 1966 tarihinde Türk Cemaat Meclisi icra heyetinin *Kıbrıs Türk Tiyatroları İlk Sahne* yönetmenliğini 3 numaralı belgeyle 1 Ocak 1966 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde onaylar.

Üner Ulutuğ, *Kıbrıs Türk Tiyatroları İlk Sahne*'ye ilk müdür, *Kemal Tunç* ise ilk müdür muavini olarak atanır. *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne* Lefkoşa'da oyunlarını sahnelerken zamanın koşullarına bağlı olarak adanın diğer şehirlerine Mağusa, Larnaka Limasol, Baf ve Lefke'ye de turneler düzenler. 1966 yılında yine *İlk Sahne* arka arkaya 4 oyun sahneler; bu oyunlar: *Ocak*, *İndekiler*; *İnsansızlar* ve *Tuzak*. Bu oyunlarda yine *Üner Ulutuğ* ile *Kemal Tunç*'u birlikte oyuncu olarak görürüz. Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne*, *Üner Ulutuğ*, *Kemal Tunç* ve arkadaşlarının özverili çalışmaları ile toplumun yaşamında düzenli ve saygın bir sanat kurumu olarak yer alır. Disiplinli ve düzenli çalışması seyirciyi de etkiler. Artık seyirci haftanın belirli günlerinde önceden bilet alarak tiyatroya gelmeye başlar. Bu dönem, toplumda düzenli ve disiplinli bir seyirci oluşumunun başlangıcıdır. Daha sonraki yıllarda *İlk Sahne*, *Kahvede Şenlik Var* ve *Yarın Cumartesi*, *Mavi Tilki* ve *Sürünün Beyaz*

Kuzusu ve Yağmurcu oyunlarını sahnelerler. Bu oyunlarda yine *Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç*'u birlikte yine *Üner Ulutuğ* oyunlarda yönetmen olarak görürüz. *İlk Sahne*, *Yağmurcu* oyunu ile yine turneye çıkar. Oyun Limasol'da, Baf'ta ve Mağusa'da seyirciye sunulur. *İlk Sahne*'nin müdür ve sanatçısı *Üner Ulutuğ* yapılan müdahaleleri benimsemeyerek 16 Aralık 1968'de müdürlükten istifa eder. *Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç* Maarif Dairesi'nin yazılı emri ile tiyatrodan alınarak Bayrak Radyosu'nda görevlendirilir. Türkiye Cumhuriyeti Devlet Tiyatrosu temsiller vermek üzere 17 Haziran 1969'da Kıbrıs'a gelir. Kafile başkanlığı yapan Cüneyt Gökçer ile yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye Cumhuriyeti Devlet Tiyatroları yönetmeni Tekin Akmansoy Kıbrıs Türk Tiyatro'suna hizmet vermek üzere görevlendirilir. Tekin Akmansoy'un konuk yönetmen olarak gelmesi idarecilerde ve sanatçılarda belli bir heyecan yaratır. Bunun üzerine *Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç* *İlk Sahne*'ye geri dönerler. Bu yıllarda *İlk Sahne*, *Son Direk ve Cinayet Var* oyunlarından sonra üçüncü oyun olarak Refik Erduran'ın yazdığı *Cengiz Han'ın Bisikleti* oyununu Tekin Akmansoy yönetmenliğinde sahneler. Tekin Akmansoy'un oyuncu olarak da görev aldığı bu oyunda *Kemal Tunç* da rol alır.

Yine aynı yılın bir diğer oyunu Nazım Kurşun'un yazdığı *Merdiven* oyunudur. Bu oyunda *Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu* birlikte rol alırlar. Yine aynı yıl *İlk Sahne*'nin 1963 yılında sahnelediği oyun olan *Duvarların Ötesi*, Tekin Akmansoy tarafından yeniden sahnelenir. Oyunda *Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu* birlikte oyuncu olarak görev alırlar. Devlet Tiyatroları Tekin Akmansoy'un da gelmesiyle 1969-70 yıllarında peşpeşe oyunlar sahneler. Ancak çıkan huzursuzluklar sonucunda Tekin Akmansoy Türkiye'ye geri döner. *Üner Ulutuğ ve Kemal Tunç* *İlk Sahne*'den yeniden ayrılırlar. Bir süre oyunlarda görev almazlar. 1971, 1972, 1973 yıllarında sahnelenen *Hababam Sınıfı ve Mavi Gözlük* oyununda *Yücel Köseoğlu*'nu bu oyunlarda oyuncu olarak görürüz. Bu oyunlar yine Lefkoşa'nın dışında adanın diğer şehirlerinde de sahnelenir. 1973 yılına gelindiğinde Kıbrıs Türk Tiyatrosu *İlk Sahne* Cumhurbaşkanlığı Muaviniği ve Yürütme Kurulu Başkanlığına bağlı ve Gençlik, Spor ve Kültür İşlerine bağlı bir şube olarak çalışmalarını sürdürür. 1973 yılında Gençlik Spor ve Kültür Dairesi'nin düzenlediği Kıbrıs Türk Ulusal Radyo ve Sahne Oyunları yazma yarışmasında *Üner Ulutuğ*'un yazdığı *Kuzey*'den Gelen Kartal ve Herşey Bu Vatan İçin adlı oyunlar birincilik ödülüne layık görülür. Bu oyunlar Ergenekon

Yayınlari'nda basılır. Yine 1973 yılının sonunda aynı daire tarafından düzenlenen Ulusal Sahne Oyunları yarışmasında Üner Ulutuğ'un Ana adlı oyunu Ergenekon Yayınları tarafından yayınlanır. Aynı yıl içerisinde Turan Oflazoğlu'nun *Deli İbrahim* adlı oyununda geri döner Üner Ulutuğ. Yönetmen ve oyuncu olarak görev alırken Yücel Köseoğlu da oyuncu olarak görev alır.

15 Temmuz, 1974'te Yunan Cuntası'nın darbesi sonrasında Türkiye 20 Temmuz, 1974'de Kıbrıs'a müdahale eder. Ve Kıbrıslı Türklerin büyük bir çoğunluğu adanın kuzeyinde toplanır. Bir süre sonra Kuzey Kıbrıs'ta, Kıbrıs Türk Federe Devleti kurulur. *Kıbrıs Türk Tiyatrosu İlk Sahne* Federe Devleti'nin kuruluşuyla birlikte *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları* statüsünü kazanır. Lefkoşa'da Kızılbaş Bölgesi'nde, okullar yolu üzerinde bulunan sinama *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları*'na tahsis edilir. Bu binanın onarımından ve tiyatro sahnesi olarak yeniden düzenlenmesinden sonra *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları* olarak hizmete sunulur. 1963 yılından bu yana oyunlarını Atatürk İlkokulu'nda sahneleyen tiyatro 1975'te daha olanaklı bir binaya kavuşmuş olur. *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları*'nın kurulmasıyla *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları* olarak adlandırılan tiyatro bu yıllarda *Ruhlar Gecesi* oyununu sahneler. Oyunda yine Üner Ulutuğ'u oyuncu olarak görürüz. 1974-75 yıllarında Üner Ulutuğ'un yazdığı *Herşey Bu Vatan İçin* oyunu sahnelenir. Üner Ulutuğ bu oyunda, hem yazar hem yönetmen hem de oyuncudur. Ayrıca 11-12 yaşlarında olan oğlu Kürşat Ulutuğ da aynı oyunda rol alır. Oyun Anadolu'nun çeşitli kentlerinde de sahnelenir. Milli bir oyun olarak sahnelenen bu oyun yurt içinde ve yurt dışındaki turnelerde büyük ilgi görür. *Herşey Bu Vatan İçin*, 2 Temmuz, 1978'de vefat eden Üner Ulutuğ'un son oyunu olur.

Cumhurbaşkanlığı'na bağlı Gençlik Spor ve Kültür İşleri Dairesi 1978'de bütün birimleriyle birlikte Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı'na bağlanır. *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları* da Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı çatısı altına girer. Devlet Tiyatroları kendi sanatçıları TC Devlet Tiyatroları'ndan gelen misafir yönetmen ve sanatçılarla birlikte çalışmalarını 15 Kasım, 1983 yılına kadar sürdürür. Kıbrıs sorununda gelinen aşamada 15 Kasım, 1983 yılında toplanan Kıbrıs Türk Federe Meclisi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve bağımsızlık bildirisini oy birliğiyle kabul eder. 15 Kasım, 1983 tarihinden itibaren Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla, *Kıbrıs Türk Devlet Tiyatroları* da doğal olarak adını *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devlet*

Tiyatroları olarak değiştirir ve günümüze kadar çalışmalarını bu adla sürdürür.

Yaşar Ersoy: *Herşey Bu Vatan İçin*'i yazan ve oğluyla beraber oynayan Üner Ulutuğ, yöneten Hilmi Özen olacak.

Lefkoşa Belediye Tiyatrosu'nda oyuncu olarak görev alan Yücel Köseoğlu ve Kemal Tunç uzun bir ara devlet tiyatrolarında görev almaz. Kemal Tunç'un tekrar dönüşü 1995-96 tiyatro sezonunda olur. Devlet Tiyatrolarının bu sezonda oynadığı üç oyundan ikisinde sözleşmeli görev alır. Bu oyunlar Orhan Kemal'in yazdığı İslam Bahçe'nin yönettiği *Müfettişler Müfettişi* ve Alparslan Uzun'un yönettiği *Helikopter* oyunudur. 1997-1998 tiyatro sezonunda Kemal Tunç Aziz Nesin'in yazdığı *Sen Gara Değilsin* oyununda oyuncu olarak rol alır. Bu oyunla birlikte Nazım Kurşunlu'nun yazdığı *Dışardakiler* adlı kısa oyunu, uzun bir aradan sonra yurt içinde turneye çıkar, seyirciyle buluşur. Yine aynı yıllarda *Kraliçe'nin Yıldızı* adlı çocuk oyunu sahnelenir. Kemal Tunç bu oyunda, hem de sezonun son oyunu olan Mehmet Baydur'un yazdığı Alpaslan Uzun'un yönettiği *Yangın Yerinde Orkideler* oyununda oyuncu olarak görev alır. Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu hayatları boyunca tiyatrodan ayrı kalmazlar, Devlet Tiyatroları'nda görev almadıkları değişik zamanlarda *Lefkoşa Belediye Tiyatrosu*'nda oyuncu olarak görev alırlar.

2001-2002 tiyatro sezonunda Devlet Tiyatroları, daha önce sahneye koyduğu, Aziz Nesin'in yazıp, Kemal Tunç'un da görev aldığı *Sen Gara Değilsin* oyununu yeniden sahneler. Bu oyunla yurt içi ve yurt dışı turneleri gerçekleştirilir. Devlet Tiyatroları bu dönemde Ankara'da düzenlenen 6. Uluslararası Ankara Tiyatro Festivali'ne 6-9 Kasım, tarihlerinde katılır. 25-30 Nisan, 2003 tarihleri arasında oyun Adana Devlet Tiyatrosu Sabancı 5. Tiyatro Festivali'ne de katılır. Adana'da kapalı gişe oynanan oyun binlerce kişi tarafından izlenir. Yine 2002-2003 tiyatro sezonunda İslam Bahçe'nin yönettiği *Gözü Kara Alaturka* oyununu sahneler. Kemal Tunç'un da rol aldığı bu oyunla yine 7. Uluslararası Ankara Tiyatro Festivali'ne de seyirciyle buluşur. 2003-2004 yıllarına gelindiğinde *Bizim Şakir'den Farkımız Adımız Şakir Değil* oyununda oyunun yönetmenliğini üstlenen Kemal Tunç oyuncu olarak da rol alır. Yine aynı sezonda *İtaat İdamı* oyununda da devlet tiyatrolarının sahnelendiği *İtaat İdamı* oyununda da sürdürür Kemal Tunç. Aynı yıllarda Nevgül Tunçay'ın yönettiği *Yaşasın Barışadlı* oyununda da yine

Kemal Tunç oyuncudur bu kez. Binlerce çocuk seyretme olanağı bulur bu oyunu.

2006- 2007 tiyatro sezonunda 2. oyun olarak Zerrin Akdeniz' in yönettiği *Tohum ve Toprak* oyununu sahneler. Bu oyun çoğu Kıbrıslı şairlerin şiirlerinden alıntılarla hazırlanır.

Yaşar Ersoy: Abi yine yanlış özür dilerim! 2006'da Ayak Takımı arasındadır.

Türkey Öztigin: 2005-2006 sezonunda değil mi o.

Yaşar Ersoy :Tarih yine yanlış özür dilerim. Ayak Takımı Arasında'dır.

Türkey Öztigin: Düzeltiyorum 2005-2006 Ayak Takımı

Yaşar Ersoy. Zerrin Akdenizli'nin yönettiği Ayak Takımı'na, sadece sesiyle katılmıştır.

Türkey Öztigin: Devlet tiyatroları *Tohum ve Toprak* oyununu sokakta sahneye koyarak ilk kez bir sokak tiyatrosu. gerçekleştirir

Yaşar Ersoy: Sokak tiyatrosu değil, kavram kargaşasına neden olmayalım. Sokakta tiyatrodur. Bina sorununu vurgulamak için bu oyunu özellikle sokakta sahnelediler.

Türkey Öztigin: Peki düzeltiyorum; Devlet Tiyatrosu olarak ilk kez bir oyunu sokakta sahneye koyarlar. 11 metrelik bir gemi üzerinde sahnelenen bu oyunda, gemiyle Kıbrıs adası tarihine bir yolculuğa çıkarlar. *Tohum ve Toprak* oyunu, Mağusa, Güzelyurt ve Lefkoşa'da seyirciyle buluşur. Sokakta ve ayakta izlenen oyuna gösterilen ilgi büyük olur. *Tohum ve Toprak* oyununun tüm çalışmalarında bulunan *Kemal Tunç* oyunun sahnelenmesi aşamasında rahatsızlanarak oyunda bulunamaz ve ancak bantlara kaydedilmiş sesiyle, oyuna hayat verir. Kıbrıs Türk Tiyatrosu'nun değerli sanatçılarından *Kemal Tunç*, 30 Mayıs 2007 tarihinde 69 yaşında vefat eder. *Kıbrıs Türk Tiyatrosu*'nun kurucularından biri olan ve tiyatroya 50 yıldan fazla hizmet veren Kemal Tunç, kalabalık halk kitlesi ve sanatçı dostlarının katıldığı bir törenle, alkışlarla son yolculuğuna uğurlanır. 31 Mayıs 2007 tarihinde Lefkoşa'da *Tohum ve Toprak* oyunu son kez oynandıktan sonra, yine bant kaydı sesiyle oyunda yer alan *Kemal Tunç* bu kez seyirciyi Devlet Tiyatrosu sanatçısı arkadaşlarının elindeki fotoğrafıyla da son kez selamlar. Kıbrıs Türk toplumunda 1960'lı yıllardan başlayarak toplumun kültür, sanat, sporuna ve radyoculuğuna uzun yıllar hizmet veren ayrıca iki toplumlu etkinliklerle yakınlaşmaya katkıda bulunan *Yücel Köseoğlu*, 2 Temmuz 2011 tarihinde hayata veda eder.

İlk Sahne'nin kuruluşunda bulunan Üner Ulutuğ, Kemal Tunç ve Yücel Köseoğlu'nun yeri kolay kolay doldurulamayacaktır. Sanatçılarımız *İlk Sahne'den* başlayıp ölümlerine kadar tiyatro sanatının içinde tüm zor koşullara rağmen birçok oyunda yönetmen ve oyuncu olarak *Kıbrıs Türk Tiyatrosu'na* büyük hizmetler vermişlerdir. Haksızlığa karşı çıkmış, mücadeleden vazgeçmemiş, erdemli duruşlarıyla da *Kıbrıs Türk Tiyatrosu'nda* takdire şayan bir saygınlık kazanmışlardır. Onlar, *Kıbrıs Türk halkının kalbinde unutulmaz bir yere sahip olmuşlardır.*

Üner Ulutuğ, Kemal Tunç, Yücel Köseoğlu

Kemal Tunç, Üner
Zeki Taner, Fikre

İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler 7

Geçmiş, şimdi ve gelecek arasında, güçlü köprüler kurulmasını sağlayacak yazılı belge ve dökümanlara duyulan gereksinimin farkında olarak, yeni çalışmaları desteklemek üzere, güvenilir ve kalıcı kaynaklar üretmek, merkez olarak üzerinde önemle durduğumuz bir görevdir.

Bu görev:

Yaşamları boyunca düşünce, fikir, sanat ve diğer alanlarda gerçekleştirdikleri işlerle toplumun belleğinde iz bırakmış şahsiyetleri, yaşadıkları sosyal ve tarihsel doku içinde ele alarak, akademik ortamda tartışma fırsatı yaratıp, yeni yorum ve değerlendirmelerle günümüze taşımaktır.

Elinizde tuttuğunuz kitapta, 7. İz Bırakmış Kıbrıslı Türkler Sempozyumu'na konu olan, altı değerli şahsiyet: Kemal Tunç, Üner Ulutuğ, Yücel Köseoğlu, Jale Derviş, Zeki Taner, Fikret Özgün, yer almaktadır. Bahis konusu kişiler hakkında sunulan ve kitapta yer alan toplam 16 bildiride, yaşanan dönemle ilgili sosyal tarih, Kıbrıs Türk Tiyatro ve Müzik Tarihi ile ilgili çok değerli ipuçları bulacaksınız.

emupress

ISBN: 978-605-9595-01-8

9786059595018